

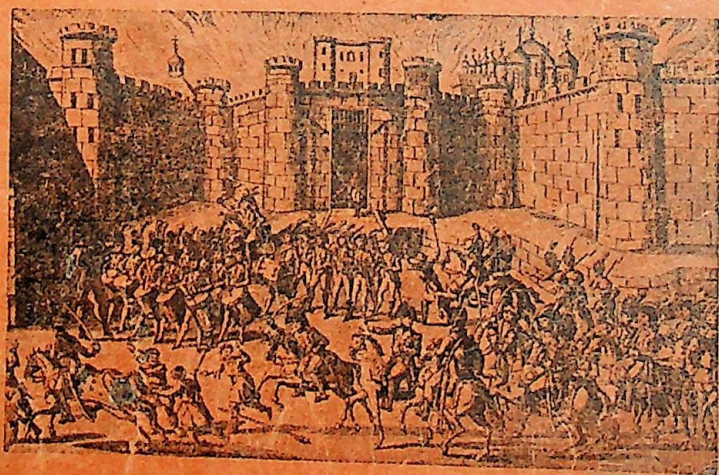
LUCIA PAMFIL GEORGIAN
PROFESOARĂ DE ISTORIE

ISTORIA MODERNĂ ȘI CONTEMPORANĂ

MANUAL PENTRU CL. VII-a

LICEELOR COMERCIALE DE BĂIEȚI ȘI FETE

EDIȚIA I

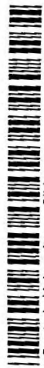

EDITURA LIBRĂRIA ACADEMICĂ S. A. R.—BUCUREȘTI

No. 5970 C. 2000 ex. 1938

Biblioteca Centrala

L143991160

Biblioteca Centrala Universitara - Sibiu

LUCIA PAMFIL GEORGIAN
PROFESOARĂ DE ISTORIE

ISTORIA MODERNĂ ȘI CONTEMPORANĂ

MANUAL PENTRU CL. VII-a

A

LICEELOR COMERCIALE DE BĂEȚI ȘI FETE

EDIȚIA I

UNIVERSITATEA „LUCIAN BLAGA”
- SIBIU - EXEMPLAR ONOMIAL
INVENTARIAT 1998 PENTRU CONSULTARE

Taxa timbrului didactic
de 5% s'a plătit direct
Casei Corpului Didactic
conf. Dec. nr. 16.619-1935.

20 FEB 1986

INVENTAR

EDITURA LIBRĂRIA ACADEMICĂ S. A. R. - BUCUREȘTI

C. No. 5970-2000-ex.-1938

Bibl. Inst. de Inv. superior Sibiu

53494 1678
Biblioteca Universității „Lucian Blaga” din Sibiu

Ap. 4. 3, 177

CREDINȚĂ ȘI MUNCĂ
PENTRU
ȚARĂ ȘI REGE

CREZUL STRĂJERULUI

1. Cred în Dumnezeu și în Biserica străbună
2. Cred în Regele țării, Marele nostru S' Cărmuitorul destinelor poporului român
3. Cred în muncă și în jertfă—închinarea mea ființă pentru ridicarea și progresul țării
4. Cred în Straja țării—chezășia unității hotărârilor și sufletului românesc

INVENTAR
2020

1
 Tr. I 1940/1 Cl. VII va face Ist. Antică și Contemporană.
 Tr. II 1 oct - 10 dec. Crea. 16 ore = Istoria Modernă
 Tr. III De la 10 dec. - 1 Martie Crea. 14 ore
 Tr. III " 1 Martie - 1 Iunie " 13 ore

Total 27 ore. în care

deci lecturile mari dintr-o oră, cele mici o oră

De făcut fiecare lectură 2 ore

1. ANGLIA. REVOLUȚIILE DIN 1648 ȘI 1688. ÎNCEPUTURILE INDUSTRIEI ȘI EXPANSIUNII COLONIALE ENGLEZE. PROTECȚIONISM: ACTUL DE NAVIGAȚIE

1. Anglia la începutul veacului XVII.

La începutul veacului XVII Anglia trăește timpuri grele. În anul 1603, dinastia Tudorilor s'a stins odată cu regina Elisabeta, care nu avea moștenitori direcți. Sub domnia ei Anglia s'a dezvoltat economic și s'a afirmat ca un stat bine organizat al Europei.

In Anglia erau acum următoarele clase sociale:

In Anglia erau acum următoarele clase sociale:

a) **Proprietarii de pământ** (danlorzii), bogați favorizați de regalitate;

b) **Săracii** — cari nu aveau pământuri, ținuți în stare de servitute;

c) **Clasa mijlocie** care la țară era formată din oameni aparținând micii nobilimi, mici proprietari (gentry) și franc-tenanciers). La orașe această clasă era formată din burghezia alcătuită din negustori, industriași, armatori cari aveau în serviciul lor mulți luccători.

Clasa mijlocie se interesa îndeaproape de viața politică și lupta să câștige cât mai multe libertăți. De altfel criza economică din veacul XVI slăbise clasa proprietarilor de pământ și întărise această clasă mijlocie, — care cerea să i se recunoască drepturile din vechea Carta Magna și cele câștigate în cursul vremii.

Iată de ce Anglia trăește o perioadă agitată la începutul veacului XVII

2. Stuarții. După dinastia Tudorilor, în timpul căreia Anglia s'a afirmat ca o țară bogată și puternică a venit la tron dinastia Stuarților, având ca primi reprezentanți pe Iacob I (1603—1625) și pe Carol I (1625—1649).

Stuarții erau descendenții unei dinastii scoțiene, care de multe ori fusese dusmana Englezilor și de aceea nu erau pe placul lor.

De aceea odată cu venirea Stuarților pe tron începe o eră de certuri și de revoluții, — cari au motive religioase și politice.

În Anglia, oamenii — din punct de vedere al religiei erau împărțiți în două grupe: catolicii și protestanții. Aceștia din urmă erau de asemenea împărțiți în două: protestanții anglicani și protestanții disidenți cari se numeau presbiteriani sau puritani. Mai erau în sfârșit și alții numiți independenți — cari recunoșteau numai pe episcopul anglican și voiau independența totală a Bisericii față de stat.

Iacob I a susținut anglicanismul, persecutând pe catolici și de presbiteriani cari prin principiile lor democratice se opuneau absolutismului regal. Cei persecutați au voit să-l omoare pe rege, punând în beciurile parlamentului niște butoaie cu praf de pușcă, urmând să le dea foc în momentul când intra regele. Complotul acesta cunoscut sub numele de „Conspirația prafului de pușcă“ a fost descoperit și atentatorii omoriți.

În timpul lui Carol I certurile au continuat. Parlamentul a cerut regelui să semneze Petiția Drepturilor, în care arătau vechile drepturi ale națiunii Engleze. Regele însă a dizolvat parlamentul și a condus fără parlament, punând taxe ilegale pe popor și persecutând pe dizidenți. În această guvernare absolută, Regele Carol I s'a ajutat de doi consilieri ai săi anume Strafford și Laud.

În 1640, Scoțienii s'au revoltat silind pe rege să renunțe la absolutism. Acesta a convocat Parlamentul cu care a condus 11 ani. De aceea se mai numește și Lun-

gul Parlament. Primul act al acestui Parlament a fost judecarea și condamnarea consilierilor Strafford și Laud. Apoi au adresat regelui: **Mustrarea Solemnă** — un act scris în care îi arătau toate abuzurile făcute.

Supărat, regele a încercat să fugă din Londra în Sco-

Carol I.
Chip făcut de Van Dyck.

Olivier Cromwell.
Chip făcut de Cooper.

ția. Aci nobilii au făcut o armată numită a **Cavalerilor**, cu care regele să lupte contra armatei parlamentului numită **armata Capetelor rotunde**.

Cavalerii au fost învinși de Capetele rotunde. Regele a fugit din nou în Scoția unde a fost arestat și pus la închisoare. Atunci un nobil, anume **Cromwell** și-a făcut o oaste din puritani, numită **Coastele de fier**. Cu ajutorul

acestora el a alungat pe presbiterianii din parlament, cari erau de partea regelui și a făcut un parlament din puritani, care a condamnat pe Carol I la moarte pe eșafod. În 1647, Regele Carol I a fost dat de Scoțieni lui Cromwell și acesta l-a executat în 1649.

In anul 1648, Anglia a fost declarată Republică.

Din cele expuse mai sus, putem trage următoarele concluziuni:

Dinastia Sturților n'a fost pe placul Englezilor din următoarele trei motive:

a) A avut o politică de intoleranță religioasă, protejând biserica anglicană în paguba protestanților dizidenți;

b) A avut tendințe de conducere absolută, disprețuind Parlamentul și libertățile tradiționale;

c) In politica externă nu s'au amestecat, de cât numai pentru apărarea protestantismului în Franța.

3. Republica engleză. (1649-1660). Omorirea regelui a produs indignare în Europa iar pe Englezi i-a înmărmurit.

Guvernul republican se compunea dintr'o singură Cameră și dintr'un consiliu de Stat, care avea puterea executivă, ales de Cameră și format din 41 de membri. Guvernul era sprijinit de armată și de **Independenți**.

Această republică deci era o **oligarhie militară și religioasă**. Contra republicei lui Cromwell s'au revoltat Irlandezii și Scoțienii, astfel că dela 1649 până la 1653 situația ei a fost foarte turbure. Cromwell a înăbușit în sânge revoltele Irlandezilor și Scoțienilor. Republica însă a suferit și din cauza războiului purtat cu **Provinciile Unite (Belgia și Olanda)**, care au rupt legăturile cu Anglia din cauză că **Prințul de Orania**, conducătorul lor, era căsătorit cu o fiică a regelui executat.

Pentru a lovi pe Olandezi, cari erau „cărăușii mării“, ducând mărfuri streine în Anglia și în celelalte țări, Cromwell a dat **actul de navigație (1651)**, în virtutea căreia nici o corabie streină nu putea să aducă în Anglia de-

cât produse din țara ei. În urma luptelor purtate, Olandezii învinși s'au învoit să alunge din țara lor pe Stuarți pentru a face pe placul lui Cromwell.

Cromwell doria să se facă stăpânul absolut al Angliei. Acestei dorințe i se opunea Parlamentul. El a desființat Parlamentul în 1653 și s'a declarat **Lord Protector** al țării. Cinci ani el a condus țara ca un despot, cu o dictatură militară. În acest timp, Cromwell a dus o înțeleaptă politică externă care a pus Anglia în fruntea statelor protestante, câștigând portul **Dunkerque** și colonia **Jamaica** (America).

În 1658 Cromwell a murit. După doi ani de certuri între Parlament și generali pentru tron, Anglia a fost salvată de guvernatorul Scoției, anume **Monk**, care a adus pe tron din nou pe Stuarți. Această nouă domnie a Stuarților începe cu regele Carol II, fiul lui Carol I.

4. **Carol II.** (1640—1685)

Carol II a fost prudent în conducere. Era un catolic convins, ceea ce a făcut pe Anglicani să se unească

cu Puritanii contra lui.

Persecuțiunile religioase contra presbiterianilor au început cu mai multă furie.

Poporul a început să-l urască pe Carol II și din cauză că avea legături cu Franța catolică, cedând lui Ludovic XIV portul **Dunkerque** și primind dela el bani pentru sprijinirea catolicismului. Parlamentul a început lupta contra regelui și a votat legea **Teste-Acte** (1673) prin care nici un catolic nu putea să ocupe funcțiuni publice. Fratele regelui anume Iacob, a trebuit să demisioneze din funcțiunea de amiral. După aceea Parlamentul a votat și legea **Habeas Corpus**, în virtutea căreia nimeni nu putea să fie arestat fără o hotărâre judecătorească.

În timpul lui Carol II s'au format două partide politice: **whig** și **tory**. Cei dintâi, liberali, voiau să alunge dinastia; ceilalți, conservatori cereau menținerea ei.

5. **Iacob II.**
(1685—1688).

După moartea neașteptată a regelui Carol II, tronul a fost luat de frațele său **Iacob II**, catolic înfocat, care s'a purtat rău cu poporul. Englezii s'au hotărât să îndure și această domnie, mai ales că regele nu avea urmași și odată cu el, dinastia se stingea.

Dar în 1688, când Regina a născut un fiu, Englezii s'au revoltat și fără să verse vreo picătură de sânge, au adus pe tron pe **Wilhelm de Orania**. Iacob II a fugit în Franța la Ludovic XIV.

Revoluția din 1688 — spre deosebire de cea din 1648 — este revoluția întregii națiuni engleze, care se mai numește și Revoluția glorioasă și care a stabilit pentru prima oară în Europa guvernul monarhic parlamentar.

6. **Inceputurile
industriei și
expansiunii colo-
niale engleze.**

În Evul Mediu, Anglia era o țară rurală. Țăranii englezi cumpărau mărfuri din Flandra, dând în schimb lână și piei. Din secolul XII Englezii încep să lucreze lâna din țara lor făcând postavuri grosolane pe care le vindeau peste hotar. În veacurile XIII și XIV ei și-au perfecționat meșteșugul țesutului.

În veacul XVI și XVII Europa a fost zguduată de războaie și anume Olandezii se luptau cu Spaniolii, iar statele din centrul Europei s'au luptat în războiul de 30 de ani. Atunci Englezii au ajuns în fruntea negoțului.

O industrie mare n'au avut Englezii decât în veacul XVIII când s'a inventat mașina cu aburi; până atunci tot agricultura a fost baza economiei engleze.

Regina Elisabeta (1558—1603) a pus bazele puterii maritime și comerciale engleze, datorită legăturilor cu Rusia și cu Orientul. Negustorii englezii au ajuns în Levant, în Africa, India și America. Ei au obținut de la Sultan dreptul de a funda o asociație numită **Compania Levantului** pentru comerț. De asemenea negustorii englezi cunoscuți sub numele de **Negustorii aventurieri** au străbătut

ținuturile rusești, aducând de acolo miere, ceară ș. a. Din Africa aduceau fildeșul și cărau negrii robi, în America. În 1602 au format **Compania Indiilor**. Cu chipul acesta Londra a devenit centrul economic al lumii, unde funcționa și **Bursa regală**, creiată de regina Elisabeta.

Exploratorul **Francis Drake** (1577—1580) a înconjurat pământul, iar nobilul **Walter Raleigh** a fundat în 1583 colonia Virginia din America, în onoarea Reginei.

Ludovic XIV primește pe Iacob II, regele Angliei, la Versailles (1688).

(Gravură contemporană)

Compania Londrei, creiată de negustori după moartea reginei, a format în 1607 primul nucleu al coloniilor engleze din America.

Compania Indiilor Orientale s'a ocupat mai ales de importul ceaiului, orezului, mătăsurilor și țesăturilor de bumbac. Ea a fundat **Madras-ul** în 1639, unde își avea centrul operațiunilor comerciale. Compania aceasta a cumpărat și regiunea **Bombay** dela Carol II, în 1662. Aceasta era dota soției sale Caterina de Portugalia. Mai

târziu, în 1689, negustorii au fundat și magazinele de comerț din Calcuta.

În sec. XVII, Englezii au fundat colonii și în Apus. Cromwell a cucerit dela Spanioli **Jamaica** (1655), bogată în trestie de zahăr și apoi au pus stăpânire pe câteva insule din Antile.

Persecutați în Anglia, puritanii au trecut în America fundând 5 colonii numite **Noua Anglie**, unde au început să lucreze pământul.

Catolicii și anglicanii de asemenea au fugit aici, după omorîrea lui Carol I și au fundat alte 3 colonii, unde cultivau tutunul și orezul, cu sclavi negri aduși din Africa.

Acest teritoriu colonial s'a întins apoi în 1667 cu cuceririle făcute dela Olandezi, astfel că între munții Alegani și Oc. Atlantic s'au organizat 13 colonii cu oameni muncitori.

7. Protecționismul englez. Actul de navigație. Englezii s'au arătat dela început negustori pricepuți. Pentru propășirea lor comercială, conducătorii au luat mai multe măsuri de protecție.

Cromwell a avut din acest punct de vedere, o politică protecționistă hotărîtă.

Astfel, la 9 Octombrie 1651 el a semnat celebrul **Act de navigație** și în care se hotăra următoarele:

a) Nici o corabie streină, afară de cele engleze, nu vor putea aduce în Britania și Irlanda mărfuri asiatice, africane și americane, nici din colonii streine, nici engleze.

b) Mărfurile europene nu pot fi aduse în Anglia de cât numai pe corăbiile respectivei țări sau pe corăbii engleze.

c) În regiunile marine engleze nu pot pescui și cabota de cât numai vasele engleze.

Prin actul de navigație Englezii au fost forțați să plece singuri să-și aducă cele necesare. Actul de navigație stă la baza creerii flotei comerciale engleze.

2. LUDOVIC XIV. MONARHIA ABSOLUTĂ. EXPANSIUNEA COLONIALĂ. LEGIFERĂRI COMERCIALE. COLBERT „COLBERTISMUL“.

1. Franța sub Ludovic XVI.

In anul 1643, — când în țările noastre domniau Matei Basarab și Vasile Lupu, — a murit regele Ludovic XIII al Franței. Fiul și urmașul său la tron, Ludovic XIV n'avea de cât 5 ani, de aceea a fost pus sub epitropia mamei sale **Ana de Austria** și a **Ducelui de Orleans**. **Primul ministru** al țării era **Mazarin** un om răbdător, care socotia că „el și timpul birue orice piedică“.

Timpul cât Ludovic XIV a fost miilor a fost pentru o parte din națiunea franceză un timp de luptă pentru a împiedica instituirea regimului absolut.

Pentru a izbuti să realizeze acest plan, Parlamentul francez și nobilimea a stârnit nemulțumiri contra birurilor puse de Richelieu pe popor, pentru îndreptarea stărei financiare precară din cauza războiului de 30 de ani.

Lupta contra absolutismului a fost pregătită 5 ani, dela 1643 până la 1648. In acest an magistrații Parlamentului francez au încercat să exercite rolul de controlori ai guvernului, cerând ca orice măsură luată să fie aprobată de ei.

Pretențiunile acestea nu erau îndreptățite, fiindcă Parlamentul francez era un corp privilegiat, recrutat dintr'o clasă a națiunii franceze, care n'avea legături cu masele populare. Nu era deci ca parlamentul englez, ales de națiune și deci reprezentant al ei.

In 1648 Parlamentul a formulat un program de guvernământ, numit **Propozițiunile Camerei Sf. Ludovic** (fiindcă cei însărcinați cu alcătuirea lor lucraseră în Camera Sf. Ludovic din palatul justiției). Acest program conținea 27 articole a căror aplicare tindea la slăbirea puterii regale.

Mazarin a arestat trei parlamentari. Atunci poporul s'a revoltat, a ridicat baricade și a înconjurat palatul regal.

târziu, în 1689, negustorii au fundat și magazinele de comerț din Calcuta.

În sec. XVII, Englezii au fundat colonii și în Apus. Cromwell a cucerit dela Spanioli **Jamaica** (1655), bogată în trestie de zahăr și apoi au pus stăpânire pe câteva insule din Antile...

Persecuțați în Anglia, puritanii au trecut în America fundând 5 colonii numite **Noua Anglie**, unde au început să lucreze pământul.

Catolicii și anglicanii de asemenea au fugit aici, după omorirea lui Carol I și au fundat alte 3 colonii, unde cultivau tutunul și orezul cu sclavi negri aduși din Africa.

Acest teritoriu colonial s'a întins apoi în 1667 cu cuceririle făcute dela Olandezi, astfel că între munții Alegani și Oc. Atlantic s'au organizat 13 colonii cu oameni muncitori.

7. Protecționismul englez. Actul de navigație. Englezii s'au arătat dela început negustori pricepuți. Pentru propășirea lor comercială, conducătorii au luat mai multe măsuri de protecție.

Cromwell a avut din acest punct de vedere o politică protecționistă hotărâtă.

Astfel, la 9 Octombrie 1651 el a semnat celebrul **Act de navigație** și în care se hotăra următoarele:

a) Nici o corabie streină, afară de cele engleze, nu vor putea aduce în Britania și Irlanda mărfuri asiatice, africane și americane, nici din colonii streine, nici engleze.

b) Mărfurile europene nu pot fi aduse în Anglia de cât numai pe corăbiile respectivei țări sau pe corăbiile engleze.

c) În regiunile marine engleze nu pot pescui și cabota de cât numai vasele engleze.

Prin actul de navigație Englezii au fost forțați să plece singuri să-și aducă cele necesare. Actul de navigație stă la baza creerii flotei comerciale engleze.

2. LUDOVIC XIV. MONARHIA ABSOLUTĂ. EXPANSIUNEA COLONIALĂ. LEGIFERĂRI COMERCIALE. COLBERT „COLBERTISMUL“.

1. Franța sub Ludovic XVI.

In anul 1643, — când în țările noastre domniau Matei Basarab și Vasile Lupu, — a murit regele Ludovic XIII al Franței. Fiul și urmașul său la tron, Ludovic XIV n'avea de cât 5 ani, de aceea a fost pus sub epitropia mamei sale **Ana de Austria** și a **Ducelui de Orleans**. **Primul ministru** al țării era **Mazarin** un om răbdător, care socotia că „el și timpul birue orice piedică“.

Timpul cât Ludovic XIV a fost mișor a fost pentru o parte din națiunea franceză un timp de luptă pentru a împiedica instituirea regimului absolut.

Pentru a izbuti să realizeze acest plan, Parlamentul francez și nobilimea a stârnit nemulțumiri contra birurilor puse de Richelieu pe popor, pentru îndreptarea stărei financiare precară din cauza războiului de 30 de ani.

Lupta contra absolutismului a fost pregătită 5 ani, dela 1643 până la 1648. In acest an magistrații Parlamentului francez au încercat să exercite rolul de controlori ai guvernului, cerând ca orice măsură luată să fie aprobată de ei.

Pretențiunile acestea nu erau îndreptățite, fiindcă Parlamentul francez era un corp privilegiat, recrutat dintr'o clasă a națiunii franceze, care n'avea legături cu masele populare. Nu era deci ca parlamentul englez, ales de națiune și deci reprezentant al ei.

In 1648 Parlamentul a formulat un program de guvernământ, numit **Propozițiunile Camerei Sf. Ludovic** (fiindcă cei însărcinați cu alcătuirea lor lucraseră în Camera Sf. Ludovic din palatul justiției); Acest program conținea 27 articole a. căror aplicare tindea la slăbirea puterii regale.

Mazarin a arestat trei parlamentari. Atunci poporul s'a revoltat, a ridicat baricade și a înconjurat palatul regal.

Mazarin a liberat pe arestați, fiindcă așa cereau răsculații. Totuși liniștea n'a putut fi întronată. Intre armatele regeței și cele ale parlamentului s'au dat lupte de stradă, numite **fronde**. Conducătorul armatei regale era **Condé**. Acesta a fost mai în urmă înlocuit cu **Turenne** care a biruit armatele parlamentare. Biruința aceasta a pregătit victoria definitivă a absolutismului regal.

Colbert

2. **Domnia absolută a lui Ludovic XIV.** (1661-1715).

Cardinalul Mazarin.
(Tablou de Th. de Champaigne)

În 1661, după moartea lui Mazarin, Ludovic XIV. a luat conducerea, fiind major.

Dela început, el a voit să fie un rege care guvernează, urmărind această dorință cu toată conștiința și prudența.

Fiind mândru și orgolios și-a format o curte personală la Versailles compusă din mii de persoane. Această curte era împărțită în două: **Casa Civilă și Marii Ofițeri de coroană**. Aceștia din urmă erau exclusiv aleși numai din nobili.

Ceremonia dela curtea regală era reglementată până în cele mai mici amănunțimi.

LUDOVIC XIV

Absolutismul regal se baza pe ideea de drept divin a persoanei regale.

Ludovic XIV era ajutat de 6 miniștri: Cancelarul, Controlorul general financiar și patru Secretari de Stat. De asemenea avea și patru Consilii principale: **Consiliul Suprem** — pentru chestiunile politice, **Consiliul administrativ** pentru administrarea internă; **Consiliul Finanțelor** și **Consiliul Partizilor**, pentru chestiuni judecătorești.

În provincii erau numiți **Intendenți** cu puteri polițienești, financiare și judecătorești, supuși în totul autorității centrale.

În politica externă, Ludovic XIV a urmărit trei planuri: Să întindă teritoriul Franței, să mărească puterea Franței peste celelalte state și să facă din Franța cea dintâi putere din Europa.

Ludovic XIV a purtat lupte cu Flandra, cu Olanda, cu liga dela Augsburg formată din Spania, Germania și Suedia și pentru moștenirea tronului spaniol.

Aceste războaie au avut ca rezultat secătuirea finanțelor țării.

3. Viața economică în Franța în veacul XVII.

În timpul lui Ludovic XIV s'a distins un mare ministru, anume **Colbert**, care a fost Controlor general al Finanțelor, apoi Secretar de Stat al Marinei și al Casei Regale.

În toată opera de ridicare a Franței, Colbert a urmărit să facă din țara lui cea mai bogată țară din lume. El a dat dovadă de un spirit clar, de o putere de muncă fără seamăn, de metodă, de ordine și de grijă pentru binele public.

Întreaga lui activitate, închinată Franței, se poate urmări în 5 direcțiuni și anume:

a) **Finanțele**. În finanțe Colbert nu s'a mărginit numai la îndreptarea abuzurilor, — pentru care a instituit o **Camera de Justiție**, — dar a introdus **noi metode** micșorând

unele dări, măbind pe altele și stabilind registre de control (Cartea mare, Jurnalul).

El a revizuit creanțele și a redus slujbele pentru a face economii. Colbert a creat contabilitatea în partidă dublă. În luna Februarie se făceau toate socotelele Statului, iar în Octombrie se alcătua proiectul de buget, bazat pe veniturile regulate ale țării.

Impozitele au fost fixate pe baza unui cadastru și erau percepute prin sistemul arendării lor, cu mai multe avantagii pentru stat, de cât înainte.

Turenne și Condé.

(Tablouri de Nanteuil, 1623--1673)

b) **Agricultura.** Colbert s'a interesat mult de starea țăranilor. Intendenții provinciilor erau obligați să cerceteze starea țăranilor și să raporteze în ce constă îmbunătățirea ei.

Pentru a veni în ajutorul agricultorilor, Colbert a redus birul (la taille) și a înmulțit scutițiile. Astfel tinerii cari se însurau/la 28 de ani au fost scutiți pe 5 ani, iar părinții cari aveau 10 copii au fost scutiți pentru totdeauna. Animalele și uneltele de muncă nu puteau fi luate de fisc pentru datorii.

Pentru cultivatorii de grâu, de duzi și de garanță a pre-văzut multe avantagii.

Lucrări de ameliorare și drenare a terenurilor, ferme și

creșcătorii model au fost făcute în multe regiuni, iar prin ordonanțele speciale s'au reglementat tăerile pădurilor și folosințele apelor.

S'a întâmplat însă foametea din 1659—1662. Prețul grâului s'a întreit. Atunci Colbert a dat ordin de prohibire a exportului între provincii. Mai târziu a permis exportul în parte și apoi în tot regatul. Aceste măsuri au creiat nesiguranță și agricultorii au pierdut, descurajându-se.

c) **Industria.** Colbert s'a îngrijit de Industria Franței atât de mult în cât a fost supranumit: **Tatăl Industriei franceze.** A încurajat industriile existente și a creiat o mulțime altele noi, aducând în Franța lucrători **Venețieni, Flamanzi, Germani, Englezi** și alții și oprind pe Francezi să emigreze.

El a creiat **Manufacturile regale**, uzine mari în care Francezii au putut să-și procure în țara lor tot ceea ce aduceau de peste graniță, reglementând până în cele mai mici amănunte **fabricația.**

Lucrătorii streini erau bine plătiți; ei primiau bani pentru a-și instala fabricile lor. Unele din aceste fabrici aveau 5 și 6 mii de lucrători. Se născuse deci în Franța **uzinele moderne.**

Cele mai de seamă ramuri industriale au fost:

Industria țesăturilor și a tapiseriilor. Tapiseriile erau instalate în **Hotelul Gobelinurilor din Paris** și puse sub conducerea pictorului **Lebrun**; mai erau apoi tapiserii și în **Beauvais, în Aubusson** etc.

Industria oglinzilor, încredințată meșterilor venețieni cari aveau centrul în mahalaua **Saint-Antoine** și cu sucursale în **Saint Gobin, Cherbourg** etc.

Industria dantelelor, cu centrul la **Reims**, era în mâna lucrătorilor **venețieni, flamanzi și englezi.**

Industria mătăsii din Lyon era subvenționată de stat.

Colbert a acordat protecția lui fabricelor de postav din **Abbeville**, celor de dril etc.

Industria extractivă a ferului, a plumbului, a aramei, a petrolului de asemenea au fost încurajate de Stat.

Fabrici de arme, de gudron, de papetărie, de săpunuri, de faianță și multe altele s'au ridicat pretutindeni.

Pentru vânzarea produselor industriale, Colbert a dat o serie de măsuri comerciale cari prevedeau: ucenicia, șefia, ținerea registrelor, falimentele etc.

d) **Comerțul.** Pentru ușurința legăturilor comerciale Colbert a creiat drumuri, canale (canalul Orleans, cel de la Calais la **Saint-Omer**, canal du Midi, canalul dintre Girona și Mediterană), portul Celte.

Legăturile comerciale cu streinătatea au fost organizate prin consulate și prin declararea orașelor Marsilia, Bayonne și Dunkerque ca porturi-franc.

În alte porturi (Calais, Havre, La Rochelle) și în unele orașe (Amiens, Rouen, Troyes) a fixat antrepozite pentru transit.

O marfă streină care trecea prin Franța, plătiă la intrare o taxă, care la eșire i se restituia. Acesta se numește sistemul etapelor.

Nobilii aveau voie să facă comerț mare.

În acelaș timp, Colbert a creiat marina comercială.

d) **Coloniile și companiile comerciale.** În 1603 s'a format Compania comercială a Indiilor. Căpitanul **Samuel Champlin** a explorat ținuturile de pe Sf. Laurențiu, până la mările lacurile, unde s'a instalat o așezare numită **Quebec**. Până în 1672 au plecat în Canada peste 4000 de țărani din Normandia, Bretagne și Anjou, formând aci o colonie de seamă.

În Antile, coloniștii francezi au cultivat sfecla de zahăr.

Din 1673 până în 1682 a fost explorată o bună parte din America în care s'au așezat Francezii, numind-o **Luisiana**.

Francezii au făcut comptoare și în Senegal, în Madagascar, în India (Pondichery și Chandernagor).

În 1664 **Compania Indiilor Orientale** a început activitatea ei comercială în Madagascar, iar **Compania Indiilor**

Apusene a luat în grija ei Atlanticul. **Compania Nordului**, creiată în 1699, exporta în țările scandinave: vinuri, sare, rachiu și aducea de acolo lemne, fer și cânepă.

Compania Levantului, cu centrul la Marsilia, întreținea comerțul pe Mediterana apuseană.

Marina Comercială era protejată de marina de război, care de asemenea a fost organizată de Colbert după un plan foarte bine alcătuit.

4. **Colbertismul.** Sistemul rațional după care Colbert a făcut reformele industriale din Franța se numește **Colbertism**.

Acest sistem a urmărit două lucruri și anume:

a) **Industria să fie supusă autorității regale;**

b) **Industria să fie protejată în așa fel ca Franța să nu fie concurată de streinătate.**

Prin edictul din 23 Martie 1763 toate corpurile de meseriași au fost constituite într'o mare societate sau comunitate și s'au fixat statute și privilegiile pentru corporațiile existente. Multe au protestat, în dorința de a-și păstra privilegiile.

Industria regale erau privilegiate. Acest edict a făcut să scadă numărul industriașilor.

Colbert a făcut aproape 200 de regulamente pentru industrii. Astfel au fost cele 4 ordonanțe ale draperiei din 1669 și ordonanța din 1671 care arăta în 317 articole condițiunile pe care trebuie să le îndeplinească culorile lânii și cultura drogurilor care se întrebuintează în această industrie.

Fiecare producător punea pe marfa sa numele și marca. Dacă o manufactură nu era executată conform prevederilor, era arsă; la recidivă, fabricantul era pedepsit, fiind expus două ore în fața lumii cu probe din marfa rău făcută.

Toate aceste măsuri au adus o perfecționare a industriei; astfel un ambasador venețian al vremii scrie: „Ceea ce e

inai bun în lume se fabrică acum în Franța și atât de mare e faima produselor că din toate părțile vin comenzi”.

Opera lui Colbert în Franța a fost mare. Din nefericire însă nu și-a dat toate roadele. Cauzele sunt multe. Amintim însă numai una: **Revocarea Editului din Nantes**, făcută de Ludovic XIV în anul 1685. Peste 200.000 de oameni au plecat atunci din Franța, producând o depresiune economică a Franței.

3. CHESTIUNEA ORIENTULUI. RĂZBOAELE AUSTRO-TURCE. ROMÂNII DIN ARDEAL SUB HABSBUGI.

1. Chestiunea Orientului.

Turcii se aflau în veacul XVII în decadentă. De această stare a lor căutau să se folosească Rușii, cari urmăreau să cucerească Constantinopolul pentru a avea stăpânirea drumului spre Orient.

Francezii și Englezii, cari aveau interese comerciale pe drumul acesta către Orient s'au opus totdeauna la ocuparea Constantinopolului de către Ruși. Tot astfel Austriacii, s'au amestecat mereu în chestiunile Peninsulei Balcanice, venind în conflict cu Rușii.

Certurile dintre poparele Europei, care căutau să se folosească de pe urma decăderii Turciei, au durat mai bine de 200 de ani. Aceste conflicte formează în istorie Problema numită: Chestiunea Orientului.

2. Leopold I (1657—1705).

Turcii sub Soliman Magnificul, în urma luptei dela Mohaci, a cuprins Ungaria. Transilvania s'a declarat independentă. Habsburgii mai stăpâneau numai Ungaria de Apus.

În urma războiului de 30 de ani, încheiat cu pacea Vestfalică, Habsburgii cari fuseseră învinși s'au gândit să impună iar stăpânirea lor asupra Ungurilor, cari în 1645 se declaraseră autonomi. Ei nu puteau însă să-și realizeze

acest gând de cât cucerind Ungaria din mâinile Turcilor și Transilvania.

Impăratul **Leopold I**, fiul lui Ferdinand II, care luase tronul, fiindcă fratele său mai mare Ferdinand III murise, a reușit să cucerească Ungaria turcească.

3. Războaiele lui Leopold I cu Turcii.

În anul când s'a încheiat pacea Westfalică; s'a urcat pe tronul Sultanilor minorul **Mustafa IV**. Acesta a domnit 39 de ani (1648—1687), având ca vizir de seamă pe **Kiupruli**.

Impăratul **Leopold I** avea ca generali de seamă pe **Montecuculi**, **Ludovic de Baden** și **Eugeniu de Savoia**.

În anul 1662 Turcii au declarat război lui Leopold I trimițând în Ungaria o armată de 100.000 de oameni.

În fața acestui pericol, **Papa Alexandru VII** a predicat o cruciată. La apelul său însă n'au răspuns decât Francezii. **Ludovic XIV** a trimis în ajutorul lui Leopold 6000 de soldați.

Armatele austro-franceze, conduse de **Montecuculi** au atacat pe Turci la **St. Gothard** și i-au biruit. În acelaș timp orașele turcești din Africa Nordică au fost bombardate de Francezi.

Impăratul **Leopold I** a făcut o pace cu Turcii la **Vasvar** dându-le patru cantoane din Ungaria austriacă. După câțiva ani Turcii au cucerit și insula **Creta**.

După pacea dela **Vasvar**, Impăratul **Leopold I** s'a hotărât să desființeze dieta Ungariei. Atunci s'a produs o răscoală pe care Impăratul a înăbușit-o în sânge.

În anul 1678, Ungurii ajutați de **Ludovic XIV**, care se supăraseră pe **Leopold I**, — fiindcă în războiul cu Olanda ei ajutaseră pe Olandezi, — s'au revoltat din nou. **Leopold I** a suspendat constituția Ungariei. Atunci **Tökoly**, unul din șefii răsculațiilor a cerut ajutorul Turcilor.

Cu 200.000 de soldați, **Vizirul Kara Mustafa** a venit în Austria și a asediat Viena. Când a trecut prin țările noastre, **Vizirul** a luat și pe domnii români **Șerban Cântacu-**

zinc și Gheorghe Duca, precum și pe **Mihail Apafi** principele Ardealului.

Austriacii a luptat cu toată vitejia să-și apere capitala, timp de 60 de zile. Spre norocul creștinilor regele polon **Ion Sobieski** a sosit la Viena, despresurându-o și biruind pe Turci.

Papa a predicat atunci din nou războiul contra Turcilor. Germanii, Rușii, Polonii, Venețienii și mai în urmă Ungurii, au alcătuit o **Ligă creștină** și au început luptele cu Turcii.

În anul **1686**, armatele creștine conduse de **Ludovic de Baden** au alungat pe Turci din **Buda Pesta** și au cucerit mai multe orașe. Austriacii au ocupat **Belgradul** și **Nișul**.

Luptele însă se târâgău. **Leopold I** a hotărât să le reînceapă cu toată puterea. În **1687** Austriacii au înfrânt pe Turci la **Mohaci** și au ocupat **Transilvania**.

Austriacii au căutat să atragă de partea lor și pe **Brâncoveanu**, dar n'au reușit. Ultimele lupte cu Turcii s'au dat la **Salankemen** (1621) și la **Zenta** (1697). Turci au fost biruiți.

În **1699** s'a încheiat **Pacea dela Carlowitz**.

Prin această pace **Austria** a câștigat **Ungaria**, **Slavonia** și **Croația**. **Venețienii** au cuprins **Moreia**. Turcii au rămas cu **Banatul Timișanei**. Rușii rămâneau cu **Azevul**, iar **Polonii** au ocupat **Camenia**.

Eugeniu de Savoia.

Mare general al armatelor imperiale priceput în arta războiului.

4. Carol VI.
(1711—1740).

După Leopold I a domnit Iosif I (1705—1711) și apoi **Carol VI.**

Carol VI stăpâna peste o țară compusă din mai multe naționalități.

Maria Tereza

una din cele mai însemnate Impărătese din Istorie.

ca tronul Austriei să fie ocupat, — după moartea lui — de fiica sa **Maria Tereza.**

5. Românii din Ardeal sub Habsburgi.

Prin pacea dela Carlowitz (1699), Transilvania a rămas în stăpânirea Austriacilor. Cât timp fuseseră sub Unguri, Românii din Transilvania au fost persecutați pentru a trece la calvinism. Sub Austriaci propaganda catolică a înlocuit pe cea calvină. Împăratul a făgăduit Românilor că, dacă vor trece la catolicism le va îmbunătăți starea socială și materială.

O parte din Români au recunoscut cele patru puncte dogmatice ale credinței catolice și anume: 1) Supremația

Papei, 2) purcederea Sf. Duh și dela Fiul; 3) Impărtășania cu azimă; 4) Purgatoriul. Ei însă au cerut ca în biserică să-și aibă limba lor și serviciul divin așa cum îl avuseseră din vechime.

Românii cari au recunoscut acestea se numesc **Uniți** și au avut episcopia lor, mai întâi la Făgăraș și apoi la Blaj.

Austriacii n'au dat însă nici un drept Uniților. Unirea cu Roma a avut o foarte însemnată urmare pentru noi și anume: **Școala Ardeleană sau Latinistă**.

Tinerii uniți trimiși dela Blaj la Roma să studieze Teologia, au aprofundat studii clasice: latina și istoria. Prin acestea ei și-au dat seama de origina noastră latină și romană, — și au scris multe scrieri, arătând acestea tuturor. Mișcarea culturală pe care au determinat-o ei prin aceste scrieri poartă numele de **Curentul latinist sau Școala Ardeleană sau Latinistă**.

Cei mai de seamă reprezentanți ai Școlii latiniste au fost **Petru Maior, Gheorghe Șincai și Samuel Micu Klein**.

Ideile Școlii latiniste au stat la baza revoluției din 1848, a Unirii din 1859 și a Mării Uniri din 1918.

4. **RUSIA. PETRU CEL MARE: RĂZBOAELE CU SUEDEZI ȘI TURCI. CONSTANTIN BRÂNCOVEANU ȘI DIMITRIE CANTEMIR.**

1. **Rusia. Dinastia Romanovilor.** Dintre toate statele slave cel mai de seamă a fost al Rușilor. La începutul veacului XVII domnia în Rusia dinastia **Romanovilor**. Primul ei reprezentant a fost **Mihail Teodor Romanov** (1613—1645). Cel mai de seamă țar din această dinastie a fost însă **Petru cel Mare**.

2. **Petru cel Mare.** Petru cel Mare a luat tronul ca minor, fiind pus sub regența sorei sale **Sofia**. Aceasta doria să ajungă țarină. Când a împlinit 17 ani, Petru a priceput gândurile Sofiei și a închis-o într'o mănăstire, luând el conducerea.

Ca domn, Petru cel Mare și-a întocmit armata, aducând din alte țări ofițeri, ingineri, marinari și alți oameni pricepuți, pentru a organiza Rusia. A călătorit prin Apus și a lucrat chiar într'un arsenal. Deviza lui era: „**Vreau să văd, trebuie să văd tot**“.

Pentru a-și asigura autoritatea, a condamnat pe soldații nemulțumiți de comandanții streini. Pentru a avea „o **ferastră spre mare**“ Petru cel Mare a zidit **Petersburgul**. În anul 1711, el a înființat **Senatul**, care avea atribuții financiare. El a dat **ucazuri** prin care impunea boerilor lui o modă europeană, atât în ceea ce privește îmbrăcămintea, cât și chipul de a trăi. Pentru a obișnui pe Ruși cu viața modernă, Petru cel Mare a organizat serbări la palat, la care invitații erau obligați să vină îmbrăcați după ultima modă europeană.

Provințiile Rusiei erau conduse de câte doi **voevozi**. Fiecare oraș avea un Consiliu comunal. Chestiunile bisericești erau rezolvate de **Sfântul Sinod**, creat de Petru cel Mare în 1700. Averile mănăstirești au fost trecute pe seama Statului, pentru a se întreține spitale și a se face opere de binefacere. Nobilii erau datori să fie în serviciul țarului sau al Statului în funcțiune civilă sau militară. Toți trebuiau să muncească.

Pentru a pune ordine în ierarhia socială, Petru cel Mare a alcătuit **Cinul** — adică un „**tablou de ranguri**“. După acest cin, existau 14 categorii de nobili. În scopul păstrării liniștii în țară s'a organizat o poliție secretă.

Un singur lucru n'a putut face Petru cel Mare: să îmbunătățească soarta țăranilor. Ii lipsiau banii. Țăranii au rămas tot sub nobili; aceștia însă erau supuși Țarului.

Pentru alcătuirea bugetului s'au pus dări, ca de ex. : taxa de timbru, monopolul spirtului, al tutunului, etc.

S'au creat fabrici de postav, de blănuri etc. Armata permanentă se compunea din 200.000 de oameni.

Sub Petru cel Mare s'a scos prima gazetă rusească, s'a întemeiat Academia de Științe și școale cu caracter practic.

În ceea ce privește concepția domniei, Petru cel Mare a avut un absolutism politic și religios.

În politica externă Petru cel Mare a urmărit să pună stăpânire pe Marea Baltică și Marea Neagră.

3. Războaiele lui Petru cel Mare. Pentru cucerirea Mării Baltice, spre „a se putea uita în Apusul Europei“, Petru cel Mare a făcut o alianță cu Danezii și cu Polonii și au declarat războiu regelui Suediei, Carol XII (1699).

Tânărul rege Carol XII, curagios peste măsură și având o oaste bine organizată, n'a pierdut vremea. Întâi s'a repezit contra regelui Danemaricii, care era incurcat în lupte cu **Ducele de Holstein**. În mai puțin de două luni, Danezii au fost potoliți și regele lor a semnat umilitoarea pace de la **Trøvendhal** (1700). După aceea Carol XII a fugărit pe Polonezi, cari asediaseră Riga. În urmă a pornit contra lui Petru cel Mare, pe care l-a învins la Narva (1700). În urma acestei lupte, regele Suediei avea o faimă nespusă.

Petru cel Mare (1682—1725)

Lipsa de tact pe care arătat-o Carol XII după lupta dela Narva, a făcut ca Suedezii să nu se bucure prea mult de

izbânda lor. În loc să urmărească pe Ruși și să-i distrugă, el s'a îndreptat contra lui August II regele Poloniei, ca să-l pedepsească, pentru că dăduse ajutor lui Petru cel Mare în lupta dela Narva. August II a fost învins și înlocuit cu **Stanislav Leczinski**. În timpul acesta Petru cel Mare și-a organizat oastea și a făcut o incursiune în Țările Baltice, ocupând insulele dela vărsarea Nevei. Acum a început să zidească Petersburgul și cetatea de apărare numită **Kronstadt**.

Din Polonia Carol XII a pornit din nou contra Rușilor, cu planul de a trece mai departe în Asia, după ce-i va bate. În lupta dela **Smolensk** Carol XII a eșit iar învingător. Nici de data aceasta Carol XII n'a urmărit pe Petru cel Mare, ci a pornit spre Sudul Rusiei, unde fusese chemat de **Mazepa** — hatmanul Cazacilor, care se revoltase contra Rușilor. Generalul rus Mencicov a zdrobit oastea căzăcescă. Iarna anului 1709, cu frigul ei, a adus peste Suedezi multe nenorociri. Rușii au atacat pe Carol XII la **Plutava** și l-au bătut. Desperat, el s'a retras spre Nistru, găsind adăpost la Pașa din Bender (Tighina). **Lupta dela Pultava a ridicat Rusia și a adus decăderea Suediei.**

Doi ani a stat Carol XII în Bender neputând să se întoarcă în țara lui. Aci a venit Stanislav Leczinski, pe care îl alungase de pe tronul polon August II, și împreună au mijlocit pe lângă Turci să pornească război contra Rușilor.

4. Războiul dela Prut. (1711).

Drumul prin Polonia nu mai putea folosi lui Carol XII să se întoarcă în Suedia, întru cât iar ajunsese rege August II. Turcii, văzând că Rușii se întăresc în Ucraina și amenință Crimeia, au hotărît să declare război. În acest scop, Sultanul a dat tronul Moldovei lui Dimitrie Cantemir. Vizirul **Mahomet Baltagi**, a trecut Dunărea cu oastea turcească și s'a întâlnit cu armata rusească la **Stănilești**

pe Prut. Rușii au fost bătuți. Impărăteasa Caterina, care era în tabăra rusească, a cerut pace și a dat Vizirului multe daruri, înduplecându-l să alunge pe Carol XII din Basarabia. Prin pacea dela Prut, Rușii au cedat Turcilor **Azovul**, iar Ucraina a fost lăsată Polonilor.

Carol XII a pârât pe Vizir la Sultan. Sultantul a omorît pe Vizir. Carol XII rămas singur la Tighina; apoi a plecat la Adrianopol ațărând pe Turci contra Rușilor. În acest timp și Stanislav Leczinski a cerut ajutorul Turcilor să-și reia tronul. Turcii au trimis o oaste care a ocupat Hotinul, făcând aici o raia turcească. Cei doi regi nenorociți, **Carol XII** și **Stanislav** au fost trimiși în țările lor. Carol XII a fost primit în Suedia cu entuziasm. În curând însă a murit la asediul unei cetăți din Norvegia. După moartea lui Rușii au câștigat dela Suedezi ținuturile baltice, iar Prusienii le-au luat Pomerania Apuseană.

Carol XII

5. **Constantin Brâncoveanu.**
(1688—1714).

În anul când s'a încheiat Pacea Vestfalică, erau domni în Țările noastre **Matei Basarab** și **Vasile Lupu**.

De 10 ori în Muntenia și de 18 ori în Moldova s'au schimbat domni, după **Matei Basarab** și **Vasile Lupu**.

Brâncoveanu a luat domnia, plătind scump la Poartă.

Handwritten notes:
+ Carol XII - M. Mold. după trat. Prut. A. V. h. y.
in Muntenia
și Vasile Lupu
Biblioteca Universității "Lucian Blaga" din Sibiu

În timpul celor 25 de ani de domnie ai lui, în Moldova s'au schimbat nouă domnitori.

Domnul român a dus o politică chibzuită între Austriaci, Turci și Ruși. Austriacii erau ațâțați contra lui Brâncoveanu de **Constantin Bălăceanul**, ginerele lui Șerban Cantacuzino, care ar fi dorit să fie domn. Brâncoveanu trimise vorbă Austriacilor că nu este contra lor, nu putea fi însă nici de partea lor, fiindu-i teamă de Turci.

El s'a arătat fățiș de partea Austriacilor, în urma înfrângerii Turcilor la **Salankemen** (1691). Atunci Turcii l-au chemat la Poartă. Aci, el a atras de partea lui pe Dragomanul Alexandru Mavrocordat, și prin daruri date Turcilor, a obținut **Domnia pe viață**.

Austriacii nu se puteau împăca cu politica pașnică și nehotărîtă a lui Brâncoveanu. De aceea, ei au trecut munții și au atacat pe Brâncoveanu. Acesta a înduplecat pe comandantul oștilor austriace, **Generalul Veterani**, să părăsească țara. În anul 1690, Brâncoveanu a trecut în Transilvania, urmărind oștile austriace, care îl atacaseră sub conducerea generalului **Heissler**, învingându-le la Zărnești.

În lupta dela Stănilești, Brâncoveanu a fost aliat, în secret, cu Rușii, fără însă să le dea ajutor.

6. Dimitrie Cantemir. Contemporan al lui Brâncoveanu în Moldova a fost Dimitrie Cantemir, fiul lui Constantin Cantemir. Dimitrie Cantemir, a ajuns domn întâia oară în 1693 domnind vreo 3 săptămâni. A doua oară a luat tronul în 1710, cu învoirea Turcilor. Trecând de partea Rușilor în lupta dela Stănilești, Dimitrie Cantemir a trebuit să fugă cu ei în Rusia. La pacea dela Prut, Turcii au pretins lui Petru cel Mare să le dea pe Dimitrie Cantemir. Țarul însă a răspuns: „**Pot să dau Turcilor întreaga mea împărăție, pentru că nădăjduesc s'o pot cuceri din nou; nu pot însă să-mi calc cuvântul și să predau pe un principe care și-a pă-**

Constantin Brâncoveanu cu cei 4 fii ai săi.

În jurul figurii scrise în l. grecească. Traducerea este aceasta:
Ion Constantin Basarab Brâncoveanu Voievod domn și conducător
al întregii Ungro-Vlahii.

răsit țara numai pentru mine. Onoarea pierdută nu se poate recâștiga.

Brâncoveanu a fost omorât de Turci cu cei patru fii ai săi la 15 August 1714.

Domniile lui Brâncoveanu și Cantemir preced epoca fanariotă.

7. Inceputurile După omorîrea lui Brâncoveanu și **domnurilor fanariote.** fuga lui Dimitrie Cantemir în Rusia, Turcii n'au mai avut încredere să pună în Principate domni pământenii. Ei au dat tronurile unor greci numiți Fanarioți, fiindcă locuiau în mahalaua Fanar din Constantinopol. Fanarioții fuseseră mari dragomani — adică tâlmaci — la Poartă. Stăpânirea Fanarioților de peste un veac a însemnat în istoria noastră o decadentă generală. În acest timp s'au schimbat domniile de 38 de ori în Muntenia și de 35 ori în Moldova și am pierdut Bucovina și Basarabia.

Domniile Fanariote au încetat odată cu revoluția lui Tudor Vladimirescu din 1821.

LECTURA.

„Constantin Brâncoveanu a știut într'un sfert de veac să servească pe Turci, de nevoie, fără să părăsească nici un drept al țării sale; a știut să înlăture stăpânirea necondiționată a creștinilor, Austrieci, Poloni, Ruși, asupra pământului românesc; a știut să lege pe Muntenii săi prin legături culturale și politice de Moldova; a știut chiar după ce legăturile politice cu Ardealul au fost rupte, să păstreze încă pe acelea ale culturii cu acest pământ. Și, în acelaș timp, prin acea operă de largă cultură răsăriteană, de cultură în toate limbile Răsăritului, prin găzduirea fruntașilor bisericești ai Orientului, Patriarhi, Mitropoliți, Dascăli, prin operele lui de ctitor la toate locurile sfinte, el a știut, față de regiunile siriene, arabe, caucasiene, supuse ori vasele Turcilor, ca și față de greșita eu-

ropeană, să înlocuiască pe împărații bizantini de odinioară, ca urmaș legitim al cărora era privit. Domn autonom în țara lui, înconjurat cu prestigiul superior al Cezarilor constantinopolitani, al lui Constantin cel Mare, în întreaga lume a Orientului, aceasta a fost situația lui Constantin Brâncoveanu.

Dimitrie Cantemir, Domnul Moldovei. Figură gravată în aramă de Cristian Friederich Fritsch din Hamburg.

A tras o singură dată sabia la Zărnești și poate nu numai din ordinul Sultanului, ci și cu bucuria că poate arăta o armată, că poate ridica un steag, că poate purta o luptă pe locul unde biruiseră Basarabii din neamul său, până la Mihaiu Viteazul și Radu Șerban chiar împotriva oștirilor puternicului Împărat din Viena. Iar, în afară de acestea toate, în cuprinsul, mai îngust, al lumii românești el și-a dat seama de un lucru: că, pe când legăturile politice sunt astăzi și se pot sfârâma mâine, pe când succesele dobândite printr'o hotărîre a întâmplării, printr'o altă hotărîre a întâmplării se pierd, lucrurile agonisite prin cultura adânc coborîtă în suflte, fac parte din moștenirea veșnică a unui popor". (Vezi N. Iorga: Valoarea politică a lui Constantin Brâncoveanu).

5. RIVALITATEA DINTRE AUSTRIA ȘI PRUSIA.
MARIA TEREZA. FRIDERIC II. RIVALITATEA
DINTRE FRANȚA ȘI ANGLIA PENTRU COLONII.
REVOLUȚIA LUI HORIA

Carol VI

După moartea lui Carol VI a urmat

1. **Austria după** fiica sa **Maria Tereza**, care a luat tronul în baza actului numit **Sanctiunea Pragmatică**. **Maria Tereza** a domnit 40 de ani (1740-1780). A fost o împărăteasă inteligentă, plină de voință, curajoasă, dreaptă, miloasă cu cei nenorociți. Cel mai mare dușman al ei, **Frideric II** al Prusiei, a spus: „**Maria Tereza este o femeie care își cunoaște sexul ei și tronul pe care îl ocupă; ea are planurile unui om mare**“.

2. **Prusia**

Contemporan cu **Maria Tereza** era sub **Frideric II.** în Prusia **Frideric II**, fiul lui **Frideric Vilhelm I**, supranumit **Regele**

Sergent.

Frideric II a avut de asemenea o domnie lungă, de 46 de ani (1740—1786). Deviza lui era: „**Omul se naște spre**

a munci și nu-i altă fericire mai mare pe lume de cât să muncești pentru folosul patriei“.

Frideric II a organizat finanțele Statului, a încurajat viața economică a Prusiei, a făcut un cod de legi, a creiat școli.

Frideric II cel Mare. A fost un neobosit conducător, care a ridicat Prusia la rangul de Mare Putere.

Toată activitatea lui Frideric II a fost în acord cu principiul pe care totdeauna îl repeta: **Suveranul este cel din-tâi servitor al Statului.**

Între Frideric II și între Maria Tereza s'au purtat mai multe războaie crâncene, cari se mai numesc și războaie silezice. Biblioteca Universității „Lucian Blaga” din Sibiu

3. Războaiele austro-prusiene.

Chiar în anul suirii pe tron, **Frideric II** a declarat război **Marii Tereza**. Alături de el au pornit și **Carol Albert** — ducele Bavariei și **August III** electorul Saxoniei și rege al Poloniei. Aceștia aveau pretențiuni la tronul Austriei.

Războiul a ținut 8 ani (1740—1748) și este cunoscut sub numele de războiul de succesiune austriac.

Prusia avea de partea ei și pe Francezi. **Maria Tereza** a câștigat alianța Angliei.

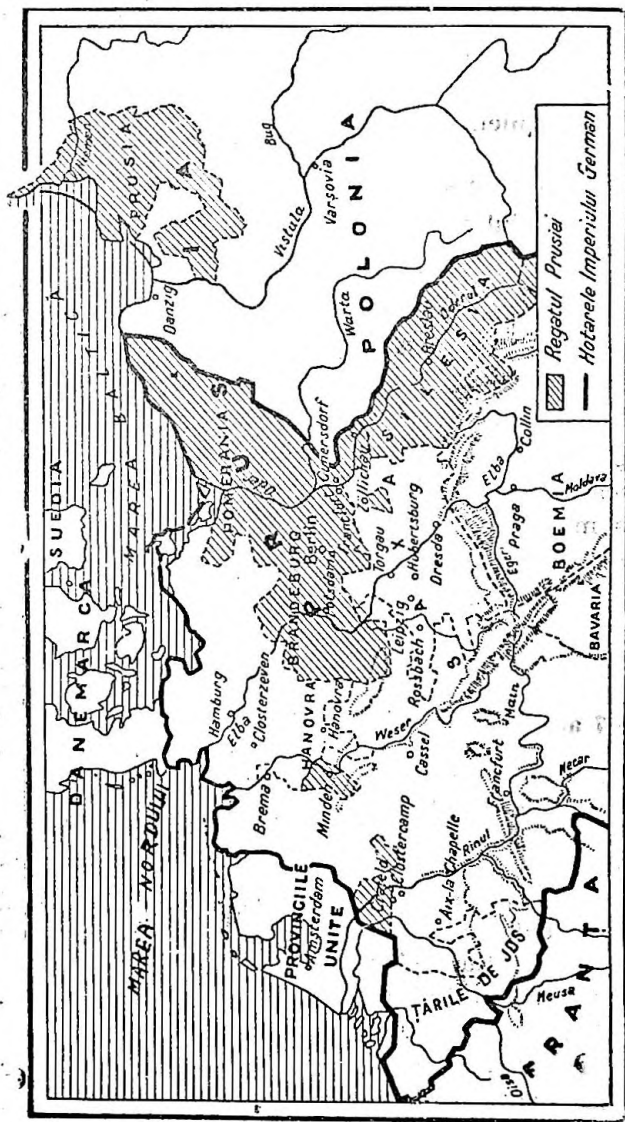
În fața pericolului, **Maria Tereza** s'a dus în dieta Ungară dela **Presburg**. Era îmbrăcată în doliu, cu copilul în brațe și cu coroana Sf. Ștefan pe cap. Aici ea a arătat că toate nădejdea ei este în Unguri. Ungurii au strigat: „**Moriamur pro rege nostro Maria Terezia**“ (Să murim pentru regina noastră **Maria Tereza**) și au pornit la luptă. **Maria Tereza** a mai câștigat alianța Rusiei și a Olandei. După mai multe lupte, **Frideric II** a primit **Silezia** prin tratatul din **Drezda** (1745). Englezii au făcut pace cu Francezii la **Aix la Chapelle** (1748).

4. Războiul de 7 ani.

Între 1756—1763 **Frideric II** a purtat un nou război cu **Maria Tereza**. Acest război e cunoscut sub numele de Războiul de 7 ani.

Frideric II, văzând că **Maria Tereza** nu poate uita **Silezia**, s'a aliat cu Englezii. Fără a declara război, Englezii au atacat pe Francezi în colonii, iar **Frideric II** a ocupat **Saxonia**. Deodată însă armatele prusiene s'au văzut atacate de peste tot: **Suedezii** veniau din Nord, **Rușii** din Răsărit, **Austriacii** din Sud. **Frideric II** e învins la **Kollin** în **Boemia**. El se repede atunci contra armatelor franceze pe care le distruge la **Rosbach** (**Saxonia**); armatele franceze care atacau **Hanovra**, au birut pe Englezi la **Hastenbeck** și i-au silit să capituleze la **Closterseven**. **Austriacii**, au fost învinși de **Frideric** la **Leuthen**. Numărul aliaților cople-

șește însă pe Prusieni. Frideric este bătut de Ruși la

Tägersdorf și o oaste austriacă ocupă Berlinul. Frideric

este apoi invins de Austriaci la **Hochkirch** în Saxonia și la **Kunersdorf**. După această luptă, Frideric II scrie ministrului său: „**Totul e pierdut; scapă familia regală**“. Cu o ultimă sforțare, el bate pe Austriaci la **Liegnitz** și **Torgau**, ocupând din nou Saxonia.

Moartea țarinei Elisabeta a adus mântuirea Prusiei. Noul Țar Petru III, fiind bun prieten cu Frideric, a încheiat cu el alianță. Suedezii se retrag din luptă. Petru III a fost asasinat după o jumătate de an de domnie; **Caterina II** soția sa, luând tronul, a dat ordinul de retragerea armatelor rusești din Germania. Acestea s'au aliat cu Frideric și au bătut pe Austriaci. Pacea între Englezi și Francezi s'a încheiat la **Paris**, iar celelalte puteri la **Hubertsburg** (1763) Franța pierdea coloniile, care erau luate de Englezi; Frideric lua Silezia; celelalte state rămâneau ca mai înainte.

Din războaiele Silezice au câștigat Englezii preponderanța în Apus și Rușii în Răsărit. În statele germane s'a născut sentimentul patriotic și de Unitate Națională, cântat de marii poeți: Schiller, Goethe și Klopstock. Dezastrul după aceste lupte, care duraseră 23 de ani, era mare. Mai ales în Prusia, după cum spunea Frideric: nu se mai găseau nici locuințe omenști; statul era ca un bolnav plin de răni, care trebuia să urmeze un regim spre a-și veni în fire“.

5. Rivalitatea franco-engleză pentru colonii. Intre Francezi și Englezi au început conflictele pentru colonii din vremea lui Ludovic XIV și a durat până în 1815. Aceste conflicte au avut loc în India și în America de Nord.

Englezii aliați cu Maria Tereza au luptat contra Francezilor aliați ai lui Frideric II.

În anul 1599 Englezii alcătuiseră o Companie a Indiilor Orientale, care ocupase câteva centre de seamă din India și anume: **Bombay, Calcuta, Madras** etc.

Tot în India aveau și Francezii câteva centre, — ocupate de Compania franceză creiată de Ludovic XIII, — și anu-

me: **Chandernagor, Pondichery, Ianaen, Karical și Mahé.**

Cele două companii de comerț erau în plin progres. În veacul 18 însă Compania Franței a luat înainte celei engleze, făcând un comerț nu numai de transport a produselor indiene în Europa, dar un comerț numit: „**Comerțul Indiei în India**“ — adică negustori francezi erau intermediari în afacerile comerciale ale popoarelor din peninsulă.

Imperiul Marelui Mongol — cum se numia India pe atunci — se afla în decădere, după moartea lui **Aureg-Zeb** (1658—1707). Moștenitorii se certau pentru tron și mulți demnitari se declaraseră independenți.

Atunci **Dumas**, conducătorul Companiei franceze, a intrat în legături cu câțiva prinți indigeni, cărora le-a pus la dispoziție ajutorul lui. Aceștia i-au acordat multe avantajii pentru Compania lui. Șeful Companiei franceze deci nu mai avea numai o misiune comercială, dar ajunsese la o mare însemnătate militară și politică.

În 1741 conducerea Companiei franceze din India a luat-o **Dupleix**, un om bogat, cu multă inițiativă, energic și îndrăzneț.

Atunci Compania engleză s'a hotărât să atace pe cea franceză în India

Francezii, comandați de **Mahé de La Bourdonnais**, guvernatorul din Ile de France (insula Mauriciu de azi), au bătut flota engleză, iar pe uscat au cucerit orașul **Madras**. Între La Bourdonnais, care voia să cedeze Madras-ul Englezilor în schimbul unor despăgubiri și între Dupleix, care nu voia să-l dea, s'au ivit certuri. Cel dintâi s'a retras din India.

Dupleix a continuat luptele, fără să aibă flotă, rezistând două luni atacurilor engleze îndreptate asupra orașului **Pondichery**.

Pe continent însă, în Europa, în acest an 1748, se termina războiul de succesiune austriac, în care Englezii ca aliați ai Mariei Tereza se luptaseră cu Francezii aliați ai Prusiei.

Pacea dela **Aix-la-Chapelle** (1748) a dat Englezilor orașul **Madras**.

Între 1748 și 1754 Dupleix a reușit să ia sub stăpânirea sa o bună parte din India.

Englezii au căutat să-și facă prieteni printre indigenții din India și cu ajutorul lor să slăbească puterea lui Dupleix. Având în frunte pe **Clive**, ei au cucerit mai multe ținuturi în Bengal.

În acest timp guvernul lui Ludovic XV dorea pace cu Englezii și ura pe Dupleix. De aceea, în 1754, au trimis în India pe **Godeheu** ca să împace Compania franceză cu cea engleză. Godeheu a cedat Englezilor toate cuceririle făcute de Dupleix. Acesta s'a întors în Franța, unde a murit în mizerie.

Pacea făcută de **Godeheu** n'a durat de cât foarte puțin. În 1755 Englezii se găseau iar în vrăjmășie cu Francezii în Europa. Francezii s'au încurcat în războiul de 7 ani astfel că în India, Englezii le-au cucerit Bengal și Chandernagor și mai multe ținuturi în Decan, biruind pe guvernatorul francez **Lally-Tollendal**. În 1763 prin tratatul dela Paris, Englezii au cucerit aproape toate posesiunile franceze. Francezii au rămas numai cu cinci mici teritorii: **Pondichery, Karikal, Janaon, Mahé și Chandernagor**.

În America de Nord Francezii stăpâneau Canada, iar Englezii 13 colonii pe coasta Orientală. La început au fost între ei certuri pentru concurența comercială, care în veacul XVII s'au transformat în lupte politice.

Francezii din Canada construiseră o fortăreață anume **Louisburg** — la vărsarea fluviului Sf. Laurențiu. În 1745 Englezii au ocupat acest oraș, dar în urma păcii dela Aix la Chapelle l-au restituit (1748).

Englezii și Francezii din America doriau să stăpânească valea lui **Ohio**, pe unde ducea drumul cel mai scurt între Canada și Luisiana.

Conflictele pentru stăpânirea acestei văi au dus la un război sângeros. Armatele franceze, reduse ca număr, sub comanda lui **Montcalm** au câștigat multe victorii.

În 1759 Englezii conduși de Wolf, au atacat pe Francezi cu forțe mari. Montcalm a cerut ajutor în Franța. De aici însă i s'a răspuns: „Domnule, când focul îți arde casa, nu te poți îngriji de grajduri“!

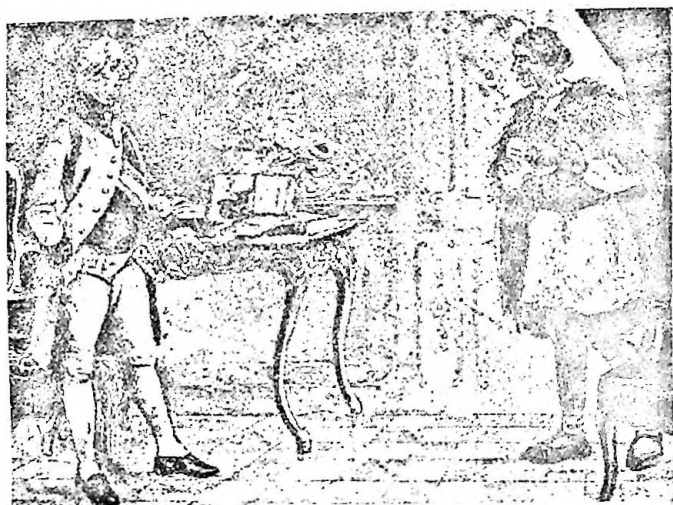
Francezii au fost bătuti. Prin pacea de la Paris, ei au pierdut imperiul colonial al lor. Tratatul de pace din Paris înecmna: Nașterea puterii universale a Angliei în defavoarea Franței, care n'a știut să-și prețuiască coloniile.

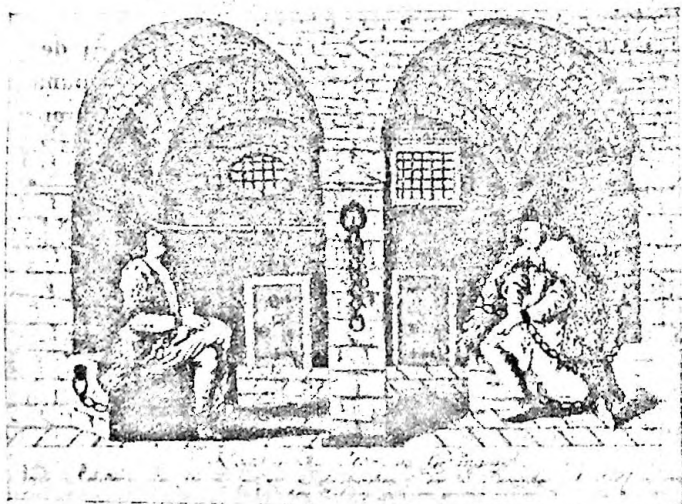
Iosif II.

5. Revoluția lui Horia.

După Maria Tereza a urmat Iosif II supranumit și Regele Țăranilor. El a domnit 10 ani (1780—1790). Românii s'au plâns în mai multe rânduri lui Iosif II că Ungurii îi persecută. Cu toate hotărârile Împăratului, Ungurii n'au încetat cu persecuțiile. De aceea Românii s'au răscolat sub conducerea lui Horia, Cloșca și Crișan. Ungurii au cerut ajutorul lui Iosif II pentru potolirea revoltei. Armatele imperiale au venit în Ardeal. Românii nu

Horia la împărat.

s'au luptat cu ele, ci s'au răspândit. Șefii lor au fost prinși și băgați în închisoare la Alba Iulia. Crișan s'a spânzurat în închisoare iar Horia și Cloșca au fost trași pe roată.

Așa s'a terminat această revoluție. Ungurii totuși n'au acordat drepturi Românilor nici după aceea.

6. RUSIA. CATERINA II. ÎMPĂRȚIREA POLONIEI. INDEPENDENȚA STATELOR UNITE.

1. **Rusia după Petru cel Mare.** După moartea lui Petru cel Mare, a urmat pe tron soția sa **Caterina I** (1725—1727), care a condus țara, ajutată de Ministrul **Mencikoff**. După doi ani, **Petru II**, fiul ei a luat tronul și a mutat capitala la **Moscova**. Alexe a domnit trei ani. Urmașa lui a fost **Ana Ivanovna** (1730—1741), nepoata lui Petru cel Mare, care a mutat capitala la **Petersburg**. După Ana a urmat **Elisabeta** (1741—1762) fiica lui Petru cel Mare, în timpul căreia s'a simțit în Rusia o puternică influență franceză.

După o domnie de 6 luni a țarului Petru III, a rămas conducătoare **Caterina II**, soția sa.

Urmașii lui Petru cel Mare au fost stăpâniți de ideea de a introduce în Rusia cât mai multe reforme, punând în serviciul progresului toate mijloacele despotismului lor.

2. **Caterina II** (1762—1796). Împărăteasa Caterina a fost o femeie inteligentă, harnică și stăpânită de cele mai alese sentimente naționale rusești. Ea a știut să conducă Rusia cu toată energia trebuitoare unui împărat. S'a îngrijit de oaste și de administrație, iar prin dibăcia ei a ajuns să se impună și în politica externă, numind rege al Poloniei pe **Stanislav Poniatovski**. În primii ani de domnie a strâns o mare adu-

nare din 600 de reprezentanți ai tuturor claselor sociale, pentru a da Rusiei un cod de legi bazate pe egalitate, libertate și toleranță. Cu toate că adunarea a ținut vreo 200 de ședințe, totuși nu s'a ajuns la nici un rezultat.

3. Războaiele Caterinei II. Caterina II a avut războaie cu Turcii, cu Polonia și cu Suedezii.

După moartea lui August III — regele Poloniei, — Caterina II, ajutată de Frideric II, a

Caterina Impărăteasa Rusiei

impus ca rege pe Stanislav Poniatovski. Desidenții Poloniei, — adică ortodoxii și protestanții, cari nu aveau drepturi politice și civile, — au chemat în ajutorul lor pe Ruși și pe Prusieni. O parte din oștile rusești au intrat în Polonia, pentru a potoli o revoltă contra lui Poniatovski, iar altă parte a pornit la Dunăre, cōntra Turcilor.

Austriacii nu puteau admite întinderea Rușilor spre Dunăre, dar deocamdată nu și-au dat gândul pe față. Lup-

tele dintre Ruși și Turci au ținut 5 ani (1769—1774). În acest timp Principatele au fost ocupate de Ruși, sub conducerea generalului **Romanțov**. Rușii fuseseră primiți în Principate cu bucurie.

Românii socotiau că Rușii vor fi mai de înțeles de cât Turcii. Mulți boeri de-ai noștri, vedeau în puternica Rusie,

August III Regele Poloniei

mântuirea noastră. De aceea solii celor două Principate au spus Caterinei: „Rugători, cădem la urmele prea luminatelor picioarelor voastre. O prea blago-rodnică Impărăteasă, stăpână a noastră, nu ne părăsi pe noi, robii Măriei Voastre, cei de o credință, umbrește-ne... etc.”

În curând însă au văzut Românii că Rușii sunt mai răi decât Turcii. Alte armate rusești au ocupat Azovul și au fugărit pe Turci din Crimeia, cucerind Ienicale și Cafia. Flota rusească din Marea Baltică, sub comanda lui Alexe

Orloff, a ajuns până în Arhipelag, unde a distrus flota turcească la **Ceșme**, în fața insulei **Chios**.

În toate țările creștine, oamenii devotați ai Caterinei sfătuiau pe creștini să se răscoale contra Turcilor. În 1772, Rușii trebuind să ia parte la împărțirea Poloniei, au făcut armistițiu cu Turcii la Giurgiu și apoi au început tratative de pace la Focșani. La intervenția Austriacilor s'a încheiat **Pacea dela Cuciuc Cainargi (1774)**. Prin această pace s'au hotărât următoarele:

1. Rușii au ocupat **Azovul** cu **Kinburnul** și **Ienicale**.

2. **Tătarii din Cuban, Bug și Crimeia** obțineau neatâr-narea.

3. Se acorda **libertatea strimțorilor**.

4. Rușii aveau dreptul să intervină în favoarea creștinilor de sub stăpânirea turcească.

Tratatul dela Cuciuc Cainargi înseamnă începutul protectoratului rusesc în Principate și începutul dezmembrării împărăției turcești.

Ca o primă urmare a acestui tratat Rușii au ocupat în 1783 ținuturile Tătariilor, **Crimeia** și **Cubanul**.

Acesta este primul război cu Turcii purtat de Caterina II.

4. Al doilea război cu Turcii. Caterina II a invitat la Cherson, în Crimeia, pe împăratul Iosif II al Austriei, pentru a pune la cale un plan de seamă. Generalul rus **Potemkin**, a făcut un arc de triumf, pentru primirea împăratului. Pe acest arc a scris: „Acesta este drumul spre Constantinopol“.

Împărăteasa îi aduse la cunoștință un plan secret, — numit **planul sau proiectul grecesc**, — prin care hotăra împărțirea Turciei, creierea statului grec și creierea statului, numit **Dacia**, din care să facă parte Țările Române. Planul nu convenia lui Iosif II. În proiect se prevedea că, dacă vor reuși să scoată pe Turci din Europa, Rușii să ia litoralul Mării Negre, între Bug și Nipru, iar Austriacii

să ia Provinciile turcești vecine cu Serbia, Herzegovina, Dalmația, Bosnia și Istria.

Proectul grecesc a deschis cea mai de seamă problemă a veacului XIX, care se numește Problema sau Chestiunea Orientală.

Țările Apusului s'au amestecat în Orient. Franța sprijinia pe Turci, iar Anglia, care pierduse mult în urma luptelor cu Americanii, doria să câștige ținuturi în Răsăritul Europei.

Din îndemnul Englezilor, Turcii au declarat război Rușilor în anul 1787. Rușii erau aliați cu Austriacii. Potemkin a trecut Nistrul cu oaste mare, a ocupat Holinul, a străbătut Moldova, întâlnindu-se la Focșani cu oștile austriace. Planul Austriacilor erau să ocupe Muntenia. Armatele turco-române, sub comanda Domnitorului Nicolae Mavrogheni, au oprit pe Austriaci în pasurile munților. Turcii însă, influențați de dușmanii lui Mavrogheni, au pus de l-au omorît. În acest timp Potemkin a murit. Suvarov, noul general rus, a învins pe Turci la Focșani. Atunci Austriacii, cu prințul de Coburg au putut ocupa Bucureștii. Armatele austriace din Serbia au fost învinse de Sultanul Selim III. Trebuind să înceapă un război cu Franța, Austriacii au făcut cu Turcii Pacea dela Șiștov (1791), renunțând la cuceriri. Rușii au făcut și ei pace în anul următor, amenințați de Prusieni. Pacea s'a semnat la Iași (1792) și Rușii au câștigat coasta Mării Negre, dela Bug până la Nistru și Crimeia. Tot în 1792 Rușii au luat și Ucraina dela Poloni. În acest an, Rușii devin vecinii noștri la Nistru.

Revoluția franceză izbucnise. Monarhii Europei erau înfricoșați. Caterina II voia să facă o organizare a statelor răsăritene, care să susțină neutralitatea armată.

Ecaterina II a concentrat în mâinile ei toate puterile statului. Ea socotia că suveranul este pentru națiune, nu națiunea pentru suveran. Pentru o mai bună administrare, Caterina a împărțit Rusia în 50 de gubernii, a înființat vreo 200 de orașe, a desființat pedeapsa cu moartea, a făcut școli, a în-

temeiat **Academia**, după modelul francez, pentru creierea limbii literare. Ea a scris drame și comedii. A fost apărătoarea ideilor monarhice și a reușit să facă din Rusia una din cele mai mari puteri europene.

4
—

5. **Starea politică a Poloniei în veac. XVIII.** Polonia în veacul 18 era în plină decadere. Regii erau aleși; nobilii se certau între ei; mulți erau săraci; țărani erau asupriți și lipsiți de cultură; clasa burgheză lipsia. Nobilii nu voiau să piardă nici un privilegiu, iar cei de jos umblau să-și asigure existența zilnică. În timp ce clasele de jos ale Apusului se liberaseră de sclavia medievală, majoritatea populației poloneze era în stare de iobăgie. Toate drepturile politice erau în mâna nobilimei. **Din punct de vedere politic se poate spune că Polonia veacului 18 era o republică aristocratică, regele fiind numai cu numele.**

Dela stingerea Dinastiei Iagelonilor (1572), coroana Poloniei era electivă. Nobilii alegeau pe rege. Ei se duceau înarmați, pe un câmp lângă Varșovia și acolo alegeau pe rege, după ce, mai întâi, îi puneau anumite condițiuni. Noul ales semna actul numit **Pacta conventa**, în care erau prescrise regulile pe care trebuia să le observe în cursul domniei. Acest sistem de alegere a făcut cu vremea din rege un om de nimic, fără nici o autoritate în stat. Toată conducerea o avea Senatul și Camera. Senatul era alcătuit din 140 de principii magnați, iar Camera din 170 de deputați aleși de către Provinciile, dintre nobilii din clasa II și a III. Camera și Senatul la un loc alcătuiau **Dieta**, care ținea ședințe publice. Dietele polone erau proverbiale prin anarhia din ele. Nobilii erau un fel de suverani și nici o hotărîre nu se putea lua fără unanimitatea voturilor. Dreptul de a se opune la votarea unei legi (**liberum veto**), făcea ca orice lege să cadă, dacă vreunul din dietă spunea: **veto**. În timp de 32 de ani (1752—1764) au fost cincizeci și cinci de diete. Numai șapte din ele n'au fost dizolvate. Pentru a se putea lua hotărîri se făcea apel la nobilii uniți în confederații, care nu admiteau **liberum veto** — și numai așa se putea ajunge la scop.

6. Starea religioasă.

Catolicii iezuiți erau atotputernici. Reformații — numiți **dezidenți** și **ortodexii** au îndurat multe mizerii. De aceea ei au început să se plângă vecinilor: protestanții se plâneau Suedezilor și Prusienilor, iar ortodoxii Rușilor.

Impărțirea Poloniei.

Caterina II, Frederic Vilhelm și Iosif II discută împărțirea Poloniei. Stanislav Poniatowski este disperat.

7. Starea socială. Societatea poloneză, ca și cea rusească, era compusă din **nobili** și **țărani**. Țăranii duceau greul dărilor și n'aveau nici drepturi.

Du Berry, — un intendent al Franței, făcând o dare de seamă lui Ludovic XIV spunea că starea țăranilor din Franța e mai grea decât a sclavilor din imperiul turcesc și decât a țăranilor din Polonia. Ajunseseră deci cunoscuți țăranii Poloniei, ca cei mai nenorociți oameni ai Europei.

Nobilii aveau toate drepturile. Erau și ei împărțiți în trei clase: **magnații**, stăpânitori de provincii, cu capitale și armate; **nobilii de mijloc**, stăpânitori ai câte unui oraș și **plebea nobiliară**, ai cărei membri n'aveau altă avere decât un cal, o sabie și câteva petece de pământ. Despre aceștia se spunea că atunci când un câine al lor se culca pe proprietatea lor, coada îi trecea pe proprietate străină.

8. **Armata.** Armata era redusă. O Dietă stabilită în anul 1717 că numărul soldaților să nu treacă peste 18.000 în Polonia și peste 6.000 în Marele Ducat al Lituaniei. Dieta numise doi comandanți supremi pentru cele două armate. Toți nobilii însă erau ofițeri. Ajunseseră să fie ofițeri tot atât de mulți cât și soldații. Cu o oaste atât de mică Polonezii, cu greu puteau să facă față împrejurărilor. De jur împrejurul Poloniei erau numai dușmani: Suedezii, Rușii, Austriacii și Prusienii, cari se gândiau la răpirea pământurilor poloneze. Pentru a înlătura pericolul, nobilii Poloni trebuiau să renunțe la privilegiile și să dea drepturi dezidenților, pentru ca aceștia să nu mai facă apel la streini.

9. **Impărțirea Poloniei.** La moartea lui August III, au început în Polonia luptele pentru domnie. În Polonia erau acum două partide: partidul republican sau patriotic, în frunte cu Braniccki, Radziwil și Mekranowski și partidul regalist sau monarhic, condus de familia Czartoriski.

Partidul republican susținea vechea constituție aristocratică, luptând contra oricărui amestec străin; partidul regalist susținea o reformă monarhică, pe care voia să o facă, cu ajutorul Rusiei. De aceea se numia și partidul rusec. Susținut de trupe moscovite, partidul regalist, a reușit să aleagă pe tron pe **Stanislav Poniatovski**, favoritul Caterinei II și al lui Frideric II. Armata moscovită a ocupat Varșovia. Noul rege era fricos și guvernă ca și cum Polonia era provincie rusească. El avea ca ajutor pe am-

basadorul rus **Repnin**. Familia **Czartoriski** avea nădejde să facă reforme politice în Polonia, ajutată de Ruși.

Dar Caterina II, care voia să mențină anarhia în Polonia, susținea și pe republicani. Dezidenții, sprijiniți de Ruși, Englezi, Prusieni, Danezi, cereau drepturi. Dieta nu le-a aprobat. Atunci **Repnin** a înconjurat Dieta cu oaste rusească și a silit-o să acorde Dezidenților drepturi religioase și politice. Nobilimea națională a Poloniei a făcut **Confederația dela Bar**, cu scopul de a alunga pe Ruși din Polonia și a desființa drepturile Dezidenților. Atunci a izbucnit un adevărat război civil. Trupele rusești au măcelărit pe nobilii patrioți. O rază de nădejde le-a apărut Polonilor patrioți: Turcii au declarat război Rușilor. După cum am văzut, Turcii au fost biruiți de Ruși la **Ceșme** și siliți să facă pacea dela **Cuciuc-Cainargi**. Europa se bucura de înfrângerea Turcilor. Englezii erau însă ocupați cu cheștiunea coloniilor din răsărit. Austria și Prusia urmăreau cuceririle făcute de Ruși și așteptau momentul să intervină. Pentru ca Rușii să nu se întindă prea mult cu stăpânirea, Austriacii au trecut de partea Turcilor. Atunci Rușii s'au înțeles cu ei ca să împartă ținuturile polone. Maria Tereza a protestat. În urmă, însă Maria Tereza, nădăjduind că Frideric II-ii va reda Silezia, a aprobat planul lui. **În ziua de 25 Iulie 1772, s'a semnat tratatul de primă împărțire a Poloniei. Austriacii luau Galiția; Prusienii luau Prusia Poloneză, fără Danzig și Caterina a luat Lituania, dintre Duna și Nipru.** Dieta, fiind înconjurată de armată, a ratificat acest tratat.

6. **Ultimele două împărțiri ale Poloniei.** Deputații poloni se obligaseră, — atunci când au ratificat prima împărțire, — că nici odată nu vor schimba Constituția poloneză. Totuși în 1788 ei au început să facă reforme, iar în 1791 au dat Poloniei o nouă Constituție. Prin această Constituție se fixa ca tronul polon să fie ereditar; se dădea atenție organizării ar-

matei, se suprima **liberum veto** și se garanta libertatea individuală. Această schimbare nu convenia vecinilor interesați. Imediat după ce Caterina II a încheiat pacea dela Iași cu Turcii (1792), a trimis oastea în Polonia sub pretext că apăra libertățile polone. Eroul polon **Kosciusko**, în fruntea a vreo patru mii de oameni s'a opus oștilor rusești. Regele polon însă, fricos, s'a împăcat cu Caterina II și a dat ordin lui Kosciusko să înceteze luptele. Atunci Rusii cu Austriacii au făcut o nouă împărțire a Poloniei (1792). **Rușii au luat restul Lituaniei și Podolia, iar Austriacii au luat Posnania și centrele Danzig și Thorn.** Noua împărțire a fost ratificată de dieta polonă, tot sub amenințarea baionetelor rusești.

Atunci Polonii au început să se organizeze și au măcelărit pe Rușii din Cracovia. Rușii au invadat Polonia. Oastea lui Kosciusko a fost învinsă de Ruși la **Maceyovice**. În fruntea ostașilor săi, Kosciusko a căzut rănit, strigând: **Finis Poloniae!** În adevăr Rușii au împărțit prada: **Austria a luat restul Galiției, Prusia a luat Varșovia, iar Rusia s'a întins până la Niemen și Bug.** (1795).

Nenorocitul Kosciusko, închis la Petersburg, visa încă la salvarea patriei lui. Liberat de Paul, fiul Caterinei, el a plecat în America, iar după aceea a venit în Franța, țară în care ideea de libertate, — pe care el o trăia, — era atotputernică. Aici el a văzut prăbușirea **Marelui Împărat Napoleon** și, după această deziluzie, s'a retras în Elveția, unde a murit în anul 1817 cu gândul la țara sa. Conaționali lui i-au adus oasele și le-au îngropat la Cracovia lângă ale lui Sobieski.

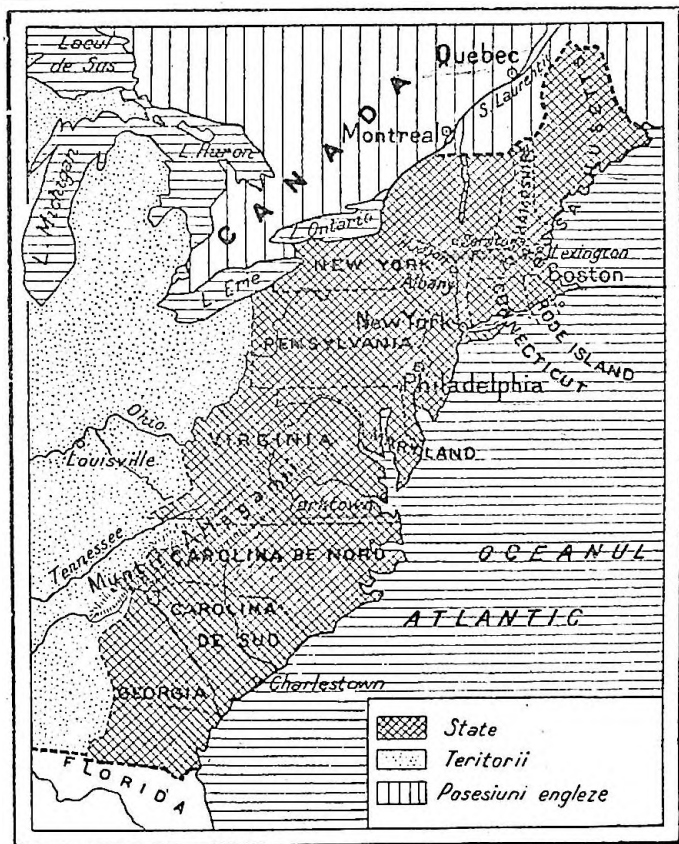
7. Statele-Unite.

Englezii, datori în urma războiului de 7 ani, au pus biruri și restricțiuni pe coloniștii din America. Astfel i-au constrâns să cumpere numai produse engleze și să nu aibă legături cu negustorii streini.

În 1765 Anglia a impus în colonii **Legea timbrului**, prin care toți coloniștii erau obligați să întrebuițeze la facerea actelor numai hârtie timbrată din Anglia.

Mai târziu s'au pus în Anglia taxe vamale la ceai, cafea, hârtie etc.

În 1773 revoluționarii din Boston au aruncat în Ocean ceaiul sosit pe trei corăbii engleze. Peste 3 ani, reprezen-

Harta celor 13 colonii din America de Nord.

1776 tanții coloniilor s'au adunat într'un congres la Filadelfia și au redactat cu toată energia pretențiunile lor de libertate. Revoluționarii au reușit să învingă armatele engleze la Lexington. Ei aveau conducător pe Washington.

În ziua de 4 Iulie 1776, cele 13 colonii americane s'au

constituit într'o republică federativă sub numele de Statele-Unite ale Americii de Nord. Englezii au fost biruiți și la **Saratoga**. Având în ajutor și pe Francezi, aliați cu ei în 1778, Americanii au biruit iar pe Englezi la **Iorktown**. Aceștia au cerut pace. **Pacea s'a semnat la 3 Septembrie 1783 la Versailles** și cuprindea următoarele:

George Washington. El a înființat armata americană și a luptat pentru libertatea Statelor Unite.

- a) Statele-Unite ale Americii de Nord se declară libere.
- b) Franța lua insulele Antile, Tabago, Senegalul și 5 orașe în India.
- c) Anglia se obliga să respecte libertatea comerțului maritim al statelor neutre.
- d) Spania lua dela Englezi Florida și Minorca.
- e) Olanda pune stăpânire pe Colonia Capului.

Primul președinte al Statelor-Unite a fost **George Washington**.

7. EXPANSIUNEA COLONIALĂ A STATELOR EUROPENE ÎN VEACUL XVII ȘI XVIII. INDUSTRIA ȘI COMERTUL. SISTEMUL LUI LAW.

1. **Statele coloniale europene în veacul XVII.** In veacul al XVI două țări din Europa s'au folosit de binefacerile descoperirilor geografice. Acestea au fost **Portugalia și Spania.**

In veacul XVII aceste state au decăzut. Anglia și Țările de Jos au luptat contra Spaniei, aducându-i ruina pe mare.

Portughezii stăpâneau Brasilia și o mulțime de insule și orașe pe coastele Africei; Spaniolii aveau majoritatea pământurilor Americii de Sud (Peru, America Centrală, Antilele Mari, Mexicul și Florida în America de Nord, insulele Canare din Oceanul Atlantic și Filipinele din Pacific. Domeniul colonial spaniol era foarte bogat.

In veacul 17 Olanda, Franța și Anglia au început să câștige colonii. **Olandezii**, — în paguba Spaniolilor — au cucerit insulele Sonde, Colonia Capului și Ceylan, în America au pus stăpânire pe Guiana.

Anglia s'a întins pe coasta Atlanticului nord-american și mai stăpânia și Terra-Nova, ținuturile **Hudson** și **Jamaica**.

Francezii stăpâneau **Canada**, **Luisiana**, câteva insule din Antile (San Domingo), câteva așezări în Senegal (Africa) și insulele Franței și Burbon în Oceanul Indian.

Pentru formarea acestor imperii coloniale, statele Europei s'au luptat multă vreme.

2. **Imperiul colonial olandez.** Olanda, până în veacul XVII fusese sub stăpânirea Spaniei.

Regele Spaniei Filip II persecuta pe Olandezi, fiindcă erau reformați. Pentru a-i lăsa el le-a interzis să mai facă comerț cu mărfurile orientale pe care Olandezii le luau din portul Lisabona și le duceau în alte

țări. Atunci Olandezii cari erau căărăușii mărilor, au pornit pe mare și au adus mărfurile orientale dela origina lor. Ei au fundat **Noul Amsterdam** (New-Yorkul de azi) și au ocupat câteva regiuni în **Brazilia**.

Olandezii au reușit să ocupe posesiunile portugheze din India, fixând centrul lor la **Batavia**, în Iava. Au ocupat apoi insulele **Sonde**, **Celebe**, **Moluce**, **Malaca** și au obținut voia de a face comerț în Japonia și în China.

În Africa, Olandezii s'au așezat lângă **Capul Bunei Speranțe**. Făcând un comerț întins, Olandezii au ajuns să ridice orașul lor **Amsterdam** la mare înflorire economică.

Viața economică a Olandei a decăzut din cauza **Actului de navigație** dat de **Cromwell** în 1651 și în urma unor lupte cu Anglia.

3. Imperiul colonial englez.

Puterea maritimă a Angliei se datorește lui **Cromwell**, care a înfrânt puterea maritimă a Olandei prin **Actul de navigație**. În veacul XVII Anglia a fost pradă luptelor interne politice și religioase. Cei persecutați pentru religie au fugit în lumea nouă, unde au înființat colonii de seamă.

Colonizarea cea mai de seamă au făcut-o însă negustorii englezi, uniți în **Companii**, ajutați de guvernele engleze.

În India Englezii au fundat orașul **Madras**. Acest oraș a devenit centrul economic englez. După aceea au fundat **Calcuta**.

În America Englezii au ocupat **Jamaica** dela Spanioli și au reușit să-și facă vreo 13 colonii de seamă pe coasta Atlanticului de Nord.

În veacul XVIII Englezii au luat dela Francezi **Terra Nova** și **Noua Scoție**.

În colonii s'au dat lupte mari între coloniștii englezi și cei francezi. Coloniștii francezi n'au găsit însă sprijinul necesar în Franța, așa cum au găsit Englezii în Anglia.

În luptele purtate de **Ludovic XV** contra Austriei (**Ma-**

ria Tereza) și în războiul de 7 ani (1756—1763), Anglia a fost aliată cu dușmanii Franței. Prin pacea dela Paris (1763) Englezii au luat aproape toate coloniile Franței.

4. Imperiul colonial francez.

Franța a avut o expansiune colonială susținută de Richelieu, ministrul lui Ludovic XIII (1610—1643).

Opera de colonizare începuse sub Henric IV, datorită ministrului Sully, care a încurajat creierea companiilor comerciale.

Turgot.

Ludovic XV, Regele Franței

Richelieu a creat marina militară a Franței, pentru apărarea comerțului și a coloniilor.

Colbert — ministrul lui Ludovic XIV — a înmulțit coloniile franceze, și le-a ajutat, creind de asemenea vestite companii de comerț pentru Indiile Orientale, cele Apusene, Compania Nordului și a Levantului.

5. Industria și Comerțul.

Statele Europei au avut o viață industrială și comercială destul de dezvoltată în veacurile 17 și 18.

Olandezii, cari nu aveau o industrie prea dezvoltată,

făceau comerț cu produsele orientale. Astfel ei aveau în 1602 o Companie a Indiilor Orientale. Negustorii erau însă speculanți, câștigând până la 50%, de aceea în veacul XVIII Compania s'a lichidat.

Anglia, având materii prime și în special cărbuni, a trecut cu pași repezi dela viața agricolă la cea industrială. Mărfurile engleze se răspândeau pretutindeni, tot de negustori cari erau asociați în Companii. Aceștia aduceau din Orient: ceai, orez, mătăsuri, țesături de bumbac și puține mirodenii. Comerțul englez s'a dezvoltat datorită măsurilor protecționiste, între care a fost și Actul de navigație al lui Cromwell.

Francezii aveau dezvoltată industria postavurilor, a oțelului, a fierului, a covoarelor, a mătăsurilor etc. Ei aveau un comerț intern destul de dezvoltat. În comerțul extern au avut Companii de Comerț și au încheiat tratate comerciale cu Anglia, Olanda, Spania, Turcia. Am văzut de altfel această mișcare industrială și comercială din vremea lui Colbert, care era recunoscută în toată Europa. În veacul XVIII Franța a avut un economist de seamă a nume Turgot. Acesta face parte din așa numita grupă a fisiocraților, cari aveau ca principiu: laissez faire, laissez passer, le monde va de lui même". Fisiocrații erau contra Colbertismului, recomandând ca statul să nu intervină prea mult în viața economică, fiindcă și această viață este condusă de legi naturale. Turgot a dat libertate industriei comerțului și a desființat corporațiile.

6. Sistemul lui Law.

În secolul XVIII Franța a trecut printr'o mare criză economică, din cauza războaielor purtate, din cauza revocării edictului din Nantes de către Ludovic XIV (1683) și din cauza politicii financiare duse de el.

Sub Ludovic XV (1715—1723), criza s'a accentuat. Franța datora 3 miliarde livre; 86 milioane erau numai dobânzile, iar încasările abia erau de 75 milioane anual.

În acest timp a venit în Franța bancherul scoțian Law. El capătă aprobarea regelui și face o bancă de emisiune. Banca a emis monedă de hârtie, garantată în metal.

Law însă a emis mai multe bilete de bancă decât putea acoperi cu moneda metalică. După aceea el a mai făcut Compania Occidentului care a avut la început monopolul comerțului cu America și apoi al tuturor coloniilor.

La un moment dat Law n'a mai putut plăti dobânda de 1% acționarilor. Aceștia, neîncrezători, s'au dus să-și ridice banii și să depună biletele băncii. Banca neavând acoperirea metalică, a încetat plățile.

Cu acest chip, banca lui Law a aruncat discreditul în finanțele Statului. Incercarea lui n'a putut salva Franța, care numai printr'o revoluție putea să-și îndrepte relele de care suferea.

8. REVOLUȚIA FRANCEZĂ. CONSTITUȚIA. REPUBLICA. DIRECTORATUL. CONSULATUL.

1. Cauzele revoluției franceze. În anul 1789 a izbucnit în Franța marea revoluție franceză, care a avut răsunet în toată lumea.

Cauzele care au contribuit la nașterea acestei revoluții au fost următoarele:

1. **Regalitatea absolută.** Regele se considera monarh de drept divin, având să dea seamă de faptele lui numai lui Dumnezeu. Voința regelui era lege; statele generale nu mai fuseseră convocate din 1614.

2. Societatea era împărțită în două clase privilegiate: nobilii și clerul și o a treia clasă, — tiers état — fără nici un drept, asupra căreia apăsau toate dările;

3. **Regimul arbitrar.** Legile nu garantau nici o libertate; censura era atotputernică și cei bănuți de necredință față de rege, erau închiși, fără judecată, emițându-se doar „une lettres de cachet“ contra lor.

4. **Curtea regelui** se compunea din vreo 18.000 de per-

soane și pentru întreținerea ei se cheltuia foarte mult. Un ministru al vremii spunea: „Curtea este mormântul națiunii“.

5. Administrația era centralistă și fiecare ministru conducea după bunul plac. Țara era împărțită în 40 de guvernaminte, conduse de nobili, fără nici o unitate. Dările fiecărei provincii erau diferite. „Franța era ca o grămadă de popcare neunite“.

6. Justiția era a regelui și a unor tribunale. Nu exista o lege unică; în Franța de Nord se judeca după obiceiul pă-mântului, iar în Sud după dreptul roman. Judecătorii își cumpărau locurile.

7. Nemulțumirea generală a poporului creștea în fiecare zi și ea a fost ațâțată și de scriitorii vremii: Montesquieu, Jean Jacques Rousseau și Voltaire.

2. Ludovic XVI. Revoluția franceză a izbucnit în
(1774—1792). timpul domniei lui Ludovic XVI și a
soției sale Maria Antoineta.

Pentru îndreptarea situației financiare, Ludovic XVI chemase ca ministru de Finanțe pe Turgot. Reformele bune făcute de acesta n'au putut da roadele așteptate, fiindcă dușmanii lui Turgot nu s'au potolit, până n'au determinat pe rege să-l înlocuiască. În locul lui Turgot a venit Necker și apoi risipitorul Calonne. Văzând că situația este grea, Ludovic XVI a chemat din nou pe Necker. Acesta a sfătuit pe rege să convoace statele generale. Convocarea a fost semnată de rege pentru data de 4 Mai 1789.

3. Adunarea Națională (4 Mai 1789). În sala Des Menues Plaisirs s'au a-
dunat reprezentanții Statelor Gene-
rale, în număr de 1200 și așteptau
sosirea regelui. Dorințele pe care le avea poporul din
Franța erau scrise pe niște caete. Aceste caete le aveau
reprezentanții Statelor Generale. Caetele erau foarte nu-
meroase. Ele alcătuiesc cele mai prețioase mărturii ale
aspirațiilor poporului francez din acel timp.

Intre reprezentanții celor trei clase erau deosebiri de vederi; totuși, toți erau de acord asupra unor puncte și anume:

Toți afirmau că relele din țară se datoresc arbitrării puterii a Regelui și urmăreau să restrângă această putere, printr'o Constituție, care să prescrie drepturile regale și pe cele ale Națiunii.

Montesquieu — unul din scriitorii premergători ai revoluției.

Toți doiau libertatea individuală, deci desființarea acestor lettres de cachet, în baza cărora mulți nevinovați erau închiși.

În momentul când a intrat Regele în sală, toți au aclamat. Regele a ținut un discurs, în care nu pomenia nici de reforme, nici de constituție, ci numai de situația financiară grea. Necker a luat cuvântul după rege și în-

tr'un discurs de trei ore a arătat datoriile Franței, de multe ori exagerând și cerând reforme financiare. La sfârșitul ședinței, toți au strigat: „Vive le Roi“.

A doua zi, s'au ivit neînțelegeri între reprezentanții celor trei clase asupra chipului cum vor lucra și cum vor vota. Reprezentanții stării a III-a voiau să lucreze în co-

Ludovic XVI.

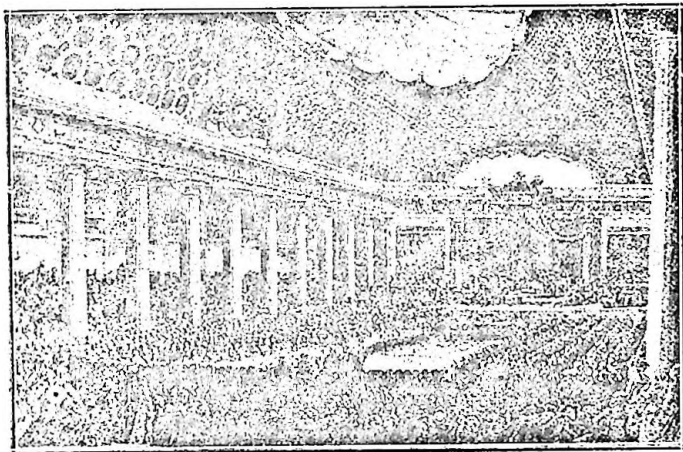
mun cu cei ai celor două clase privilegiate. Aceștia n'au voit și s'au retras din Adunare.

Atunci reprezentanții stărei a treia au hotărît ca Adunarea lor să se numească **Adunarea Națională** (17 Iunie).

In ziua de 20 Iunie, reprezentanții Adunării au venit la o ședință, unde fusese poftit și regele. Găsind ușa încuiată la Sala de ședințe—pe motiv că are nevoie de reparație,— Adunarea, în fruntea cu Președintele ei **Bailly**, s'a dus în

Sala du Jeu de paume. Aci au jurat că nu se vor despărți niciodată și că se vor aduna ori unde, pentru a face reformele necesare. Acum s'a ivit conflictul între Rege și Națiune.

La 23 Iunie, Regele a venit în Adunare și a dat ordin ca cele trei clase să lucreze separat. Deputații clasei a treia s'au opus. Regele a părăsit adunarea și a trimis pe

Adunarea Statelor Generale

Marchizul de Brézé, care i-a spus lui Bailly: „**Domnule, cred că ați auzit ordinul Regelui!**” Bailly însă i-a răspuns: „**Mi se pare că națiunea nu poate primi ordine**”. În acelaș timp, **Mirabeau** s'a ridicat și a strigat cu voce tunătoare: „**Duceți-vă și spuneți stăpânului vostru că noi ne-am adunat aici prin voința poporului și nu vom ieși, de cât prin forța baionetelor**”. Imediat Adunarea a declarat că membrii Adunării sunt inviolabili, iar **Sièyes** a adăugat: „**Domnilor, ceca ce ați fost ieri sunteți și azi. Să lucrăm!**”.

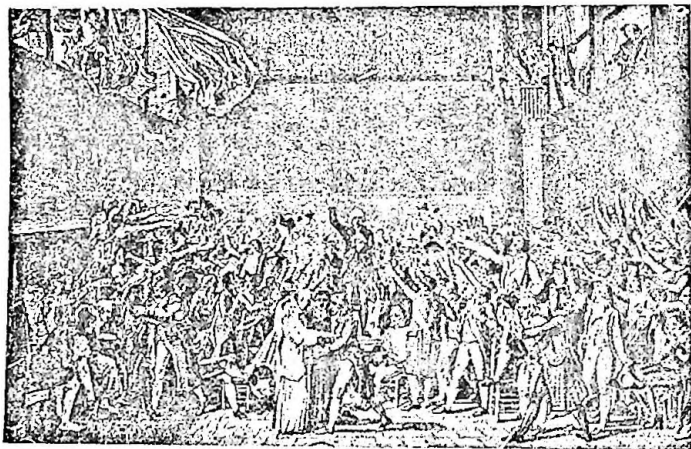
Regele înfrcoșat de hotărîrea Adunării a spus: „**Dacă nu vor să plece, lăsați-i**”. În aceeași zi, regele a invitat pe toți reprezentanții Statelor Generale să vină la Adu-

nare. Prin aceasta recunoștea autoritatea Adunării. Bailly a fost ales Președintele Adunării.

În ziua de 9 Iulie, Adunarea Națională s'a transformat în Constituantă.

4. Adunarea Constituantă (9 Iulie—30 Sept. 1791).

Sfătuit de regină și de câțiva nobili, regele a strâns la Versailles o mulțime de trupe, cu care voia să vină la Paris și să împrăstie Adunarea Constituantă. Mirabeau a propus Adunării să-și creeze

Jurământul făcut de Adunarea Națională pentru a da Franței o Constituție.

(de Couché fils, Biblioteca Națională).

o armată de burghezi, pentru a se apăra la nevoie. Adunarea a trimis vorbă Regelui să concedieze trupele. Ludovic XVI însă n'a ținută seamă de dorința Adunării.

Poporul din Paris s'a revoltat și a purtat pe străzile Parisului bustul lui Necker pe care Regele îl concediasse, și al Ducelui de Orleans, care era partizan al revoluției.

Mulțimea a închis teatrele și a înconjurat palatul regal.

Toți strigau că Regina a cerut ajutorul trupelor austriace. **Camille Desmoulins** agita mulțimea.

Un regiment de călăreți germani a voit să împrăștie pe manifestanți. Aceștia însă au alcătuit o **gardă națională**.

După aceea, în dimineața zilei de 14 Iulie 1791, răsculații au pătruns la **Hôtel des Invalides**, au luat arme și tunuri și s'au îndreptat spre Bastilia.

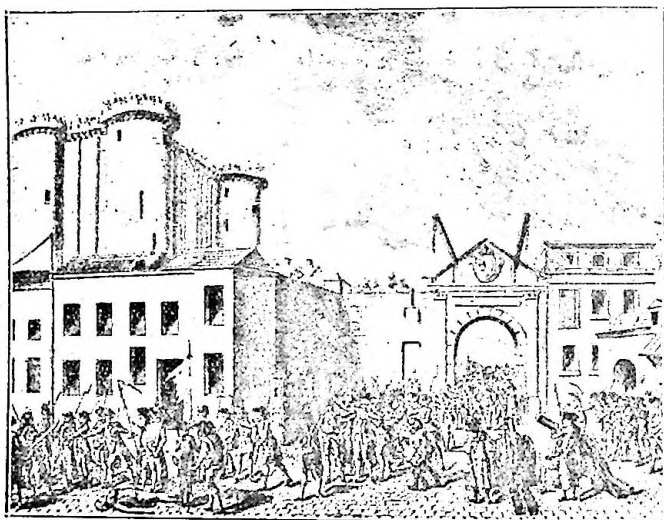

Mirabeau

Porțile Bastiliei au fost deschise, iar comandantul gărzii din închisoare a fost omorât. Aflând de dărâmarea Bastiliei, Regele, înfricoșat, s'a dus în Adunare și a făgăduit că va rechema pe Necker și va concedia trupele. **Bailly** a fost numit primar al Parisului, iar **La Fayette** comandant al gărzii naționale. Acesta a luat cele două culori

ale Parisului albastru și roșu și în semn de împăcare cu regele a luat și culoarea albă a Casei Bourbonilor, alcătuind cocarda tricoloră. Regele a aprobat această cocardă, ca simbol al Franței transformate.

Evenimentele din zilele de 13 și 14 Iulie au afirmat puterea poporului din Paris. Dărâmarea Bastiliei. — simbolul arbitrarului, — însemna răsturnarea absolutismului.

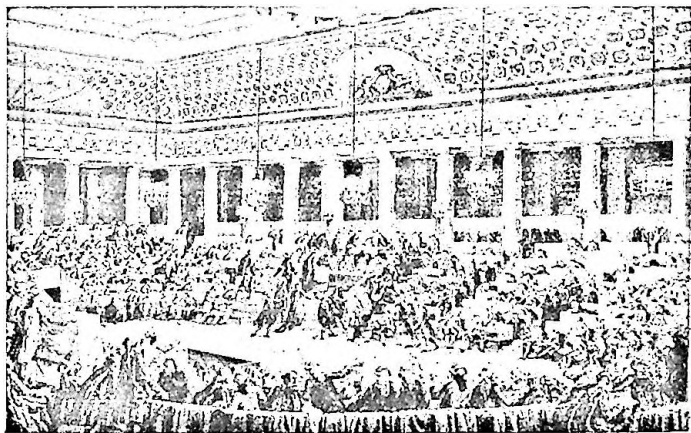
Dărâmarea Bastiliei

5. Noaptea de 4
August 1789.

Turburările s'au întins în toată Franța. Țăranii au dărâmat castelele feudale, au ars documente de valoare, au distrus tot ceea ce amintea de vechiul regim, în câteva zile abia, Franța era în plină revoluție. Atunci, în noaptea de 4 August, Adunarea a hotărât să suprimă drepturile feudale în urma propunerii făcută de **Viconte de Noailles**. Adunarea a votat suprimarea drepturilor feudale și a privilegiilor, a dijmelor etc. În 6 ceasuri se hotărâse o

totală prefacere socială. Noaptea de 4 August însemna sfârșitul vechiului regim. Egalitatea se stabilise între toate clasele societății.

6. Declarația drepturilor Omului. Prin rechemarea lui Necker ca ministru, Ludovic XVI a câștigat iar o mare popularitate. Adunarea i-a acordat titlul de „reînființatorul libertății franceze“. Din nefericire, el n'a știut să se folosească de această popularitate.

Ședința din noaptea de 4 August (de Monnet) Bibl. Naț.

Adunarea Constituantă, luând ca model Constituția americană, a formulat între 20 și 26 August principiile Constituției franceze, pe care le-a publicat sub titlul de: „Declarația drepturilor omului și ale Cetățeanului“. Prin această declarație, votată în ziua de 27 August 1789, se proclama suveranitatea națională, libertatea și egalitatea Cetățenilor.

În timpul discuțiilor din Adunare, Regele era la Versailles, unde își aduna trupe. El nu voise să sancționeze nici Declarația Drepturilor Omului. Poporul din Paris s'a hotărât atunci să meargă la Versailles.

În ziua de 5 Octombrie, vreo opt mii de femei și vreo câteva mii de bărbați au venit la Versailles cu tunuri. Toți au pătruns în curtea palatului, iar unii din ei au ajuns până la camera Reginei. Toți strigau: „Să vie regele la Paris“.

A doua zi, Regele cu familia sa, urmat de mulțime, s'a întors la Paris. Toți strigau: „Vom avea pâine; aducem cu noi pe brutar, pe brutăriță și pe băiatul din brutărie“.

Adunarea și Regele s'au stabilit la Paris și au lucrat de acum înainte, sub amenințările poporului, jurnalelor și cluburilor. În ziua de 14 Iulie 1790, la „Marea sărbătoare a Federației Naționale“, a luat parte și Regele. Sărbătoarea s'a desfășurat pe Câmpul lui Marte. Regele a jurat să păstreze Constituția decretată de Adunare.

6. Fuga Regelui.

Regele nu și-a respectat jurământul, pentru că Adunarea votase o Constituție civilă a Clerului (12 Iulie 1790), pe care Catolicii nu o admiteau. Chiar Papa o condamnase. Clericii, cari au admis-o, s'au numit constituționali, iar ceilalți refractari.

Mirabeau a încercat să stabilească bunele legături între Rege și răsculați. El se convinsese în urmă că libertățile nu pot fi asigurate de cât într'o monarhie constituțională. Revoluționarii l-au acuzat pe Mirabeau de trădare. Plin de amărăciune, marele luptător a murit la 2 Aprilie 1791, exclamând: „Iau cu mine doliul monarhiei; turbătorii o vor sfâșia“. Mirabeau a fost îngropat la Panteon, templu pe frontispiciul căruia Adunarea hotărâse să se scrie: „Patria recunoscătoare Oamenilor mari“.

După moartea lui Mirabeau, regele, cu familia sa, au fugit din Paris, în noaptea de 20 spre 21 Iulie. La Varennes însă regele a fost prins și trimis sub escortă la Paris. Aici poporul îl aștepta tăcut și disprețuitor. Peste tot era scris: „Cine va aclama pe rege va fi bătut; cine-l va insulta va fi spânzurat“. De atunci au rămas și cuvintele: „Tăcerea este cea mai bună lecție pentru regi“.

Poporul a cerut detronarea Regelui, făcând mari manifestații. Acum s'a creiat și partidul republican, ca urmare a fugii regelui la Varennes.

Adunarea terminase alcătuirea Constituției.

M In ziua de 13 Septembrie Regele a semnat-o și a doua zi a jurat în Adunare să o păstreze: „Voi întrebuița -- a spus el — toată puterea, care mi s'a dat, pentru a executa și a menține Constituția. Să fie această mare și neuitată epocă, cheazășia reunirii tuturor Francezilor, aurora păcii și a fericirii Franței“.

Prinderea regelui la Varennes.

In ziua de 30 Septembrie 1791, Președintele Adunării Constituante s'a ridicat la tribună și a spus: „Adunarea Națională Constituantă declară că și-a terminat misiunea ce i s'a dat“. Membrii Constituantei s'au notărit să nu mai între și în noua adunare, care trebuia să alcătuiască legile.

A. V. 1791
8. Adunarea legislativă (1 Oct. 1791—20 Sept. 1792).

In virtutea Constituției, s'a ales o Adunare legislativă, care n'a ținut de cât un an. In acest timp Francezii au început un război cu Austriacii — care a durat cu unele întreruperi 10

ani (1792—1802).

Adunarea legislativă a luat două hotărâri de seamă: 1. Emigrații să se reîntoarcă în Franța; altfel își vor pierde drepturile și averile, și 2. Preoții, cari nu juraseră pe Constituție, să nu mai fie plătiți de Stat.

Regele n'a voit să sancționeze aceste hotărâri. Emigrații, -- între cari erau și frații regelui, — au cerut ajutor Germanilor.

Ludovic XVI, a declarat război Austriei și Prusiei. Primele armate trimise în luptă n'au făcut nici o ispravă. Atunci **Anglia, Rusia și Spania** s'au dat de partea Austriei și a Prusiei. În fața acestei puternici coaliții, Francezii au alergat la arme și s'a format în pripă: **Armata voluntarilor din 1792**. Sub comanda lui La Fayette, Francezii au atacat pe Austriaci în Țările de Jos, însă fără folos. În ziua de 20 Iulie 1792, mulțimea revoltată, s'a dus la Paris și a insultat pe rege, amenințându-l. Prusienii se apropiau de Paris. Atunci Adunarea Legislativă a declarat: **Patria în pericol**. Toți au alergat la arme. În ziua de 19 Iulie sosia la Paris și un corp de 500 de Marsiliezi, cari cântau **La Marseillaise**, — imn alcătuit de **Rouget de L'Isle**, — ofițer de geniu.

Francezii au biruit oștile austro-prusiene, conduse de generalul **Duce de Brunswick**.

În Paris s'a stabilit un Comitet de Conducere, numit **Comuna revoluționară**, în frunte cu **Danton**. Acesta a închis pe rege în turnul **Le Temple**, cu toată familia lui. Dușmanii au început iar înaintarea.

Oastea franceză sub conducerea generalului **Dumouriez** a eșit înaintea dușmanilor la **Moara din Valmy** și aici a repurtat o celebră victorie.

Lupta dela **Valmy** a arătat sentimentele nobile care animau pe Francezi. Marele poet german **Goethe**, care a luat parte la această luptă, a spus: „În acest loc și în această zi, începe o nouă eră în Istoria Omenirii și voi puteți spune: am luat parte la nașterea ei”.

9. **Convenția Națională**
(1792—1795).

Adunarea Legislativă și-a terminat opera ei în ziua luptei dela **Valmy** (20 Sept. 1792).

În locul Adunării Legislative s'a format o altă Adunare numită **Convenția Națională**, care a

lucrat trei ani (21 Sept. 1792—26 Oct. 1795). Convenția Națională a desființat regalitatea, a stabilit Republica și a dat o Nouă Constituție, numită „Constituția Anului I“.

Convenția Națională și-a deschis ședințele la 21 Septembrie 1792.

Din prima ședință, Convenția a decretat desființarea regalității. Incepând cu anul 1792 Septembrie 22 a început

Danton (1759—1794).

O nouă numărătoare a anilor. Anului 1792 i s'a zis: Anul I. În seara zilei de 21 Septembrie 1792 tot Parisul era iluminat. Poporul striga într'una: „Vive la République“. Peste patru zile, Danton a declarat în Adunare că „Republica franceză este una și nedespărțită“.

10. **Condamnarea lui Ludovic XVI.** Convenția a dat în judecată pe rege. Ludovic XVI era acuzat de Conspirație contra libertății națiunii și de atentat contra siguranței Statului. Apărătorii regelui erau Malesherbes, Tronchet și De Sèze. Robespierre, unul

din șefii revoluției, după ce a ascultat pledoaria lui **De Sèze** a spus: „**Aici nu e vorba de un proces. Nu e vorba de a da o sentință contra unui om, ci de stabilirea unei măsuri pentru salvarea publică**“.

În acest Proces Regele a căutat să se pună la adăpostul Constituției din 1791, care declara persoana lui inviolabilă, iar pe miniștri responsabili. Adunarea a votat însă **executarea regelui** cu 380 de voturi contra 310.

Sentința s'a executat în ziua de 21 Ianuarie 1793. Regele Ludovic XVI a suit treptele eșafodului cu mult curaj, stri-

Bătălia dela Valmy (20 Sept. 1792).

Biblioteca Națională.

gând: „**Francezi, mor nevinovat; iert pe cei ce m'au condamnat și mă rog lui Dumnezeu ca sângele meu să nu cadă asupra Franței**“.

11. Turburările în Franța.

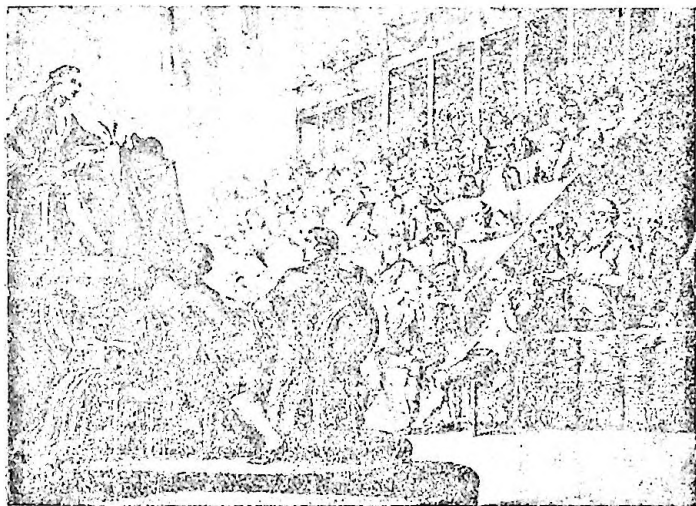
Execuția lui Ludovic XVI a provocat formarea unei puternice coaliții în care au intrat: **Anglia, Olanda, Spania, Prusia, Austria și Sardinia**. În fața primejdiei, Franța a instituit **Tribunalul Revoluționar** pentru oprirea tuturor dușmanilor Republicei și **Comitetul Mântuirii Publice**, — care a condamnat pe emigrați și pe toți clericii nejurăți.

Convenția a decretat mobilizarea a 300.000 de oameni pentru a lupta contra Coaliției.

Tot ea a votat și o nouă Constituție — a anului II (1793), în care erau foarte multe idei liberale.

Pentru conducerea Franței, Convenția a stabilit Teroarea (5 Sept. 1793).

Peste câteva zile s'a alcătuit legea suspectilor, în virtutea căreia toți cei bănuiți de regalism, erau arestați.

Ludovic XVI la bara Convenției Naționale (P. Miller).

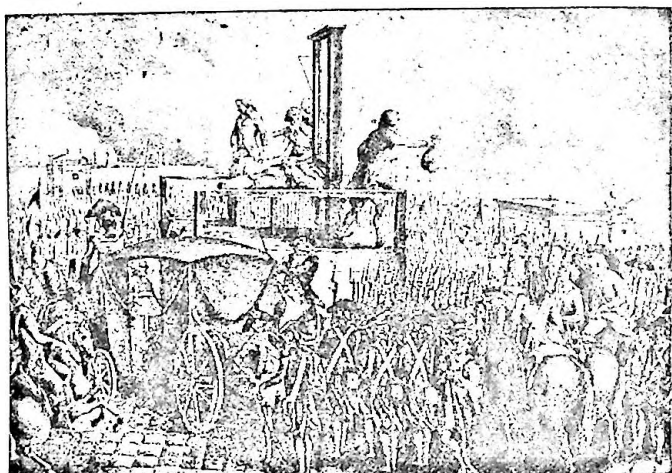
Biblioteca Națională

12. Luptele contra Coaliției. Teroarea.

Pentru a putea face față atacurilor din afară, Convenția a dispus să se facă rechiziții forțate și să se recruteze oamenii în masă. De asemenea, convenția a fixat tariful maximal al mărfurilor, a votat legea acaparării grâului și arestarea oricărui om, care nu se poate legitima ca cetățean. Acesta era regimul teroarei. Cei nesupuși erau ghilotinați. Mulți au pierit nevinovați. Astfel, Maria Antoineta cu 21 de girondini au urcat trep-

tele eșafodului, cântând Marseilleza. Madame Roland, trecând spre ghilotină și văzând statuia Libertății a strigat: „O Libertate, ce de crime se fac în numele tău!”. Se ghilotinau numai în Paris câte 150 de inși pe zi; în țară tabloul era mai groaznic.

Revolta era generală. În provincia Vendeea revolta locuitorilor a fost potolită cu multă greutate.

Execuția regelui Ludovic XVI (21 Ianuarie 1793).

13. Robespierre Robespierre rămas singur stăpân Dictator (5 Apr.- a introdus Teroarea Mare, când au 27 Iulie 1794). fost executați o mulțime de bărbați de seamă ai Franței.

Robespierre a urmărit să creieze o republică bazată pe dreptate și virtute. Robespierre a făcut legea pentru organizarea tribunalului revoluționar. Acest tribunal a condamnat pe Malesherbes, Chénier, Lavoisier și alții.

Prietenii lui Danton s'au revoltat atunci contra Dictatorului. Robespierre a fost prins și executat fără judecată. Puterea a trecut în mâna Dantonistilor. Ei au făcut o reac-

țiune, desființând Comitetul Mântuirii Publice și Tribunalul Revoluționar. Această reacțiune este cunoscută sub numele de **Reacțiunea Thermidoriană** (Iulie=Thermidor).

În Octombrie (Vendemiaire), regaliștii, în unire cu o parte din garda națională, au pornit la Tuilleries, pentru a desființa Convenția. Ei au fost puși pe fugă de armatele comandate de Napoleon. 1795

Robespierre (Préval).

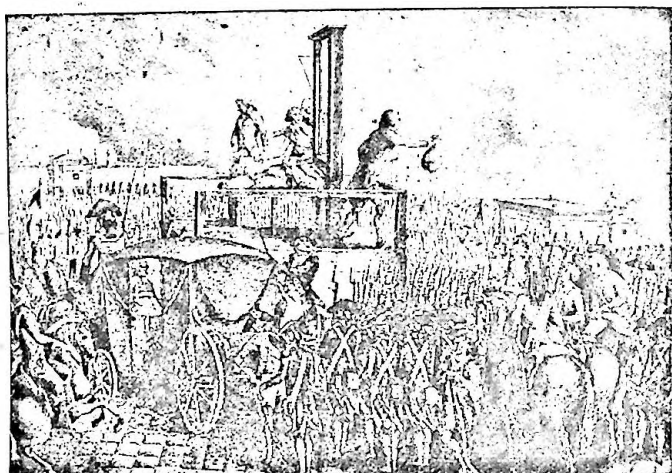
La 26 Octombrie 1795, **Convenția s'a dizolvat**, după ce mai întâi a desființat pedeapsa cu moartea.

Opera Convenției.

Convenția a avut mare importanță, atât pentru războaiele purtate cu dușmanii, cât și pentru măsurile luate în interiorul țării. Contra Coaliției, Francezii au luptat cu mult eroism. În Nord, Generalul Dumouriez a trecut în Olanda, însă a fost

tele eșafodului, cântând Marseilleza. Madame Roland, trecând spre ghilotină și văzând statuia Libertății a strigat: „O Libertate, ce de crime se fac în numele tău!”. Se ghilotinau numai în Paris câte 150 de inși pe zi; în țară tabloul era mai groaznic.

Revolta era generală. În provincia Vendeea revolta locuitorilor a fost potolită cu multă greutate.

Execuția regelui Ludovic XVI (21 Ianuarie 1793).

13. Robespierre Robespierre rămas singur stăpân Dictator (5 Apr.- a introdus Teroarea Mare, când au 27 Iulie 1794). fost executați o mulțime de bărbați de seamă ai Franței.

Robespierre a urmărit să creieze o republică bazată pe dreptate și virtute. Robespierre a făcut legea pentru organizarea tribunalului revoluționar. Acest tribunal a condamnat pe Malesherbes, Chénier, Lavoisier și alții.

Prietenii lui Danton s'au revoltat atunci contra Dictatorului. Robespierre a fost prins și executat fără judecată. Puterea a trecut în mâna Dantonistilor. Ei au făcut o reac-

țiune, desființând Comitetul Mântuirii Publice și Tribunalul Revoluționar. Această reacțiune este cunoscută sub numele de **Reacțiunea Thermidoriană** (Iulie=Thermidor).

În Octombrie (Vendemiaire), regaliștii, în unire cu o parte din garda națională, au pornit la Tuilleries, pentru a desființa Convenția. Ei au fost puși pe fugă de armatele comandate de Napoleon. 1794

Robespierre (Préval).

La 26 Octombrie 1795, **Convenția s'a dizolvat**, după ce mai întâi a desființat pedeapsa cu moartea.

Opera Convenției.

Convenția a avut mare importanță, atât pentru războaiele purtate cu dușmanii, cât și pentru măsurile luate în interiorul țării. Contra Coaliției, Francezii au luptat cu mult eroism. În Nord, Generalul Dumouriez a trecut în Olanda, însă a fost

învins de Austriaci. Pe granița Rinului au luptat generalii Monnier, Kleber și Merlin de Thionville. Pe acesta din urmă Austriacii îl porecliseră „Diavolul de foc”. La Mayence, armatele franceze au fost învinse. Tot astfel a suferit o înfrângere și armata generalului Dagobert în Pirinei, unde luptase cu Spaniolii.

Retragerea Francezilor se făcea în ordine. Carnot — su-pranumit și Organizatorul Victoriei, a stabilit planul de luptă. Cu oastea refăcută el a învins pe coaliți și în anul 1795, Francezii au încheiat cu ei pacea dela Bâle.

Prin această pace s'au hotărît acestea: Ducatul Toscanei se declara neutru; Malul stâng al Rinului era luat de Francezi; Flandra Olandeză era ocupată de Francezi. Carol IV. — regele Spaniei a cedat Franței posesiunile spaniole din Saint-Domingo. Cu ocazia acestui tratat. Bernyer un regalist înlocat a spus: „N'am să uit niciodată că salvarea Patriei este Opera Convenției”.

Convenția a publicat Marca Carte a Datoriilor Publice (1793) și a creiat cele mai multe așezăminte culturale ale Franței. Ei i se datorește legea obligativității Invățământului primar gratuit, apoi Colegiul Franței, Școala Limbilor Orientale, Biroul Longitudinilor, Conservatorul de Arte și Meserii, Școala Politehnică, Școala Normală Superioară, Școala de Geniu și Institutul Franței.

Convenția a adoptat sistemul metric, a introdus telegraful aerian, a fixat Calendarul republican.

Convenția a alcătuit Constituția din anul III, prin care a dat puterea legiuitoare unui Consiliu de 500, care propunea legile și unui consiliu de 250, care le aproba. Puterea executivă a dat-o unui Directorat, compus din cinci membri, fiecare în vârstă de 40 de ani, aleși din foștii membri ai unei adunări legislative sau din vreun minister. Directorii erau aleși de Consiliul celor 250.

Directoratul a fost stabilit la 4 Brumar, anul IV (26 Octombrie 1795).

14 Directoratul Cei cinci Directori au fost aleși din
(1795—1799). membrii Convenției, cari judecaseră și aprobaseră moartea regelui. Directorii au luat măsuri pentru aprovizionarea Parisului cu

alimente, au încurajat Industria și Comerțul, au stabilit obligativitatea serviciului militar.

Directoratul a purtat o mulțime de războaie.

Carnot, unul din cei 5 directori, a atacat pe Austriaci prin Germania și în Italia. Armatele franceze, care au luptat în Germania, n'au făcut prea mari isprăvi, cu toate că generalii Jourdan și Moreau au desfășurat un eroism de seamă. Mai însemnate au fost luptele armatei din Italia, condusă de Napoleon Bonaparte.

Cei 3 consuli: Cambacères, Bonaparte și Lebrun.

15. Consulatul.

Intre 1799-99 Napoleon Bonaparte a purtat un război în Egipt, pentru a distruge puterea Englezilor în Marea Mediterană.

La întorcerea din Egipt, Napoleon a găsit Franța în plină anarhie. Regaliștii socotiau că a sosit momentul să aducă pe rege, cu ajutorul trupelor streine. Ajuns în Franța, Napoleon s'a declarat apărător al Republicei, luând comanda supremă a armatei.

În fața palatului dela Tuilleries, Napoleon a vorbit celor trei mii de soldați, arătându-le starea grea în care se află Franța și căutând să-i convingă că numai Republica poate

face pe toți să uite patimile politice și să devie Francezi.

Intovărașit de **Generalul Lefèbre**, Napoleon s'a dus la Saint-Cloud în Camera Bătrânilor și a vorbit înălțător despre libertate și egalitate. Unul din membrii Camerei i-a atras atenția că n'a pomenit nimic despre Constituție. Bonaparte a răspuns: „**Constituția e aceea pe care voi ați călcat-o până acum de trei ori**“.

Napoleon s'a dus apoi în Adunare. Aci dușmanii lui au strigat: „**Jos Dictatorul, Afară Cromwell**“! Câțiva s'au repezit și l-au lovit. Grenadierii lui credincioși l-au salvat și au evacuat sala. Atunci s'a desființat Directoratul și s'a înființat **Consulatul**. Cei trei Consuli au fost: **Sieyès, Roger Ducos și Bonaparte**.

Napoleon cu colegii lui au alcătuit atunci o nouă Constituție, numită Constituția anului VIII (1799). Cu această ocazie Napoleon a spus: „**Vreau să nu mai fie nici revoluționari, nici republicani, nici regaliști, ci numai Francezi!**“.

LECTURA.

Opera Consulatului.

Napoleon a dat o admirabilă organizare administrativă Franței, cu scopul de a centraliza toată puterea, ca în timpul vechiului regim. El a împărțit Franța în **departamente** — conduse de **prefecți**. Fiecare prefect avea un **Consiliu de prefectură** precum și un **consiliu general**, însărcinat cu votarea măsurilor, cari priveau chestiunile interne. Departamentul era împărțit în **Arondismente**; arondismentele erau conduse de **subprefecți**, ajutați de **consiliile de Arondismente**. Comunele erau conduse de primari și consilii municipale. Puterea administrativă generală o avea guvernul din Paris.

În ordine judecătorească, Napoleon a alcătuit o comisiune din mării jurisconșulți ai vremii, pe care a însărcinat-o cu alcătuirea unui **cod de legi**. Însuși Napoleon prezida ședințele Comisiunii, care propunea articolele, cum și pe acelea ale Consiliului de Stat, care le discuta.

Codul de legi alcătuit s'a numit **Codul lui Napoleon**. Dreptatea se dădea de **judecătoriile de pace**, **tribunalele de primă instanță**, care judecau delictele și procese particulare și **tribunalele de apel**. Crimele erau judecate de jurați sub președinția unui magistrat. Cea mai înaltă instanță judecătorească era

Curtea de Casație, care fixa jurisprudența în chestiunile în-
doelnice și supraveghia aplicarea strictă a legilor.

Napoleon a fost preocupat și de asigurarea învățământului
și de educația fiilor poporului francez. În acest scop a făcut
cele trei grade de învățământ: **primar, secundar și superior**.
Învățământul primar era predat de institutori plătiți de Co-
mune.

A înființat 29 de licee, cu regim aproape militar. Pentru
învățământul superior, Napoleon a înființat zece facultăți de
medicină și zece facultăți de drept; a perfecționat școala poli-
tehnică adăugându-i o școală de poduri și șosele și a întemeiat
școala de arte mecarice.

Napoleon a înființat „**Banca Franței**” — administrată de
un Consiliu de 15 regenti și un Comitet superior de trei mem-
bri. A instituit o Comisiune de fixarea rolurilor de contribuții
și alta de percepere a dărilor. Impozitele directe erau strânse
de perceptori și vărsate Ministerului de finanțe.

Din timpul Consulatului datează trei mari Instituții: **Codul
Civil, Concordatul și Legiunea de Onoare**.

Codul Civil a fost alcătuit de o comisiune de învățați. Prin
el s'a asigurat existența justiției. Concordatul este o înțelegere
făcută de Napoleon cu Papa Pius VIII în 1801. Potrivit ace-
stui concordat, Primul Consul avea dreptul să numească pe
Episcopi, iar Papa îi institua.

Consacrarea acestui Concordat s'a făcut în Catedrala Notre
Dame din Paris, fiind de față Napoleon cu toți generalii lui și
cu marii demnitari ai Republicei.

Legiunea de Onoare a fost răsplată națională, care putea fi
acordată oricărui cetățean meritos. Prin aceasta Napoleon a
făcut să triumfe egalitatea.

Atât de mult se schimbase starea Franței, în cât un scriitor
din acest timp spune la 1 Septembrie 1800: „**Totul s'a schimbat
atât de mult, în cât se pare că revoluția s'a întâmplat cu vreo
20 de ani mai înainte.**”

9. IMPERIUL FRANCEZ. NAPOLEON BONAPARTE. CONGRESUL DIN VIENA.

1. **Napoleon** În anul 1804 la 18 Mai, Napoleon
Impărat. a fost ales Impărat al Franței.

Cu această ocazie el a spus: „**Tot ceea
ce va ajuta la binele Patriei va face fericirea mea. Primesc**”

titlul acesta pe care îl credeți trebuincios pentru gloria națiunii mele. Supun sancțiunii poporului legea eredității și nădăjduesc că Franța nu va avea să se căiască niciodată de onorurile cu care mi-a acoperit familia. În orice caz, sufletul meu nu va mai pluti deasupra urmașilor mei, în ziua când ei vor înceta de a mai merita stima și încrederea marei Națiuni.

În Imperiu orice hotărâre o lua Napoleon. Cu drept cuvânt s'a spus că „Guvernarea Imperială a fost o dictatură personală“.

La încoronarea lui Napoleon a luat parte și Papa Pius

Bătălia dela Austerlitz. (După tabloul de Gérard).

VII, cu toată suita lui. Încoronarea s'a făcut la 3 Decembrie 1804 în Biserica Notre Dame din Paris.

Pentru afirmarea egalității, Napoleon și-a ales 18 mareașali din foștii lui generali, — cari făceau parte din diferite clase sociale. Napoleon a voit ca în vârful piramidei puterii să se ridice cei merituoși. „Nu uitați — spunea el soldaților săi — că în ranița fiecăruia dintre voi este bastonul de Mareșal; e de ajuns o bătălie numai, ca să-l puteți scoate.

Mareșalul Brienne fusese soldat; Lannes — zugrav; Ney, fiul unui dogar, fusese subofițer; Joubert și Junot studenți în drept etc.

Napoleon Impărat. (Tabloul făcut de Gérard. Se află la Versailles)

2. **Războaiele lui Napoleon, ca Împărat.** In vremea Republicei, Napoleon luptase cu două coalitii puternice; ca Împărat el a avut de luptat cu 4 coalitii.

Cauzele războaielor lui Napoleon sunt generale și particulare. Unii spun că Napoleon a făcut războaie din cauză că puterile Europei atacau Franța, fiind invidioase de mărirea ei. Alții spun că războaiele se datoresc ambițiunii și dorinței de glorie pe care o avea Napoleon. El voia să aibă o putere mare, un fel de Imperialism în Continent, pe Mediterana și în Răsărit, de aceea Stătele Europei s'au coalizat într-una contra lui.

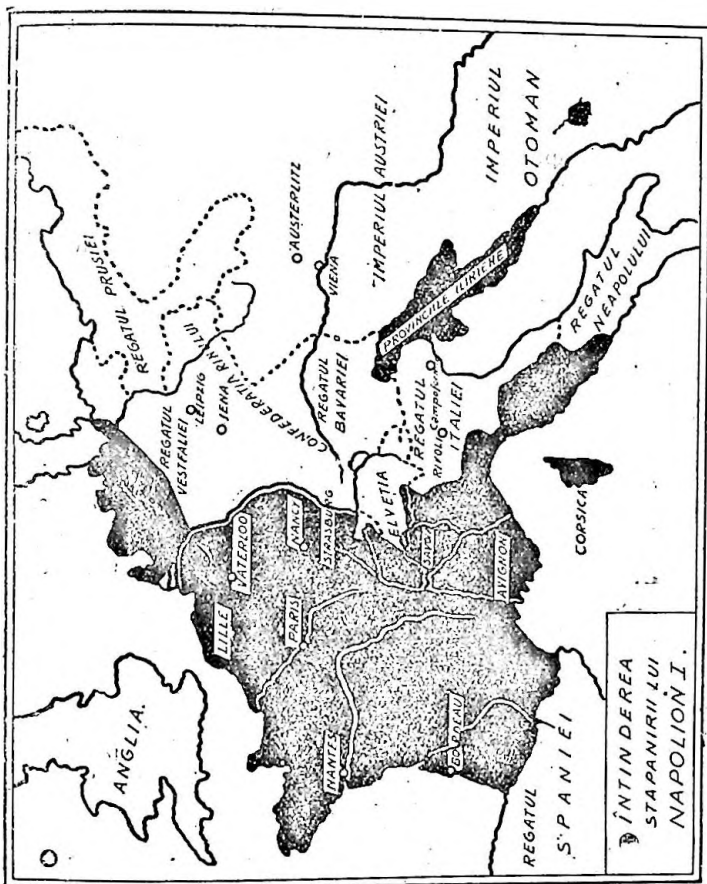
Napoleon avea încredere nu numai în planurile lui de război, dar și în **Marea Armată**, care ajunsese recunoscută în toată Europa. Vestită era și **Garda Imperială**, care avea în ultimul timp 90.000 de oameni aleși din „elita elitei“. Napoleon spunea deseori: „Cu garda mea aș putea să cuceresc toată Europa“.

Soldații iubiau foarte mult pe Împăratul lor. Soldații din vechea gardă îi ziceau tu și îl porecleau: **Micul Caporal** sau **tunsul**.

3. **Luptele cu Europa. Coaliția III.** Anglia, dorind să-și câștige piețe de desfacere pentru mărfurile ei și, văzând că Francezii îi fac o mare concurență comercială pe mare, au hotărît să lupte. Motivul de luptă s'a ivit atunci când Napoleon a somat pe Englezi să părăsească Malta și ei au refuzat. Napoleon a arestat cu această ocazie pe toți Englezii aflați în Franța. Englezii s'au aliat cu **Rușii, Austriacii și cu Sicilienii**.

Englezii nu puteau admite ca Napoleon să fie stăpân în Italia. El primise coroana Italiei dela Italiani, în ziua de 26 Maiu 1805 la Milan. Când și-a pus pe cap coroana de fier, a exclamat: **Dumnezeu mi-o dă, vai de cel ce o va atinge!**

În anul acela, în August, Napoleon și-a concentrat armata la **Boulogne**. De aici a trimis șapte corpuri de oaste spre Rin.

imperiul lui Napoleon.

Dușmanii aveau mari forțe. Tactica Impăratului a zădărnicit însă planurile coalițiilor.

Massena a eșit victorios în Italia; în Nord, Ney de asemenea a câștigase mai multe lupte, iar la **Ulm**, generalul

austriac **Mak** s'a predat cu 33.000 de oameni (20 Octombrie 1805).

Repeziciunea cu care se mișcaseră, trupele după planul lui Napoleon, au făcut pe soldați să spună: **Impăratul câștigă luptele nu cu bratele, ci cu picioarele noastre.**

Dela Ulm, Napoleon a pornit spre Viena „ca să întâmpine pe Ruși și să le scurteze jumătate din drum“. La 15 Noembrie, armatele franceze au intrat în Viena.

După aceea, oștile franceze s'au întâlnit cu cele austro-

Bătălia dela Eylau.

rusești la **Austerlitz**. Aci era o câmpie deschisă udată de apa mocirloasă a **Goldbachului**.

Folosind o tactică foarte ingenioasă, Napoleon a reușit să bată armatele aliate în ziua de 2 Decembrie 1805. **Lupta dela Austerlitz a fost socotită de un istoric militar german ca „lupta model“.** În această zi se împlinia un an de când Napoleon fusese ales Impărat.

Nici nu se putea o aniversare mai frumoasă! După luptă, Napoleon a adresat soldaților săi această proclamație:

Soldați, sunt mulțumit de voi. Ați acoperit vulturii voștri de o glorie nemuritoare. Și când vă veți întoarce acasă, va fi destul să ziceți: Am luptat la Austerlitz, pentru ca oricine să vă spună: Ce viteaz!

În această luptă, dușamii pierduseră 35.000 de oameni, 50 de drapele și aproape toate tunurile. Din bronzul celor 150 de tunuri luate dela Austerlitz și din altele luate dela Viena, Napoleon a pus să se toarne: „La Colonne de la grande Armée — din piața Vendôme.

Bătălia dela Wagram. (Tablou de Vernet. Muzeul din Versailles)

Regele Prusiei care tocmai voia să ia partea Austro-Rușilor, auzind de dezastrul dela Austerlitz, a trimis felicitări lui Napoleon. Împăratul însă a răspuns ambasadorului prusian: „Iată, Domnule, niște felicitări, cărora întâmplarea le-a schimbat adresa“.

Flota franceză a fost învinsă de cea engleză — comandată de Nelson, la Trafalgar.

Napoleon a încheiat cu cei învinși pacea dela Presburg (26 Dec. 1805).

Prin această pace s'au hotărît următoarele:

X **Austria** pierdea Istria, Dalmația, **Veneția**, — ținuturi câștigate la **Campo-Formio** — și **Tirolul**. **Napoleon** lua **Veneția**, **Istria** și **Dalmația**. **Tirolul** și alte posesiuni din **Austria** și **Germania**, au fost date electorilor din **Württemberg** și **Bavaria**, cari au primit și titlul de regi. **Napoleon** a pus pe un frate al său rege în **Neapol**; a ridicat **Olanda** la rangul de regat, unde a numit rege pe fratele său **Ludovic**. Cu ajutorul lui **Napoleon**, principii germani dela **Rin** au făcut **Confederația renană**, care a dat puțința ca fiecare stat să fie suveran, fără să facă alianțe. Pentru chestiunile comune s'a instituit **Dieta dela Frankfurt**. **Napoleon** singur avea dreptul să decidă războiul sau pacea statelor confederate, — iar ele erau obligate să-i dea lui **Napoleon** la nevoie 63.000 de oameni.

In 1806 **Franța** era în apogeul puterii ei. **Napoleon** depărtase pe **Prusieni** dela **Rin** și pe **Austriaci** din **Italia**. In **Germania**, **Francezii** erau sprijiniți de **Confederația Renană**, iar regatele vasale erau recunoscătoare **Franței**, care le creiasc.

4. **Coaliția IV**. Când s'a întors în **Franța**, **Napoleon** a luat pe toți copiii celor ce muriseră în luptele din a treia **Coaliție** să-i crească pe seama Statului. El a împărțit tuturor multe daruri și, pentru a arăta victoriile soldaților și ale **Comandanților francezi**, a dat ordin ca să pună deasupra **Catedralei Notre Dame** și a **Primăriei** cele 120 de drapele luate din lupte.

Prusia nu intrase în **Confederația Renană**. **Prusienii** s'au învoit cu **Englezii** și s'au aliat apoi cu **Rușii** și cu **Suedezii** și au făcut a **IVa coaliție** contra **Franței**. Regele **Prusiei** era **Frideric Vilhelm IV**, un om pașnic. **Amelia Luiza**, soția lui, o femeie energică și ambițioasă, l-a determinat să intre în **Coaliție**. Regina, călare pe cal, trecea prin mijlocul trupelor prusiene și le îndemna la luptă.

Cu repeziciunea fulgerului, **Napoleon** a plecat din **Paris** în ziua de **26 Septembrie 1806**, cu o armată de **150.000 de oameni**. În câteva zile a ajuns în **Prusia**, învingând primele oști prusiene. La **Iena**, armatele franceze au zdrobit

armatele prusiene comandate de **Hohenlohe**. O nouă victorie la **Auerstadt**, a deschis drumul trupelor franceze spre Berlin.

În ziua de 27 Octombrie, Napoleon a intrat în Berlin și a mers la mormântul lui **Frideric cel Mare**, luând sabia acestuia. De aici armatele franceze au pornit contra Rușilor. Peste o lună, Francezii erau în **Varșovia**, unde Polonezii le-au făcut o primire prietenească.

Luptele cu Rușii s'au dat la **Eylau** și **Friedland**.

Țarul **Alexandru** a cerut pace. Napoleon a primit propunerea și la 25 Iunie 1807, s'a semnat **tratatul dela Tilsit**.

Tratatul dela Tilsit a stabilit o pace și o alianță. Prin tratatul de pace se desmembra **Prusia** care pierdea **Hanovra**, ținuturile din **Apusul Elbei** și **Prusia poloneză**. **Hanovra** și ținuturile din stânga Elbei au format **regatul Vestfaliei**, unde Napoleon a pus pe fratele său **Jerôme**.

S'a creiat apoi **Marele Ducat al Varșoviei** pe care l-a dat **Electorului de Saxa**. **Electoratul de Saxa** a devenit **Regatul de Saxa**.

Între Francezi și Ruși s'au încheiat o alianță defensivă și ofensivă. Napoleon și **Alexandru** își luau libertatea de acțiune, unul în Apus celălalt în Răsărit.

Napoleon era în culmea puterii. În trei ani bătuse trei mari puteri: **Austria**, **Prusia** și **Rusia**.

5. Războiul cu Spania.

În Spania domnia bătrânul rege **Carol IV** cu soția sa **Luiza**. Adevărata putere o exercita **Ministrul său Manuel Godoi**. Acesta se purta în chip despotic. Godoi atacase și unele ținuturi din sudul Franței pe vremea când Francezii luptau la Iena. Dorind să ocupe tronul spaniol, Godoi unelția contra lui **Ferdinand**, fiul lui **Carol IV**. Moștenitorul tronului a cerut ajutor lui Napoleon. O revoltă a Spaniolilor a alungat de pe tron pe **Carol IV**, punând în loc pe **Ferdinand**. Napoleon i-a chemat pe amândoi la **Bayonne** și i-a silit să abdice în favoarea lui **Iosif**, fratele lui

Napoleon, care era regele Neapolului. În locul lui în Neapol a fost numit **Murat**.

Preoții din Spania au început o propagandă vie contra lui Iosif. Ei spuneau că Francezii sunt eretici, răzvrățiți și distrugători. Spaniolii s'au revoltat. Armatele franceze au trecut în Spania, dar au avut mult de îndurat. Până și fântânelor erau otrăvite, astfel că Francezii se prăpădiau de sete. Atunci Englezii au debarcat în Portugalia și au alungat armatele franceze (30 August 1806).

Invingerea trupelor franceze a făcut pe dușmanii Franței să se ridice.

6. **Întâlnirea dela Erfurt** (27 Septembrie—14 Octombrie 1806).

La pacea din Tilsit, Napoleon spusese lui Alexandru că ar fi bine să împartă Imperiul turcesc și să ocupe țările române. Franța voia să ia Grecia, Epirul și Albania. Turcii s'au apropiat atunci de Englezi.

Ruperea legăturilor dintre Țar și Napoleon, i-a adus pe Turci la vechile sentimente față de Francezi. Cei doi suverani, Țarul și Napoleon au proiectat să aibă o întâlnire. Aceasta a avut loc la Erfurt, după ce Francezii pierduseră Spania.

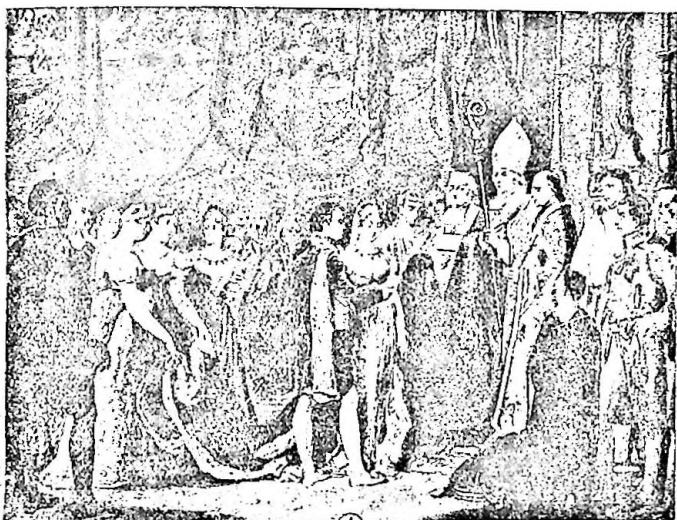
Serbările la Erfurt erau în toi. Napoleon avea acum mare nevoie de Țar pentru a ține în liniște pe Austriaci. Țarul însă nu i-a făcut de cât tăgădueli vagi. Țarul și cu Napoleon au făcut și o Convenție secretă: Rușii să ocupe Finlanda și Țările române, iar Napoleon să ocupe Spania. Amândoi hotărâu să fie aliați contra Austriei.

Celebrul diplomat francez Talleyrand, și-a dat seama că întâlnirea dela Erfurt însemna victorie pentru Țar și înfrângere pentru Napoleon. El nu putea însă să oprească pe Napoleon I de a-și pune în aplicare planurile sale de cuceriri pentru viitor.

La serbările dela Erfurt fuseseră aduși artiștii dela Comedia franceză din Paris, care au jucat piese de teatru de Cor-

neille în fața celor doi Impărați. Când celebrul tragedian Talma, a pronunțat acest vers din Oedip: „L'amitié d'un grand homme est un bienfait des dieux, Țarul s'a întors spre Napoleon și i-a spus: „Totdeauna o să-mi reamintesc de aceste cuvinte“.

Imediat, cu 150.000 de oameni, Napoleon a pornit în Spania. La 4 Decembrie a intrat în Madrid, a desființat.

Căsătoria lui Napoleon cu Maria Luiza (2 Aprilie 1810).

tribunalul inchiziției, a desființat multe mănăstiri etc. În acelaș timp, trupele franceze raportau în Peninsula alte victorii. Acum, generalul Lannes, în fruntea armatelor franceze a cucerit Saragosa după un asediu de opt luni.

7. Coaliția V. Englezii au pus la cale a cincia coaliție, folosindu-se de împrejurarea că Napoleon era încurcat în luptele din Spania.

În această coaliție au intrat: **Austria, Portugalia și Spania.**

Austriacii, au ocupat Bavaria. Napoleon a părăsit Spa-

nia și în câteva zile a ajuns la Dunăre, biruind pe Austriaci la Wagram. Oștile engleze au fost bătute de Francezi în Olanda. Austriacii au cerut pace. Ea s'a semnat la Viena, la 14 Octombrie 1809.

Austria ceda Franței Croația, Carintia și Carniolia. Bavaria lua Salzburgul, în calitate de aliată a Franței. Rușii au luat Galiția.

Intors la Paris, Napoleon a fost primit în chip triumfal. Acum el a trebuit să se despartă și de soția sa **Iosefina**, cu care nu avusese nici un copil. „**Rațiunea de Stat**“ cerea ca Napoleon să aibă un moștenitor.

Noua soție a lui Napoleon a fost **Maria Luiza**, fiica Împăratului Austriei. Ea n'a reușit să se facă iubită de Francezi. Toți vedeau în ea o dușmană a Franței, tot atât de aprigă ca și tatăl ei.

În anul 1810, Franța era atotputernică. Napoleon care văzuse îngenunchind înaintea lui pe toți Monarhii Europei, era în apogeul gloriei lui.

Pentru o mai bună administrare a țării, el a împărțit-o în 130 de departamente. Tot sub ascultarea Împăratului erau și Italia, Neapolul, Spania, Vestfalia, Bavaria, Saxonia, Württembergul și Varșovia, care erau numite state feudatare.

Napoleon a propagat ideile de libertate și egalitate în toată Europa. Astfel în Italia aceste idei au înlocuit oligarhiile medievale și au ajutat începutul formării statului unitar-politic al Italiei.

În Germania, Napoleon a creiat mai mulți regi și a introdus ideile de propagandă religioasă și în unele state s'a introdus și Constituția franceză.

Împăratul a făcut Universitatea Imperială, 17 Academii. Școala Normală superioară și multe alte instituții culturale. În Paris, a ridicat multe monumente frumoase, ca: **Arcul de Triumf pe Place de l'Etoile** pentru cinstirea Mării Armate; **Arcul de Triumf de pe Place Carrousel**, **Coloana din piața Vendôme**, etc.

În 1806, Napoleon a organizat și o expoziție a Industriei. El a supravegheat în deaproape bugeul țării, oprind să se facă cheltueli de prisos.

Din punct de vedere științific, Franța în vremea lui Napoleon a ajuns în fruntea Europei.

Monge a creiat geometria descriptivă; Laplace a închipuit sistemul lumii; Gay Luezac au descoperit măsurătoarea dilatării gazelor; Berthollet a aflat legile compușilor chimici; Dupuytren este întemeetorul artei chirurgicale; Lamark a stabilit principiile evoluției ființelor viețuitoare; Cuvier a alcătuit după fosile trecutul pământului...

Napoleon era membru al Academiei, titlu la care ținea foarte mult. Cunoștea bine matematicile, citia însă și literatură. În special citia deseori operele lui Corneille. „Dacă ar trăi Corneille, l-aș face rege...” așa spunea deseori Împăratul.

Pe soldații lui el i-a iubit și i-a apreciat, dar și el era iubit de ei.

În Europa, Napoleon avea numai dușmani. Țările supuse Franței suferiau cu greu dominația ei și **sentimentul național** care se născuse, făcea pe toți să nu mai admită stăpânirea streină.

Împărăția lui Napoleon se menținea numai prin forță. Dar și puterea armatei franceze începuse să decadă.

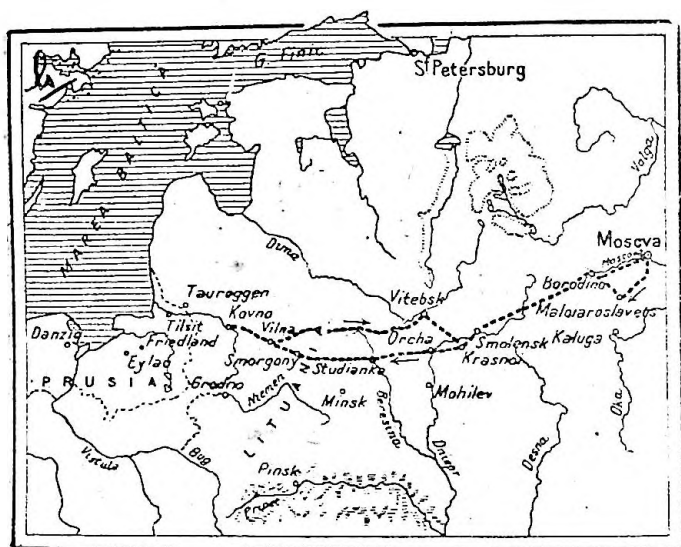
Totuși Napoleon a început să se pregătească pentru a ataca pe Ruși. Planurile franceze au fost trădate Rușilor de **Michel**, un funcționar din Ministerul de război. Trădarea a plătit-o cu capul lui.

8. Campania din Rusia. (Coaliția VI) (1812). Țarul Alexandru a cerut lui Napoleon să părăsească Spania și Prusia. Napoleon voia de asemenea și restaurarea Poloniei în jurul Marelui Ducat al Varșoviei. Acesta a fost semnalul luptelor. La 27 Aprilie 1812, Napoleon a declarat război Rușilor, spunând: „Rusia este pândită de fatalitate; trebuie să se îplinească și destinele ei“.

Rușii au format a 6-a coaliție compusă din Suedezi și Englezi. Austriacii și Prusienii, în secret, erau tot aliații Rușilor.

În ziua de 9 Mai 1812, Napoleon a plecat din Paris cu o armată de 650.000 de oameni, 60.000 de cai și 1200 de

tunuri. La 24 Iunie el a trecut Niemenul și a bătut pe Ruși la Vilna. De aici, Napoleon s'a îndreptat spre Smolensk și în urma luptei dela **Borodino**, a alungat pe Ruși. Generalul Ney, care făcuse minuni de vitejie în această luptă a primit dela Napoleon titlul de **Prinț de Moscova**. În câteva zile, Francezii au ajuns în marginea Moscovei. Planul Rușilor era acesta: să nu dea nici o luptă decisivă

Campania din Rusia (1812).

și să atragă pe Francezi cât mai în interiorul țării. În Moscova nu era nimeni. Toți plecaseră. Când au intrat Francezii, niște pușcăriași ruși cari rămăseseră din ordinul Țarului, au dat foc orașului.

În curând și vremea a început să se schimbe. Dinspre Nord și Est au început să sufle vânturile de iarnă, iar lipsa de hrană era chinuitoare.

9. Retragerea din Rusia.

Atunci Napoleon a dat ordin de retragere. **Retragerea s'a prefăcut în dezastru din cauza iernii, care a venit**

prea de vreme. În luna Noembrie, termometrul se coborâse la -18° .

La 7 Noembrie, armatele franceze, hărțuite de Ruși, au ajuns la Smolensk. Aici 100.000 de Ruși au atacat garda franceză. În fruntea grenadirilor, Napoleon s'a repezit în luptă și i-a pus pe fugă. Greutatea cea mare era trecerea peste Berezina. Podurile fuseseră distruse și apa avea 80 metri lățime. În noaptea de 25 spre 26 Noembrie, pionierii francezi au dat dovada unui eroism fără margini. Generalul Eblé era comandantul lor. Sub focul Rușilor, pionierii francezi, intrați în apă până la gât, au construit două poduri. În acest timp Ney și Oudinot țineau pe Ruși la distanță. Napoleon a trecut cu re-

Trecerea Berezinei.

sturile oastei. Pionierii au murit înghețați.

Când a ajuns la Vilna, Impăratul a primit veste că generalul Malet a făcut o conspirație în Franța. Lăsând comanda lui Murat, Napoleon a plecat la Paris. Armatele franceze au mai îndurat și la trecerea Niemenului, în zilele de 18, 19 și 20 Decembrie.

300.000 de oameni pierduse Franța în această Campanie, în care armata franceză, deși înfrântă, totuși nu fusese bătută niciodată.

10. **Coaliția generală a Europei.** Statele Europei, văzând înfrângerea lui Napoleon, s'au ridicat contra lui. Vechile dușmăanii s'au redeștep-tat. **Campania din Rusia a fost, — după cum spunea Talleyrand, — „începutul sfârșitului“.**

Din Prusia a pornit semnalul coaliției contra Franței. Prusienii au intrat în legături cu Rușii. Napoleon a adunat în pripă o armată și s'a repezit contra armatelor prusiene și rusești pe care le-a învins la **Lützen și Bautzen.**

În lupta dela Lützen, Napoleon a spus: „**De douăzeci de ani de când comand armatele franceze, niciodată n'am văzut mai multă bravură și mai mult devotament. Tinerii mei soldați! Curajul și onoarea le eșiau și prin porii lor!**“.

Prin mijlocirea lui **Metternich**, Ministrul Austriei a încheiat cu Prusienii și cu Rușii armistițiul dela **Pleswitz** (4 Iunie—10 August). În urmă, Austria s'a aliat în secret cu Rusia și cu Prusia (27 Iunie).

În luna August 1813, Napoleon a început luptele cu Austriacii, cu Prusienii, și cu Suedo-Rușii.

În lupta dela **Drezda**, Francezii au eșit învingători.

Ultima mare luptă a fost la **Lipsca** (16—19 Oct.). Această luptă este cunoscută în Istorie sub numele de „**Bătălia Națiunilor**“. În această luptă, Francezii s'au retras, fiind trădați.

Situația era grea. Un milion de soldați dușmani ajunseră la granița Franței. Parisul era în pericol. Într'o lună Napoleon a purtat 14 bătălii, din care în 12 a eșit învingător. Trădările nu mai conteau. **Murat** dăduse Italia Austriacilor, iar **Augerau** le-a lăsat liberă intrarea în Lion. Armatele dușmane au intrat în Paris, fiind atacate numai de cei 20.000 de ostași comandați de Mareșalii **Moncey** și **Mortier**. Napoleon făcuse planul să dea o ultimă luptă la Loire. Nimeni însă nu l-a mai urmat.

11. **Abdicarea lui Napoleon.** Părăsit de toți, Napoleon a abdicat în ziua de 6 Aprilie 1814, ducându-se în insula Elba, împreună cu 500 oameni devotați lui. În ziua de 3 Mai acelaș an, Ludovic XVIII, cu ajutorul dușmanilor Franței, a luat tronul. El a renunțat la toate teritoriile franceze câștigate după anul 1789.

Ludovic XVIII a dat o **Charta Constituțională**, în care admitea egalitatea în fața legilor, libertatea individuală, a cultului și a presei. Regele are putere executivă; cele două camere au putere legislativă.

Camera deputaților este aleasă de popor; Senatul e numit de rege.

Revoluționarii și imperialiștii au fost distruși; iar emigrații de altădată, reînțorși în Franța, voiau să distrugă tot ceea ce se făcuse în 25 de ani de lupte, numind pe Napoleon „Uzurpatorul“.

12. **Reînțoarcearea lui Napoleon.** La 22 Septembrie 1814, puterile Europei s'au adunat într'un mare **Congres la Viena**.

Acest congres a ținut până la 9 Iunie 1815.

Nemulțumirile din Franța erau mari din cauză că regele nu voia să respecte anumite drepturi. De aceea, Napoleon, împreună cu tovarășii săi s'au îmbarcat pe bricul **Inconstant**, în ziua de 26 Februarie 1815. La 1 Martie au debarcat în golful Juan.

El a adresat Franței această proclamație:

„Francezi, tot ce s'a făcut pentru voi, nu e legal. Soldați, toți aceia pe care i-am văzut timp de douăzeci și cinci de ani cutrecrând Europa, pentru ca să ne câștige dușmani, toți aceia care și-au petrecut viața luptând contra noastră în rândurile armatei streine, au acum pretenția să ne înlănțuiescă vulturii. Veniți de vă strângeți sub drapelele șefului vostru: viața lui nu e decât viața voastră; drepturile lui sunt drepturile poporului, ale voastre; interesul lui, onoarea lui, gloria lui nu sunt de cât interesul vostru, onoarea voastră, gloria voastră. Vic-

toria va merge în goana șarjei și vulturul imperial, cu culorile naționale va zbura din clopotniță în clopotniță, până la turnurile Catedralei Notre Dame“.

Napoleon a înaintat până la **Grenoble**. Aici s'a întâlnit cu un regiment trimis să-l oprească. Napoleon a descălecat și s'a dus în fața soldaților, zicând: „**Cine dintre voi vrea să-și omoare Impăratul?**“. Toți au strigat atunci: „**Trăiască Impăratul**“ și au trecut de partea lui.

La Lyon, Mareșalul Ney a trecut cu toată garda de partea lui. Ajuns la Paris, Napoleon a luat domnia și a dat **Actul Adițional**, prin care a desființat măsurile luate de Ludovic XVIII.

13. **Ccaliția Ultimă.** Suveranii Europei, strânși la Congresul din Viena au aflat de evenimentele din Franța. **Rusia, Prusia și Anglia** s'au hotărît să meargă contra lui. Armatele anglo-prusiene au și pornit contra Franței. Napoleon însă le-a învins la **Ligny**. O ultimă bătălie s'a dat la **Waterloo**. Aici, Francezii au fost învinși și s'au retras.

Napoleon s'a întors la Paris. După o domnie de 100 zile, el a abdicat în favoarea fiului său. Camera n'a voit să-l recunoască pe Napoleon II, din cauza intrigilor făcute de **Fouché** și de **Talleyrand**.

Plecat din Franța, Napoleon s'a oprit pe insula Aix. De aici el a scris prințului regent al Angliei o scrisoare în care a declarat că vine în Anglia, pentru a se pune sub scutul poporului englez. Dar Englezii, în loc să-l primească așa cum trebuie, l-au declarat prizonier și, imbarcându-l pe vasul **Northumberland**, l-au dus în Insula Sf. Elena. Aici Napoleon a trăit până la 5 Mai 1821, când a murit și a fost îngropat acolo.

14. **Congresul din Viena (1815).** Prin congresul din Viena s'au fixat hotărârile Europei în felul următor:

1. **Franța** învinsă a pierdut toate

cuceririle făcute și a fost obligată să plătească multe despăgubiri de război.

2. Prusia și-a luat provinciile răpite de Napoleon — în plus Westfalia, o parte din Saxonia și Pomerania suedeză și electoratele Colonia, Trèves, Berg etc.

3. Anglia a ocupat Malta, Arhipelagul Ionic; Helgolan-

Bătălia dela Waterloo.

dul în Marea Nordului; Colonia Capului în Africa, Ceylanul în Asia și coloniile franceze: Maunia, Sainte Lucie, Tobajo și Surinam.

4. Austria a luat provinciile Ilirice și Dalmația Venețiană; Tirolul, Salzburgul și o parte din Galiția rusească.

5. Rușii ocupau Finlanda, Basarabia și Marele Ducat al Varșoviei.

5. **Germania** era alcătuită dintr'o Confederație de State. Două din ele: **Austria** și **Prusia** erau state mari.
7. **Belgia** cu **Olanda** au format Regatul Țărilor de Jos.
8. S'a reînființat Regatul **Sardiniei**, cu **Nisa** și **Savoia**.
9. **Danemarca** a pierdut **Norvegia**. **Norvegia** se unia cu **Suedia**.

Congresul dela Viena.

În această gravură se vede prima parte a congresului din Viena, înainte de întoarcerea lui Napoleon. Dela stânga la dreapta sunt: Împăratul Austriei, care ia Veneția, Regele Prusiei ia Saxonia zicând: Să luăm lucrurile în serios, Țarul care a făcut Polonia pachet și arată ținutul Curlandei; regele Angliei, regele Neapolului; Napoleon apără frontiera franceză cu sabia și alături e regele Romei care murmură: Tată, păstrează și partea mea. Sub masă stă Talleyrand cu medalionul lui Ludovic XVIII.

Stampă din Bibl. Națională.

10. **Spania** a pierdut toate coloniile.

Tratatul acesta făcut la Viena nu se preocupase de chestiunile Orientale, cari rămăseseră în grija Rușilor și chestiunea Coloniilor rămase în seama Angliei.

Francezii erau nemulțumiți. Belgienii nu se puteau împăca să fie uniți cu Olandezii. Germanii și Italienii, cari doriseră constituții liberale și unitatea țărilor lor, erau tot nemulțumiți.

Așa s'au fixat hotarele Țărilor Europene după Revoluție.

LECTURA.

Bătălia dela Waterloo. „Napoleon însărcinase pe Grouchy să urmărească pe Prusieni și să-i hărțuiască, iar pe urmă să vie să se unească cu grosul armatei.

La 18 Iunie, la orele 12 $\frac{1}{2}$ din zi Napoleon dăte ordin fratelui său Jerôme să ia pădurea **Hougoumont**, ceea ce făcu; la dreapta artileria franceză zdrobise pe Englezi în ajutorul cărora sosise mareșalul Bullow cu 30.000 de Prusieni. Englezii, cu acest ajutor, recâștigă iar Mont-Saint-Jean. Ney îi șarjează și îi alungă; Wellington, comandantul cavaleriei engleze înaintază, dar cuirasierii francezi, cari mai adăogară aci încă o pagină în cartea lor de aur, sub comanda lui Kellerman, se aruncară asupra infanteriei engleze, risipiră careurile, cu toată cavaleria lor formidabilă și omorâră douăsprezece mii de oameni. Wellington simția că totul este pierdut. Se aștepta doar sosirea lui Grouchy, și coaliția ar fi fost sfărâmată cu totul. Deodată se auziră împușcături puternice. „Grouchy“ strigară Francezii! Dar, nu era Grouchy, care nu-și împlinise misiunea de a opri pe Prusieni să vie în ajutorul dușmanilor. Era Bluecher cu coloanele prusiene care înaintau asupra Francezilor. Afunci în rândurile franceze se produse o panică grozavă.

Cuvântul „**trădare**“, trecu din gură în gură și retragerea se prefăcu în dezastru. Dar Napoleon cu disperarea în suflet, pune mâna pe sabie și se avântă în mijlocul dușmanilor; el voește să moară în fruntea a lor săi și caută să-și facă drum prin batalioanele coalizate. Fratele lui, prințul Jerôme, imită acest exemplu nobil și cu sabia în mână, strigă: „când porți numele de Bonaparte, trebuie să știi să mori în ziua aceasta“!

Generalii îi înconjură pe Împărat și-l târâră pe drumul spre Gémappe. Erau orele nouă seara; noaptea se lăsase pe câmpul de bătae. Acum se produce actul cel mai mare de eroism, cel mai uriaș ce se găsește în Istoria lumii, un act de care numai soldații francezi erau capabili. Patru batalioane se devotară

pentru a asigura mântuirea Impăratului. Trebuiau să lupte **unul** contra **treizeci**. Imediat au format careuri; toată însă au fost nimicite de mitralii; unul singur rămase în picioare, comandat de colonelul **Cambronne**. Generalul englez îi trimite vorbă să depue armele; cu un singur cuvânt, pe cât de energetic, pe atât de eloquent și care în acel moment măreț spunea mai mult de cât un discurs. Cambronne îl făcuse să înțeleagă că „**Garda moare, dar nu se predă**“. Și în adevăr muriră, dar nu se predară. Și aceia pe care gloanțele dușmane îi cruțară, își dădură moarte chiar cu mâinile lor, pentru a nu supraviețui dezastrului.

Restul gardei sub ordinele mareșalului **Lobau** opri armata prusiană două ore, cu acelaș curaj disperat, pentru a îngădui armatei să se retragă.

Și când zdrobiți de numărul cel mare al dușmanilor, acești viteji au căzut în mâna Prusienilor, aceștia dădură dovadă de o mișelie fără seamăn: îl făcură pe mareșalul Lobau să îndure insultele cele mai mârșave; pe generalul Vandomme îl asasinară, pe alți ofițeri dezarmați, îi gâtuiră. Li apucaseră deodată vitejia în fața prizonierilor ce nu se puteau apăra! Rușine veșnică asupra lor și glorie nemuritoare eroilor grenadieri de la Waterloo!“.

(Din volumul Napoleon I, Impăratul Francezilor de „Un francez“).

10. COMERȚUL ȘI INDUSTRIA ÎNTRE 1789—1815. BLOCUSUL CONTINENTAL. LICENȚELE. URMĂRILE REVOLUȚIEI FRANCEZE.

1. **Viața economică a Franței în vremea revoluției.** Constituanta a avut să împlinească în Franța nu numai rolul de a da o constituție țării, ci de a organiza și viața economică, atât de decăzută.

Pentru a lichida datoriile s'a emis în 1789 o hârtie monetă — numită **assignate**. De asemenea s'au încercat noi împrumuturi și s'a făcut apel la contribuția cetățenilor. Nici o măsură din acestea n'a dat rezultatul dorit.

Atunci Adunarea a declarat că toate bunurile clerului să se pună la dispoziția Națiunii, garantându-se cu ele și

cursul assignatelor. A crescut atunci numărul proprietarilor creindu-se o clasă burgheză și una țărănească înstărite, dar s'a produs și o scumpire a vieții.

În anul 1792 Franța a trecut printr'o mare criză economică. Această criză a fost întâi de toate financiară, din cauza cheltueleurilor necesitate de războaie și în al doilea rând a fost și de ordin strict necesar, oamenii din multe părți neavând ce să mai mănânce. În 1793, Comitetul Mântuirii publice a declarat ca o crimă capitală faptul de a ascunde cineva grâu, vin, cărbuni, sare, zahăr, etc. Aca-paratorii trebuiau să declare totul, sub pedeapsa cu moarte.

Țăranii erau desperați din cauza rechizițiilor. Negustorii o duceau greu; industriașii erau plătiți cu salarii mici, fixate de Convenție.

În timpul Consulatului s'a organizat și Banca Franței. Napoleon a protejat munca națională, fixând tarife vamale care să împiedice concurența streină.

După ce Napoleon a fost ales Impărat, viața economică a prosperat.

Industria era făcută în ateliere mici, dar începuse să se dezvolte și marea industrie, datorită mașinismului.

Industria textilă s'a bucurat de condițiuni speciale. Industria metalurgică de asemenea a făcut mari progrese. S'au ținut atunci și târguri-expoziții, pentru răspândirea produselor industriale.

Vămile interne, desființându-se, comerțul s'a dezvoltat. Mai slab era comerțul extern, din cauza războaelor. În 1807 Napoleon a făcut un Cod de Comerț, prin care se asigurau transacțiile.

2. **Blocusul Continental.** Din cauză că Englezii s'au găsit totdeauna contra Francezilor, Napoleon a hotărît să desființeze Anglia pe cale economică. Pe când se afla în Berlin el a decretat, — în ziua de 21 Noembrie 1806, — actul numit Blocul Continental.

Acest act era un răspuns la actul englez numit blocul maritim în virtutea căruia Anglia opria toate mărfurile transportate chiar pe vase streine cu destinația pentru Franța. Napoleon a interzis oricărei corăbii engleze să mai intre în porturile franceze; de asemenea orice corabie streină, care a ancorat într'un port englez nu mai era primită în porturile franceze. Tot prin acest blocus, Napoleon opria orice comerț cu Anglia.

Prin acest blocus Napoleon a urmărit să dea Franței întâietatea pe mare și să ruineze Anglia.

Industria franceză a avut unele avantagii pe urma acestui blocus, dar suferia din lipsa de materii prime. Viața s'a scumpit și multe porturi, între care și Marsilia, au decăzut.

3. Licențele.

Pentru a înlătura neajunsurile, Napoleon a autorizat pe unii negustori francezi să importe anumite mărfuri, obligându-i să plătească anumite taxe. Drepturile acordate acestor negustori se numiau licențe. Licențele au sporit nemulțumirile și au înlesnit fraudele și contrabandele.

4. Urmările revoluției franceze.

Revoluția franceză a avut urmări de ordin politic, social și economic.

Din punct de vedere politic s'a stabilit principiul libertății și al egalității cetățenilor în fața legilor.

Din punct de vedere social, dispar privilegiile claselor sociale și a apărut clasa proprietarilor țărani.

Din punct de vedere economic s'au dezvoltat industria și comerțul. Principiul lui Napoleon: „Trebue ca fiecare să-și procure ceea ce are nevoie, înainte de a căuta la alții” — a fost aplicat și a dus la dezvoltarea industriilor țesăturilor de lână, de bumbac, de mătase, metalurgie, zahăr, industrii chimice etc.

Napoleon a încurajat și comerțul, înmulțind căile de comunicație: drumuri și canale.

Ideile revoluției franceze au trecut hotarele Franței și au influențat și celelalte țări europene.

II. REVOLUȚIILE DIN 1821 ȘI 1848.

1. Chestiunea Orientului.

În veacul XIX Imperiul turcesc era în decadență.

Popoarele creștine supuse Turcilor s'au revoltat pentru a-și câștiga libertatea. De aceste revolte Rușii voiau să profite pentru a cuceri Constantinopolul. Contra acestei dorințe rusești erau statele Apusului, cari aveau interese în Extremul Orient.

Spre deosebire de revoluția franceză care a fost socială, revoluțiile popoarelor din Răsărit au fost naționale.

2. Revoluția Sârbilor.

Cel dintâi popor care s'a ridicat să scuture jugul turcesc a fost poporul sârbesc.

Semnalul revoltei l-au dat creștinii din Pașalâcul Belgradului cari trăiau în mare mizerie. Dahii — căpeteniile ienicerilor — îi persecutau. Atunci Sârbii, sub conducerea lui **Cara Gheorghe** s'au revoltat, au izgonit pe ienicerii din Belgrad și au eliberat Serbia (1806).

Pe timpul expediției lui Napoleon în Rusia, Turcii au atacat pe Sârbi, știind că nu le poate veni ajutor dela Ruși. Trei armate turcești au atacat și au supus Pașalâcul Belgradului. Cara Gheorghé a fugit în Ungaria.

Turcii au făcut atunci cele mai mari crime. Ei au înecat sute de copii Sârbi în Dunăre și pe marginea drumurilor erau trași în țepă sute de bărbați și de femei. După cum a spus un istoric sârb, Turcii au adus în Serbia „pacea mormintelor”. Un an de zile au durat măcelurile acestea îngrozitoare. Pe fiecare parte a drumului, erau trași în țepă între 60 și 70 de Sârbi. Câinii mâncau corpurile acelor care putea să-ajungă de jos.

Sârbii s'au revoltat din nou sub Miloș Obrenovici, reușind să alunge pe Turci. Turcii au tratat pace cu Sârbii, garantându-le un fel de autonomie: Cneazul sârb trebuia să conducă alături de un Pașă și să fie investit de sultan.

Miloș a reușit să câștige întreaga autonomie, rămânând totdeauna pe pace, chiar atunci când ar fi putut să-l atace pe Sultan. Drept recompensă, acesta i-a recunoscut titlul de Prinț moștenitor al Sârbilor.

Cara Gheorghe

3. Revolta Grecilor.

Grecii se bucurau de o situație mai bună în Imperiul otoman. Dintre ei se alegeau clericii mari ai Creștinilor; erau negustori și industriași, având o bună situație materială. Gândul de libertate a hotărât pe Grecii din Odesa să facă o societate secretă numită Eteria, a cărei deviză era: unul pentru toți și toți pentru unul.

Această societate pregătea o răscoală generală a Grecilor și se bizuia pe sprijinul Țarului. Ea își alegea ca șef

pe Alexandru Ipsilante și-și formă ramificații în orașele: Iași, Smirna, Constantinopol și Ianina.

— În Pașalâcul turcesc din Ianina, Sultanul Mahmud II numise ca Pașă pe Albanezul Ali de Tebeleni, acesta,

Alexandru Ipsilante.

voia să devină independent. Sultanul a pornit cu oaste contra lui. Ali a cerut ajutorul Grecilor. Toți Grecii din Moreia, din Patras, din Tesalia și din cele mai multe insule, au venit în ajutor. În acelaș timp, Ipsilante cu Eteriștii din Rusia au încercat să răscoale și Principatele, dar încercarea lor n'a izbutit. Eteriștii au eșit victorioși. Turcii însă au masacrat mulți creștini.

În anul 1822, Revoluționarii întruniți la **Epidaur** au declarat independența Greciei. Până în 1825, Grecii au fost puternici. Sultanul s'a aliat atunci cu **Mehmet Ali**, Pașa din Egipt. La sosirea trupelor egiptene, comandate de **Ibrahim Pașa**, fiul lui Mehmet Ali, Grecii s'au supus. Într'o luptă, toată Moreia cu cetatea ei **Misolonghi**, a fost ocupată de Turci. În lupta aceasta a murit poetul englez **Byron**. Atunci Puterile Europei s'au holărit să intervină în favoarea Grecilor. În diferite țări s'au constituit **Asociații filocelene**, care au pus la dispoziție Grecilor arme și soldați. Austria n'a aderat însă la mișcarea Grecilor. Norocul Grecilor a fost că atunci a murit **Țarul Alexandru**. Urmașul său **Nicolae I**, ținând să dezmembreze împărăția turcească, s'a înțeles cu Englezii să ajute pe Greci. La planul anglo-rus s'a aliat și **Carol X**, regele Franței. Cele trei puteri, Anglia, Rusia și Franța, au semnat împreună **Tratatul dela Londra** (1827) și au cerut Turcilor să recunoască libertatea Greciei. Turcii n'au voit să asculte. Cele trei state au trimis atunci o escadră în portul **Navarin** — care a distrus flota turcească în Octombrie 1827. O armată franceză sub comanda generalului **Maison** a debarcat în Moreia și a alungat pe Turci și pe Egipteni. În acelaș timp, Țarul Nicolae a declarat război Turcilor. Războiul s'a încheiat cu **Pacea dela Adrianopol** (1829).

4. **Revoluția lui Tudor Vladimirescu.**

Ipsilante, șeful Eteriștilor a trecut cu oastea în Moldova, unde **Mitropolitul Veniamin Costache** l-a primit cu toată cinstea. În urma intervenției Patriarhului din Constantinopol, care afurisise pe Ipsilante, Mitropolitul Veniamin s'a lepădat de șeful Eteriștilor.

Ipsilante a făcut în Moldova o mulțime de rechiziții; **Stefan Vogoride**, Domnul de atunci, n'avea nici o putere. Dela Iași, conducătorul Eteriei a trimis oamenii săi în Muntenia, pentru a îndemna poporul la răscoală. În București, puterea, — în numele Domnului **Șcarlat Calimă** —

chi, — o exercitau Căpitanul Iordache și Bimbașa Sava, partizani ai Eteriei. Aceștia l-au sfătuit pe Slugerul Tudor Vladimirescu să adune pandurii lui din Oltenia și să-i pună la dispoziția Eteriei. Tudor Vladimirescu a strâns oaste multe și a pornit spre București. Căpitanul Iordache cu vreo 500 de Arnăuți a eșit în calea lui Tudor să-l

Tudor Vladimirescu

oprească, întru cât el nu era de partea Eteriștilor, ci voia să alunge pe Greci din țară. Tudor a intrat în București și a luat cârmuirea, anunțând pe toți că vrea să alunge robia.

Două luni de zile a stăpânit Tudor. În acest timp Ipsilante a intrat în București. El s'a întâlnit cu Tudor la Colentina și a voit să-l convingă să meargă contra Turci-

lor. Tudor însă i-a spus: „**In Grecia este locul Grecilor și în Țara Românească al Românilor**“.

Turcii n'au apreciat revoluția lui Tudor Vladimirescu și au trimis oaste contra lui Ipsilante și a lui Tudor. Pașa din Vidin, cel din Silistra și cel din Brăila au atacat deodată. La 21 Mai, Căpitanul Iordache l-a prins pe Tudor și l-a dus la Târgoviște. Aici Eteriștii au omorât pe Tudor. Și ei au fost distruși de Turci la Drăgășani și la Secu.

Revoluția lui Tudor a adus pe tronul țărilor române Domni pământeni. Turcii au stat în Principate un an. Partidul Național din Moldova în frunte cu Mitropolitul Veniamin Costache, a cerut Sultanului îndepărtarea Grecilor din slujbe și din mânăstiri. Sultanul a aprobat ca Domni pe Grigore D. Ghica în Muntenia și pe Ion Alexandru Sturza în Moldova.

Despre aceste întâmplări dela 1821, a scris **Vornicul Alexandru Beldiman** o cronică rimată intitulată: **Tragedia sau Jalnica Moldovei întâmplare după răzvrătirea Grecilor**.

5. Anul 1848 în Franța.

In anul 1848 domnia în Franța regele **Ludovic Filip**, un mare apărător al principiilor liberale.

El avea un ministru de seamă, pe **Guizot**. Acesta a amestecat Franța în chestiunea Orientală.

In Franța, în acest timp, o bună parte din oamenii politici se întruniau la banchete și cereau reforme și în special doriau votul universal.

La 22 Februarie 1848, Guizot a oprit un asemenea banchet să se țină. Atunci toți cei interesați, au început să alerge pe străzile Parisului, strigând: „**Jos Guizot. Trăiască Reforma**“. Străzile Parisului s'au umplut de baricade, iar Garda națională a trecut de partea revoltaților. Guizot și-a dat demisia. Populația a început să manifesteze de bucurie. Când a trecut prin fața Ministerului de Externe, unde locuia Guizot, unul din mulțime a tras cu revolverul, omorînd din greșală pe un soldat din gardă, care păzia pe Guizot. Atunci garda a tras în mulțime omorînd vreo 52 de oameni și rănind vreo 74.

Ludovic Filip și familia sa. (Bibl. Națională).

Ludovic Filip.

Guizot.

La lumina torțelor, morții au fost culeși de pe străzi și purtați pe străzile orașului de către manifestați.

Regele a abdicat.

Revoluționarii au constituit un **Guvern Provizoriu** — care a declarat Republica (24 Februarie 1848).

Guvernul provizoriu din 1848.

6. Republica
din 1848.

Guvernul provizoriu a fost alcătuit de Arago, Lamartine, Louis Blanc, Ledru-Rollin și alții.

Primele măsuri luate de acest guvern au fost: disolvarea Camerii, suspendarea pedepsei cu moartea, suprimarea sclaviei în colonii și acordarea votului universal.

Cei cari doriau o republică socială, au cerut guvernului să ia ca emblemă steagul roșu. Lamartine însă a spus: „Niciodată nu voi admite steagul roșu și mă opun din toată puterea la admiterea lui; tricolorul a făcut ocolul lumii, odată cu Republica și cu Imperiul, odată cu libertățile și gloriile voastre, în timp ce steagul roșu n'a făcut decât cocolul Câmpului lui Marte, muiat în sângele poporului“.

Lucrătorii cereau de lucru, mai ales că Revoluția adusesese o criză mare. Atunci s'au deschis niște ateliere naționale, unde fiecare primia 2 franci pe zi. Aceste ateliere însă s'au închis în curând.

Socialiștii și republicanii s'au revoltat din nou.

Revolta lor a fost înăbușită de generalul Cavaignac.

La 10 Decembrie 1848 s'a făcut alegerea Președintelui Republicii franceze. A fost ales Prințul Ludovic Napoleon, viitorul împărat Napoleon III.

7. Revoluția din Italia.

Tratatul din Viena desmembrase Italia în 7 state. O mare parte din Italia, cu centrele Veneția și Milanul

era sub stăpânirea Austriei. În toate statele italiene se menținea absolutismul, cu ajutorul Austriei. Revoluția care a izbucnit în Italia avea la bază ideile de libertate și naționale. Italienii doriau să scape de stăpânirea austriacă și să-și facă o Constituție.

Revoluționarii italieni nu aveau acelaș scop. Unii doriau să întronizeze în Italia o republică unitară, alții voiau ca Statele italiene să creeze o Confederație, în frunte cu Statul papal și cu Regatul Sardiniei.

Austriacii au trimis trupele lor în Italia spre a împiedica reformele. Armatele au învins pe Piemontezii comandați de regele Carol Albert, la Custozza și au încheiat un armistițiu, prin care Austria își recâștiga toate drepturile asupra Italiei de Nord.

Republicanii din Roma cereau război contra Austria-

cilor. Papa se opunea. Ei au alungat pe Papă, au alcătuit o Constituție și au declarat Republica Romană. Tot așa au făcut și cei din Toscana. Carol Albert n'a respectat armistițiul încheiat cu Austriacii, dar a fost bătut a doua oară de ei la Novara (1849). Atunci Carol Albert a abdicat în favoarea fiului său **Victor Emanuel II**, care a încheiat pace cu Austriacii.

Invingătoare, Austria a ajutat acum absolutismul în toate Statele italiene. În Roma, armata franceză, sub ordinea **Generalului Oudinot**, a restabilit autoritatea papală. Numai **Victor Emanuel** n'a întronat absolutismul în Sardinia și a strâns în jurul lui mulți patrioți italieni, așteptând vremuri mai bune.

8. Revoluția în Austria și Ungaria. În statul austriac erau puternice două neamuri: **Germanii la Apus și Ungurii la Răsărit**. Popoarele supuse Austriacilor și anume: **Cehii, Croații, Polonii, Italienii și Ungurii** voiau să se libereze din Monahia habsburgică și să-și aleagă guverne constituționale.

La **Praga** — revoltații cereau autonomie. Revolta lor a fost înăbușită în sânge. La **Viena**, răscoala a avut un caracter liberal. Toți cereau o constituție și dreptul Camerelor de a controla actele Impăratului. Impăratul **Ferdinand I** afiând că este revoltă și în Ungaria a trimis oastea să o potolească. Revoluționarii au oprit oastea să plece. Atunci Impăratul a abdicat în favoarea nepotului său **Francisc Iosif I**.

În Ungaria revoluția a fost mai puternică. Poporul cerea deplină libertate și despărțirea de Austria. Răsculații erau conduși de **Kossuth**. Contra Ungurilor însă s'au revoltat popoarele supuse de ei, pentru care Ungurii nu prevedeau în revoluția lor de cât că le vor acorda cetățenia maghiară. **Croații și Românii** din Transilvania s'au revoltat contra acelor ce voiau să le suprimă naționalitatea lor. Ungurii cereau unirea Transilvaniei cu Ungaria, pentru a nu fi

majorați de Români, în cazul instituirii unui guvern liberal.

La 2 Mai 1848, Românii s'au adunat la Blaj, pe Câmpia Libertății. Aici erau și Episcopii lor: **Andrei Șaguna** și **Lemeni**. Șaguna a vorbit poporului îndemnându-l la unire. În ziua de 3 Mai, peste 40.000 de Români erau strânși aici:

Mitropolitul Andrei Șaguna.

Simion Barnuțiu a ținut un discurs memorabil, îndemnând pe Români să-și apere drepturile lor. Toți au protestat contra planului pe care-l făcuseră Ungurii de a uni Transilvania cu Ungaria, arătând că aceste țări au fost până acum despărțite și că Românii nu doresc să rămână mai departe sub conducerea Impăratului Austriei.

Ungurii au reacționat. Armatele ungurești colindau

Transilvania, omorînd și distrugînd. Romîni din Munții Apuseni, conduși de **Avram Iancu**, au desfășurat un eroism fără seamăn. Alături de bărbați, luptau și femeile călare pe cai și îmbrăcate bărbătește. Pretutindeni răsuna imnul „**Deșteaptă-te Române**“, făcut de Andrei Mureșanu.

Revolta Romînilor a avut ca urmare acea întărire sufletească a lor, care i-a ținut trezi în apărarea credinței și a limbii lor. Ungurii au fost potoliți de armatele austriace, ajutate de Moșii lui Avram Iancu, și de o armată rusească, trimisă în ajutorul Austriacilor de țar.

După potolirea răscoalei împăratul restaură absolutismul, desființînd constituția dată mai înainte. Dieta ungară este desființată, iar Transilvania și Croația sunt despărțite de Ungaria și se administrează deosebit. Prin legea din 21 Iunie 1848 împăratul acordă Romînilor împrumietăria și tot ca o urmare a Revoluției din 1848, Romîni au câștigat dreptul de a avea episcopiile lor la Sibiu și la Blaj: cea dintâi pentru greco-ortodoxi, cea a de a doua pentru greco-catolici sau Uniți.

9. **Revoluția în Germania.**

În Germania — în 1848 — erau două curențe de seamă: Curentul liberal cu centrul în Berlin și curentul unitar-național, cu centrul în Frankfurt. Regele Prusiei Friederic Vilhelm IV conducea în chip absolut. Poporul din Berlin, influențat de ideile liberale s'a răscolat și s'a dus la Palatul regal, ca să ceară regelui drepturile și libertățile făgăduite. Cu acest prilej s'a alcătuit imnul „**Wacht am Rein**“; în care se agita ideia: **Deutschland über alles**. Regele a făgăduit libertățile cerute. Mulțimea însă nu voia să plece. Deodată s'a auzit o bubuitură de pușcă. Revoluționarii s'au înarmat, au baricadat străzile Berlinului și au rezistat trei zile.

Regele a alcătuit atunci **Constituția din 1850**, prin care își păstra dreptul de a-și alege miniștrii, iar în absența Camerei, ordonanțele sale aveau puteri de legi. Prin această constituție, puterea regală se menținea intactă.

Studentzii și profesorii germani din Frankfurt erau nemulțumiți de hotărârile Congresului din Viena, prin care Germania rămânea împărțită în 39 de state. Cele mai multe din aceste state doriau să fie, alături de Austria.

Acestea alcătuiau **Partidul Marelui Germanii**. Alte state doriau ca Unirea să se facă sub Hohenzollerni și fără Austria. Acestea alcătuiau **Partidul Micii Germanii**.

Prusia susținuse încă din anul 1833 să se facă **Uniunea Vamală** a statelor germane. Statele germane au alcătuit așa zisul **Zollverein** (**Uniune vamală**), la care au aderat toate statele, afară de Austria.

În discuțiunile dela **Frankfurt**, **Partidul Micii Germanii** a dat coroana Regelui Prusiei **Frideric Vilhelm IV**. Acesta însă n'a primit-o. Între Austria și Prusia s'a născut atunci dușmănia, care a dat naștere războiului din 1866.

10. **Revoluția în Principatele Române.**

După revoluția lui Tudor Vladimirescu, Principatele au început să progreseze. O piedică în drumul dezvoltării lor a fost ocupația rusească din 1828, când Rușii au avut cu Turcii războiul terminat cu Pacea dela Adrianopol (1829). În urma acestei păci s'a întocmit **Regulamentul Organic** (1831/32). Rușii au părăsit Principatele abia în anul 1834. În urma tratatului din Adrianopol, Rușii și Turcii au ales ca domni în Principate pe **Alexandru Ghica** (1834—42), în Muntenia și pe **Mihail Sturza** (1834—1848), în Moldova. Domnii erau aleși pe 7 ani. După Alexandru Ghica a fost ales în Muntenia **Gheorghe Bibescu** (1842—1848), iar în Moldova a rămas tot Mihail Sturza.

Sub acești domni s'au desființat vămile dintre Principate și s'au făcut reforme însemnate pe terenul instrucțiunii, cu toată opoziția Rușilor.

În Principate erau două partide: cel reacționar — rusefil, — și cel reformist, sau național. **Partidul Reformist-național** a alcătuit un Memoriu, prin care cerea Unirea

Principatelor sub un domn strein din Germania de Sus. In Moldova, Naționaliștii din Iași, în fruntea cărora se aflau **Vasile Alexandri**, **Mihail Cogălniceanu**, **Alexandru I. Cuza** și **Costache Negri**, au hotărît să se răscoale, pentru a înlătura protectoratul rusesc și pentru a se uni Moldova cu Muntenia. Rușii siliseră pe Mihail Sturza și pe Alexandru Ghica să înlocuiască limba română din școlile inalte

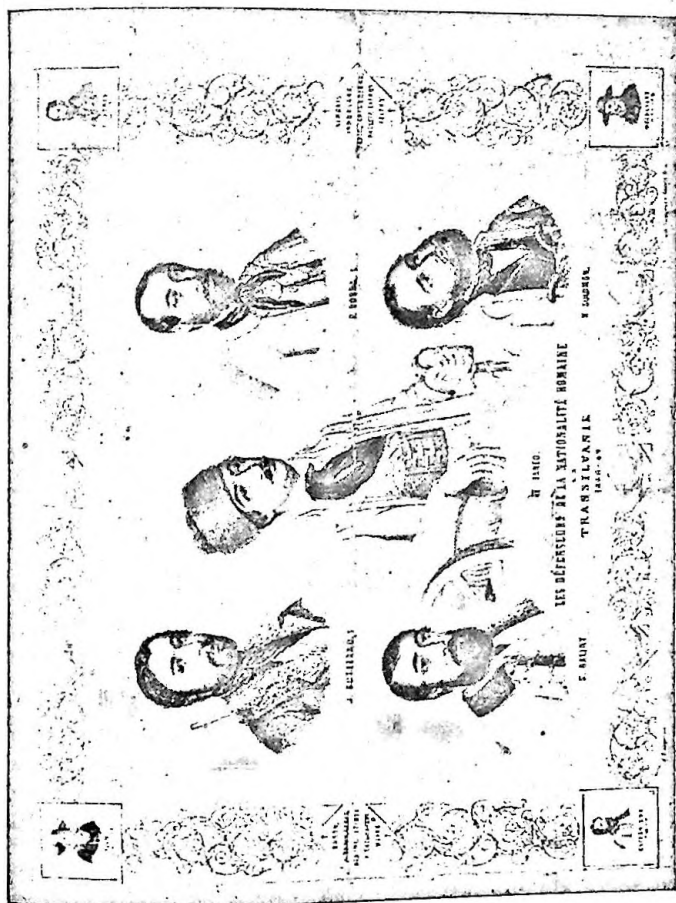
Mihail Cogălniceanu.

cu limba franceză. Tot ei au oprit pe Cogălniceanu să-și mai țină cursul de Istoria Românilor la Academia Mihăileană din Iași, au închis teatrele, au suprimat jurnalele românești și au făcut neajunsuri.

Naționaliștii revoluționari s'au întrunit în casa lui **Alexandru Mavrocordat Ursu** din Iași. Aici Mihail Cogălni-

ceanu a citit „Constituția“ revoluționarilor, intitulată „Dorințele partidei naționale din Moldova“.

Vreo opt sute de cetățeni strănși la Iași, au semnat acest memoriu, care cuprindea 35 de articole. Revoluționarii și

Apărătorii Națiunii Române.

Mitropolitul, l-au prezentat Domnitorului Sturza. Acesta a dat ordin armatei să aresteze pe cei ce au semnat Memoriul. O parte din conducătorii mișcării în frunte cu Coșălniceanu, Alexandri și alții au fugit în Bucovina, unde

au început să publice „**Dorințele Partidei Naționale**“ în care se declarau contra protectoratului rusesc, și revista „**Bucovina**“.

Mișcarea Românilor din Moldova n'a avut rezultate, nefiind destul de temeinic organizată.

În **Muntenia** se alcătuiseră — încă din 1843, — o societate secretă **Dreptate Frăție**, — organizată de **Ion Ghica**, **N. Bălcescu**, **Căpitanul Tell** și **Ion Cămpineanu**, — cu scopul de a lupta contra protectoratului strein.

Revoluționarii erau conduși de **Eliade Rădulescu**, **Magheru**, **Golescu** și alții. Ei doriau libertate, unirea Munteniei cu Moldova și în același timp împrăștierea țărănilor. **Revoluția din Muntenia** deci avea caracter liberal-național și unitar și în același timp social-agrar.

Eliade a plecat la **Islaz** și aici într'o mare adunare, la care au luat parte **Maiorul Tell**, **Căpitanul Pleșoianu** și **Alexandru Racota**, au alcătuit, în ziua de 9 Iunie, o Proclamație, bazată pe ideile republicane ale Franței. La 11 Iunie, o delegație a venit la **București** cu Proclamația și a prezentat-o lui **Bibescu** să o semneze. Acesta a semnat-o dar după două zile, a abdicat de frica Rușilor.

În locul lui **Bibescu** s'a format un guvern provizoriu sub președenția **Mitropolitului Neofit** compus din **Heliade Rădulescu**, **Ștefan Golescu**, **Cristian Tell**, **Gh. Magheru** și **Ion Scurtu**. Secretarii guvernului erau **I. C. Brătianu**, **A. Golescu**, **N. Bălcescu** și **C. A. Rosetti**. **Bucuria** n'a ținut mult. **Boerii**, când au auzit că e vorba să se facă împrăștierea țărănilor, au făcut o contra revoltă. Guvernul a fost arestat de doi colonei, — dar poporul a reacționat și l-a liberat. **Guvernul provizoriu** a făcut drapelul (roș, galben și albastru) cu inscripția **Dreptate-Frăție**.

Zvonurile că **Rușii** se apropie de **București**, au adus schimbări. **Eliade** propunea o retragere spre munți: **Ioan Brătianu** și **Nicolae Bălcescu** erau pentru luptă. **Brătianu** chiar a plecat la **Focșani** să se intereseze, dacă zvonurile cu **Rușii** sunt sau nu adevărate. Când s'a înapoiat, după două zile, guvernul fugise. **Brătianu** a făcut apel la popor

și i-a arătat că veștile sunt mincinoase. Din nou poporul s'a revoltat și s'a alcătuit un nou guvern provizoriu. Rușii au făcut apel la Turci să vină să potolească răscoala. Sultanul a trimis oști sub conducerea lui Soliman Pașa. Pe tot drumul, până la București, Turcii au fost întâmpinați cu flori și cu urale. Soliman a intrat în București și a recunoscut o locotenentă domnească compusă din **Eliade, Golescu, Tell, Mincu și Magheru**.

În ziua de 6 Septembrie, revoluții au ars Regulamentul

Șefii revoluției din Muntenia
la 1848.

Guvernul provizoriu dela Islaz
1848.

organic. Din nou Rușii au trimis veste Sultanului să trimită altă oaste în Muntenia. Turcii au trimis pe **Fuad Pașa**, un mare dușman al Românilor. Acesta a avut în ziua de 13 Septembrie o ciocnire sângeroasă cu pompierii din Dealul Spirii, conduși de Căpitanul Zăgănescu. Turcii au înprăștiat pe revoluționari. Locotenenta domnească a fugit în Transilvania. Înainte de a părăsi țara, Fuad Pașa a nu-

mit locotenent domnesc pe Constantin Cantacuzino. Șefii revoluționarilor au găsit adăpost în Apus, unde au luptat mai departe pentru cauza națională.

Convenția dela Balta Liman.

În urma revoluției din Principate, cele două puteri protectoare au încheiat **Convenția dela Balta Liman** (lângă Constantinopol) (19 Aprilie 1849). Prin aceasta s'au hotărât următoarele:

1. Domnii să fie numiți de Poartă în înțelegere cu Rușii pe timp de 7 ani.

2. Oșteasca Adunare să fie înlocuită cu un Divan, compus din „boerii cei mai vrednici de încredere și din membrii înalți cler. Divanul votează impozitele și alcătuiește bugetele.

3. Doi Comisari, unul rus și altul turc, vor supraveghea pe domnitori.

4. Fiecare putere protectoare să aibă în Principate, câte un corp de oaste, al cărui număr să varieze între 25—35 de mii de soldați.

În urma acestei Convenții, au fost numiți domnii români: **Borbu Știrbei** în Muntenia și **Grigore Ghica** în Moldova. Aceștia au fost ultimii domni numiți de streini în țările noastre.

Acești domni au fost patrioți. În timpul domniei lor, trupele ruso-turcești au ocupat Principatele la 1851; între 1853—1854 ei au fost suspendați de pe tronuri, iar în 1854—56 au răbdat ocupația austriacă, de pe timpul războiului Crimeii. Totuși, ei au lucrat mai departe la Opera de restaurare a Principatelor române.

12. LUPTELE PENTRU UNITATEA NAȚIONALĂ. PRINCIPATELE ROMÂNE; ITALIA; GERMANIA.

1. Războiul Crimeei. (1853—56).

Intre Ruși și Turci s'a purtat un război cunoscut în Istorie sub numele de războiul Crimeei. Turcii au fost ajutați de Francezi, Englezi și Sardi-nieni. Ei au eșit învingători. În urma războiului s'a încheiat Tratatul de pace din Paris, în anul 1856.

În **Tratatul din Paris, încheiat în 1856** s'au fixat următoarele:

1. Austria să părăsească Principatele.

În timpul războiului, armatele rusești plecaseră din Principate. Austriacii le-au ocupat crezând că vor rămâne stăpâni pe ele.

2. Turcia câștiga independența și integritatea teritoriului ei sub garanția marilor puteri.

3. Marea Neagră s'a declarat neutră; nici un vas de război nu mai putea să plutească pe ea;

4. Dunărea se declara fluviu internațional;

5. Principatele se declarau autonome sub suzeranitatea turcească și sub garanția marilor puteri;

6. Moldova lua trei județe în Sudul Basarabiei;

7. O comisiune numită de Marile Puteri trebuia să vină în București pentru a pune bazele organizării Principatelor;

8. Cu aprobarea Sultanului trebuia să se formeze în Principate câte un Divan Adhoc, care să cerceteze dorințele poporului român.

2. Unirea Principatelor. Cuza Vodă (1859).

În anul 1857, Divanurile Ad-hoc s'au adunat în urma firmanului dat de Sultan. În Muntenia, Caimacanul Alexandru Ghica era pe față pentru unire; în Moldova însă, Vogoride era contra Unirii. Acesta reușise să aleagă în Divan numai anti-unioniști. Prin mijlocirea lui Napoleon III la Poartă s'a făcut o nouă alegere în Divanul Moldovei, reușind de data aceasta mai mult unioniști.

Divanurile au hotărât următoarele: Autonomia Principatelor; Unirea lor într'un Stat anume România; Prinț strein, ereditar, ca Dămn și Guvern național și reprezentativ.

Aceste dorințe ale Românilor au fost prezentate Congresului din Paris.

Franța, Piemontul și Rusia susțineau pe Români, iar Turcii și Austriacii erau contra. Congresul a hotărât atunci

Convenția din Paris din 7 August 1858, prin care s;au fixat acestea:

Principatele Române se vor numi Principatele Unite ale Munteniei și Moldovei; ele vor avea o comisiune centrală la Focșani, compusă din Munteni și Moldoveni cari să facă

Alexandru Ion Cuza

legi comune; o curte de Casație comună la Focșani și doi domnitori cu două guverne.

Aceste puncte din Convenție nu corespundeau dorințelor formulate de Divanurile Ad-hoc. Convenția r'a specificat însă, dacă Domnul ales în Țara Românească va fi altul de cât cel ales în Moldova. Unioniștii s'au învoit să aleagă acelaș Domn. In ziua de 5 Ianuarie 1859 Moldovenii au ales pe Colonelul Alexandru Ion Cuza. Tot pe el l-au ales și Muntenii, la 24 Ianuarie 1859.

3. Unitatea Italiiei.

Prin Congresul dela Viena din 1815 se hotărîse ca în Italia să fie șapte state independente. În anul 1848 Italianii au încercat fără să reușească, să facă unitatea lor națională.

Dintre toate statele Italiene, numai Regatul Piemontului.

Cavour.

cu capitala în Turin avea o constituție liberală și o dinastie autonomă. Regele Piemontului Victor Emanuel II a avut norocul să aibă alături de el miniștri de seamă care l-au ajutat să facă din Piemont centrul în jurul căruia să se grupeze statele italiene. Unul din cei mai de seamă a fost **Cavour**.

În 1852 Cavour a ajuns prim-ministru. În această calitate, el a organizat armata, putând să o trimită în războiul Crimeii 15.000 de ostași instruiți și echipați. La Congresul

din Paris, Italia a fost reprezentată prin Cavour. El a știut să câștige prietenia lui Napoleon III, care l-a ajutat să îndeplinească unitatea Italiei.

În 1857 Cavour a încheiat alianță cu Napoleon III, la Plombières contra Austriacilor.

În anul 1859 Austriacii au declarat război Piemontezilor. Trupele italiene ajutate de cele franceze au biruit pe Austriaci în două lupte mari: la **Magenta** și la **Solferino**. Austriacii au câștigat alianța Prusienilor și urmăreau să atragă de partea lor și pe Ruși.

Atunci Napoleon III a făcut pace cu Austriacii. Preliminările păcii au fost stabilite la **Villafranca**, iar pacea a fost semnată la **Zürich** (1859).

Prin această pace, Italienii luau **Lombardia** dela Austriaci; Veneția de asemenea s'a liberat de sub stăpânirea austriacă și intra într'o confederație, în fruntea căreia era Statul Papal.

În schimbul ajutorului dat Napoleon III a luat dela Italieni **Savoia** și **Nisa**.

Statele italiene s'au alipit rând pe rând la **Piemont**.

Regatul Neapolului s'a unit datorită lui **Garibaldi**, un mare patriot. Acesta a pătruns și în Statul papal cu oastea lui și l-a declarat unit cu Piemontul. Mai târziu s'au unit și Roma și Veneția. În 1861, în Martie, s'a strâns la **Turin** primul parlament italian, care a proclamat Regatul Italiei cu capitala la Florența și cu **Victor Emanuel II** ca rege.

14. Unitatea Germaniei.

În anul 1848, Germania reușise să facă **Zollverein**-ul, adică unitatea vamală. La această unitate Austria nu voise să adere. Germanii s'au străduit însă să-și îndeplinească unitatea lor. Aceasta a îndeplinit-o Regele Prusiei **Vilhelm I** și cu Ministrul său **Bismark**.

Bismark era descendent dintr'o familie nobilă. Fusese crescut într'o severitate mare și socotea că totul se face prin forță. Principiul lui era: **forța primează dreptul**.

Unitatea Germaniei s'a îndeplinit prin trei războaie

mari purtate de Prusia. Aceste războaie cari s'au dat în interval de 7 ani (1864—71) au fost: 1) Războiul danez; 2) războiul austroprusian (1866) și războiul franco-german (1870). Prin războiul danez Prusia și-a întins puterea ei; prin războiul austro-prusian Austria a rămas învinsă și exclusă din Alianța Statelor germane, iar prin cel de al treilea războiu s'a întemciat puternicul imperiu German.

Bismarck.

5. Războiul Danez (1864.)

La congresul din Viena din 1815, Danemarca pierduse Norvegia. Ca o recompensă pentru această pierdere, i s'au dat trei ducate din Sudul Iutlandei și anume: **Schleswig, Holstein și Lauenburg.**

Populația din ducatele acestea era în majoritate formată din germani. Aceștia au protestat în 1863, când regele **Cristian IX** i-a alăturat la Danemarca.

Bismarck a făcut cunoscut regelui danez ca în 48 de ore să părăsească ducatele.

Atunci războiul a izbucnit cu furie. Austriacii s'au unit cu Prusienii și în lupta dela **Düppel** au învins pe Danezi. In pacea încheiată la **Viena**, Danemarca a trebuit să renunțe la ducatele amintite. Cele două puteri învingătoare au făcut între ele **Convenția dela Gastein**, prin care Austria lua asupra ei administrarea **Hollsteinului**, iar Prusia pe aceea a **Schlesswigului**.

6. **Războiul austro-prusian**
(1866)

Dorința lui Bismarck de a scoate Austria din Confederația germană a dat naștere războiului austro-prusian din 1866. In acest scop el a făcut alianță cu Rușii și în acelaș timp a intrat în legături cu Englezii, cărora le-a solicitat să rămână neutri. Bismarck era convins că Francezii vor rămâne pe pace, iar cu italienii a făcut o alianță militară.

Pe motiv că Austriacii nu se pricep în administrarea Hollsteinului, Bismarck a hotărît ca trupele prusace să intre în acest ducat. Comandantul trupelor Prusiei era **Moltke**. Cu o repeziciune uimitoare, Moltke a atacat trupele austriace, mai înainte de a se fi unit cu Statele aliate lor, sfărâmându-le la **Sadova** — lângă **Königsgrätz**.

Prin pacea încheiată la **Nikolsburg** și **Praga** (23 August 1866) s'au stabilit următoarele :

1. Dizolvarea vechei Confederațiuni germanice; 2. Prusia anexa **Nassau**, **Schlesswig-Holstein**, **Frankfurt**, **Hanovra**, **Hessa-Cassel** etc. — alcătuind o confederație de 22 de state, din care era exclusă Austria; 3. Austria nu se mai putea amesteca în chestiunile statelor germane, care nu erau supuse direct **Habsburgilor**; 4. Independența Statelor din **Sudul Germaniei**, cu dreptul de a face confederație și să stea în legătură cu cele din Nord.

7. **Urmările războiului austro-german din 1866.**

După războiul din 1866, Austria decade în urma politicii de germanizare dusă absolut greșit de conducătorii ei — cu popoarele supuse. Pru-

sienii au dat ajutor Ungurilor pentru stăpânirea Croației și Ardealului și pentru a-și crea un parlament la Pesta. cu alți miniștrii de cât cei din Austria. Atuncii Austriecii s'au împrietenit cu Ungurii și au alcătuit cu ei Monarhia Austro-Ungară cu trei ministere comune. **Francisc Iosif** a fost numit **Impărat al Austriei și Rege al Ungariei** (1867). Așa s'a creiat **dualismul austro-ungar**. Impăratul a dat după aceea legea naționalităților din 1868, prin care acorda dreptul de limbă proprie fiecărui neam din Austro-Ungaria. Ungurii însă n'au voit să respecte această lege, mai ales pentru Românii din Transilvania.

8. Războiul franco-german. Politica Bacșișului. In timpul războiului pruso-austriac, Francezii rămăseseră neutri. Pentru neutralitatea păstrată, Napoleon a cerut lui Bismark să-i cedeze o regiune din stânga Rinului. Acest sistem al lui Napoleon III a fost numit de Bismark: **Politica Bacșișului**. Cancelarul german a cerut lui Napoleon III să-i dea un proiect scris asupra ținuturilor pe care le cerea. In acelaș timp el a făcut cunoscut în toată Germania pretențiunile Impăratului francez. Statele sud-germane au protestat și s'au aliat cu Prusia contra Franței. Napoleon III credea că Statele sud-germane vor fi de partea lui în caz de război. Văzând că planul lui a fost distrus prin politica înțeleaptă a lui Bismark, a scris acestuia o scrisoare prin care renunța la primele cereri, — mulțumindu-se numai cu învoirea de a fi lăsat să cucerească **Luxemburgul și Belgia**.

9. Pregătirile de război. Bismark a încheiat legături temeinice cu Statele din Sudul Germaniei și în 1867 a discutat la Berlin planul de luptă contra Franței. **Generalul Moltke** s'a arătat cu această ocazie cel mai aprig adept al războiului contra Franței. Rușii au asigurat pe Bismark că vor rămâne neutri și că vor sili pe Austriaci să nu se amestece. Pretextul de luptă s'a ivit în ziua de 3 Iulie 1870.

10. Cauza războiului.

La tronul Spaniei devenit vacant prin abdicarea reginei **Isabela II**, Spaniolii au chemat pe **Leopold de Hohenzollern**, fratele Regelui Carol I al României și tatăl Regelui Ferdinand. Acesta era frate cu **Regele Wilhelm al Prusiei**.

Napoleon III a comunicat lui **Vilhelm I** că alegerea lui **Leopold** ca rege în Spania este contra intereselor Franței. **Leopold** a renunțat la tron. De această renunțare îi părea rău lui **Bismark**, care doria războiul cu Franța și **Impărătesei Eugenia a Franței**, care ar fi voit să umilească pe Prusieni. Guvernul francez a telegrafiat lui **Vilhelm I** să-și ia angajamentul că nici pe viitor nu va lăsa pe **Leopold** să revină asupra renunțării.

La Ems, **Vilhelm** s'a întâlnit cu ambasadorul Franței, anume **Benedetti** și i-a comunicat că nu poate să-și ia angajamente pentru viitor. Telegrama pe care a dat-o **Vilhelm** lui **Napoleon III** a fost falsificată de **Bismark** în așa fel că era jignitoare pentru Franța.

La 14 Iulie seara, Camera franceză a votat declarația de război, strigând lui **Thiers**, care se opunea: „**Trădătorule!**”

Germanii au răspuns imediat printr'o altă declarație de război.

11. Luptele din războiul franco-german.

Francezii nădăjduiau în ajutorul Austriei și al Italiei. Aceste țări însă au rămas neutre.

În timp ce Franța se pregătea de luptă, Prusienii au intrat în Alsacia și Lorena. Generalii francezi **Mac-Mahon** și **Bazaine** au fost siliți dela început să lupte în defensivă.

În Alsacia, **Mac-Mahon** a fost bătut, iar **Bazaine** a fost învins la **Gravelotte** și asediat la **Metz**. Prusienii s'au îndreptat spre Paris. Generalul **Moltke** a înconjurat pe **Napoleon III** și pe **Mac-Mahon** la **Sedan** și i-a silit să se predea cu toată armata la 2 Septembrie 1870. **Napoleon III** a fost luat prizonier și dus la **Wilhelmshöhe**; iar la încheierea

păcii nefericitul împărat s'a dus în Anglia, unde a murit în anul 1873. Prusienii au ocupat Strassburgul și armatele s'au îndreptat spre Paris.

În fața acestei grele situații, Francezii s'au revoltat și au intrat în ședința Camerii, în ziua de 4 Septembrie, strigând: „Trăiască Republica“.

Thiers, supranumit liberatorul Imperiului.

Gambetta a declarat Republica și a format un guvern provizoriu din care făcea parte el, — Jules Favre și Picard. Guvernatorul militar al Parisului a fost numit Generalul Trochu. Noul guvern s'a numit al Apărării naționale. El s'a gândit să facă o pace cu Prusienii. Thiers, a plecat în streinătate pentru mijlocirea păcii, dar în zadar. Bismarck cerea Alsacia, Lorena și despăgubiri de război. Franța admitea să plătească despăgubiri, dar nu voia să cedeze teritorii.

Jules Favre a avut o întrevedere cu Bismark la Ferrières și i-a spus: „**Franța nu urmărește cuceriri și respectă dreptul fiecărui popor**“. Bismark i-a răspuns: „**Atâta timp cât gândești ca un francez, să-mi dai voie să rămân german**“.

Thiers a făcut apel la Englezi. Aceștia însă au spus că Francezii nu recunosc principiul naționalităților, aducându-i mărturie scrisoarea lui Napoleon III către Wilhelm, prin care îi spunea că vrea să cucerească Belgia.

La 18 Septembrie, trupele germane erau în marginea Parisului și au început asediul. Generalul Bazaine se predase cu toată oastea la Metz. **Gambetta** a plecat din Paris cu un balon și a colindat Franța, putând să alcătuiască o oaste de 600.000 de oameni. Lipsiau însă comandanții și lipsea tactica de luptă.

În desperarea lor, Francezii au cerut un armistițiu pe trei săptămâni. Germanii au admis cu condițiunea să ia toate materialele de război din forturile Parisului și orașul să plătească 200 milioane franci despăgubire. În acelaș timp, Wilhelm I s'a încoronat ca Împărat al Germaniei în palatul lui Ludovic XIV dela Versailles, în **Galerie des Glaces**.

Pacea începută prin armistițiul dela Versailles s'a continuat la Bruxelles și a fost încheiată definitiv la **Frankfurt pe Mein** (10 Mai 1871).

Prin această pace Franța pierdea Alsacia și Lorena; până la achitarea despăgubirii de război de cinci miliarde de franci, Franța era ocupată de oști germane.

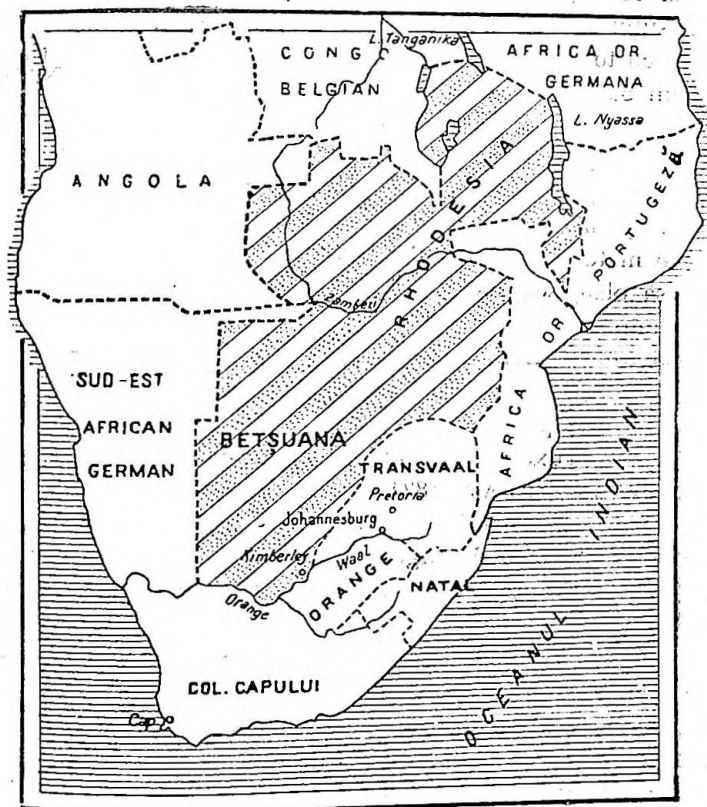
12. Urmările războiului franco-german.

Cea dintâi urmare, a fost desăvârșirea Unității Imperiului german. În ziua de 14 Aprilie 1871 s'a alcătuit și Constituția Imperiului german.

Anul 1870 adusesese aproape în toate statele Europei desăvârșirea sistemului Constituțional, pentru care se luptaseră toate generațiile începând dela 1789.

13. IMPERIALISMUL ȘI COLONIILE. PUTERILE MARI ALE LUMII. DEZVOLTAREA COLONIALĂ A STATELOR EUROPENE.

1. **Imperialism colonial.** Statele mari ale lumii au căutat să se întindă și să ocupe cât mai multe ținuturi în diferite continente. În aceste ținuturi au făcut

Coloniile din Africa de Sud.

colonii de seamă. Această întindere colonială a statelor poartă numele de **Imperialism colonial.**

2. Imperialismul englez.

În anul 1815, când s'au fixat hotarele statelor Europei, după căderea lui Napoleon, — Anglia era cea mai mare putere colonială din lume.

Imperiul colonial englez în 1815 era compus din următoarele posesiuni :

Canada în America de Nord, — pe care o cuceriseră Englezii dela Francezi.

Jamaica și alte insule din Arhipelagul Antilelor.

Colonia Capului din Africa, pe care au cucerit-o Englezii în urma războiului cu Buri.

O parte din India și insula Ceylan în Asia.

Noua Galie de Sud în Australia.

Anglia exploata toate aceste colonii, de multe ori în chip barbar. Coloniile erau datoare să dea Angliei materii prime și să cumpere numai din Anglia obiectele de care aveau nevoie. **Coloniile nu aveau deci libertăți economice.** În India, unde erau multe bogății, se menținea vechea Companie a Indiilor.

India era un izvor nesecat de bogăție pentru Englezii. Aceștia începură cucerirea Indiei la începutul veacului XVIII, cu conducerea lui **Clive** (1725—1774). În 1815 aproape toată India era supusă de Englezi. Ținutul bazinei Indului — **Pendjabul** — a fost supus mai târziu, în 1849, după lupte grele purtate cu emirii musulmani de aici.

Stăpânirea engleză în India putea fi neliniștită, fie printr'o invazie rusă venită dela nord-vest, prin regiunea Afganistanului, fie prin apus, pe Oceanul Indian dinspre Europa. Englezii au ocupat **Adenul** (1839), punând stăpânire pe drumul prin Marea Roșie, iar pentru siguranță spre nord-vest, au numit în orașul **Kabul** un principe vasa lor. Locuitorii Afganistanului s'au revoltat contra stăpânirii engleze și au distrus armatele engleze din Kabul. Cuceritorii au trebuit să renunțe la Afganistan. Înspre Răsărit, Englezii au cucerit ținutul **Asamului** și regiunea deltei lui **Irwadi**, cu orașul **Rangun** (1852).

Pentru a pătrunde în extremul Orient, Englezii au pus

stăpânire pe portul **Singapur**, așezat la strîmtoarea dintre Indo-China și Sumatra.

Compania Indiilor aducea în China **opium**. Guvernul chinez a interzis folosirea opium-ului. Atunci s'a născut **războiul opium-ului** între **Anglia și China**, care a ținut 2 ani (1840—1842). China a fost învinsă și obligată să stabilească legături de comerț cu Englezii în 5 porturi de-ale lor. Mai mult chiar, Englezii au stabilit în insula **Honk-Kong** un întreprimit comercial al lor.

În **Australia** colonizarea engleză a avut începuturi grele. Englezii au întemeiat orașul **Sidney** (1788) și apoi o mulțime dintre ei s'au așezat în ținuturile acestea, devenind mari proprietari și având numeroase turme de oi. În secolul XIX, Englezii aveau în Australia cinci colonii de seamă: **Noua Galie de Sud**, **insula Tasmania**, **Australia de Apus**, **Australia de Sud** și **Victoria**. În anul 1840 Englezii au ocupat și **Noua Zelandă**, cu trei zile înainte de a sosi aici o expediție franceză. În **Noua Zelandă**, Englezii au avut lupte cu **Maorii** — locuitori băștinași, — care au fost exterminați.

În **Africa de Sud**, în colonia **Capului**, afară de negrii **Cafri** și **Hotentoți**, trăiau și **Burii**, de neam olandez, iar unii din ei urmași ai Francezilor protestanți fugiți, în urma revocării Edictului din Nantes.

Englezii au cucerit ținuturile **Burilor**. Aceștia au plecat spre Nord și s'au stabilit prin **Natal** și în regiunile învecinate cu **Vaalul** — afluent al **Orangelui**. În 1844 însă, guvernatorul englez din **Cap** a pus stăpânire pe **Natal**. **Burii** au plecat și de aici mai spre Nord. Englezii le-au recunoscut independența **Burilor** în republicele **Orange și Transvaal** (1854).

În **Canada**, Englezii au dat **Franco-Canadienilor** în 1791 o constituție. De multe ori locuitorii s'au revoltat contra guvernului englez. Atunci Englezii au recunoscut **autonomia completă a Canadei**. Tot așa au făcut Englezii în toate coloniile cu populație europeană.

Dela jumătatea veacului XIX, adică din 1850 și până

în anul 1914, imperiul colonial englez a ajuns la 30 milioane de km. pătrați, cu o populație de 434 milioane de locuitori. Multe colonii se uniseră în Republici federative, cari au luat numele de **Dominioane**. De multe ori coloniile s'au revoltat. Astfel, India abia a putut fi liniștită în 1859 de revolta începută în 1856. Atunci Englezii au declarat-o **colonie a Coroanei**. În anul 1876 regina Victoria s'a proclamat și **Impărăteasă a Indiilor**.

În a doua jumătate a secolului XIX, Englezii au cucerit și o parte din **Birmania**. În Indo-China însă Englezii s'au izbit de Francezi cu cari au avut multe certuri, până în 1904 când Indo-China a rămas împărțită în două zone de influență: una engleză, alta franceză. Spre Nord-Vest, Englezii au cuprins Belucistanul. Aici au avut conflicte cu Rușii, cari n'au încetat decât în anul 1907, în urma unui acord anglo-rus.

3. Opera engleză în colonii.

În India, Englezii au făcut foarte multe reforme. Pe lângă liniștea pe care au adus-o între Musulmani și Hinduși, Englezii au făcut mari îmbunătățiri economice, au dezvoltat agricultura, au creiat industria, au luat măsuri sanitare, etc. Cu toate acestea, băștinașii nu erau mulțumiți și începând din 1885 își exprimau dorințele lor în congrese naționale. Ei arătau că toate îmbunătățirile materiale nu erau decât în favoarea Englezilor: căile ferate erau strategice, industriile nu erau admise, dacă făceau concurență celor englezești, etc. Dela anul 1900 înainte, Congresele Naționale cereau expulzarea Englezilor. Cel mai aprig susținător al acestei cereri a fost jurnalistul **Tilak** (1855—1920). Atunci Englezii au câștigat de partea lor pe Musulmani, iar războiul cel mare a lămurit situația din India.

În Canada, după 1848, s'a dezvoltat o viață economică intensă și o populație agricolă democrată. În 1867 s'a format și **Dominionul Canadei**. Oamenii politici din Canada

au căutat să mențină în țara lor un echilibru între Franzezi și Englezi.

În Australia, după 1851 s'au descoperit minele de aur. Atunci au venit aici mulți coloniști englezi. În 1901 s'a alcătuit și **Dominionul Federația** australiană. Și aici Englezii au făcut multe îmbunătățiri.

În Africa, Englezii au cucerit multe ținuturi.

În 1914 ei stăpâneau: Nigeria, Gambia, Siera Leone, Coasta de Aur, Africa Orientală Engleză, Uniunea sud-africană, Egiptul și Sudanul egiptean.

Descoperind mine de aur în Transvaal și Orange, -- unde trăiau Buriile — Englezii, cari le dăduseră autonomia aceluia, au încercat să cucerească aceste ținuturi. Buriile însă s'au răsculat și Englezii au renunțat la încercarea lor (1848). Totuși, Englezii au cucerit regiunile din jurul țărilor Burilor, astfel că i-au izolat. Toate aceste cuceriri le-au legat cu o linie ferată. Buriile au cerut unele drepturi pentru lucrătorii streini. **Krüger**, Președintele Transvaalului n'a voit să le acorde. În 1899 a izbucnit războiul. La început Buriile au fost biruitori. În urmă ei au fost învinși de Englezi și prin Pacea din Pretoria (1902) s'au împăcat. În 1907 Englezii au recunoscut autonomia Burilor.

În 1910, **Statele sud africane** au format o **Uniune**.

În Egipt, Englezii au pătruns din anul 1882. Și aici, băștinașii au format un partid naționalist, care cerea expulzarea Englezilor. Independența însă nu le-a fost acordată Egiptenilor, decât în 1922.

Ceea ce unește azi toate statele marelui imperiu colonial britanic din Anglia este mai ales ideea morală; toate domeniile consideră o mare onoare de a aparține rasei anglo-saxone.

4. Imperialismul german.

Războiul franco-german a pus lumea europeană în fața unei probleme de seamă și anume: aceea de a lua atitudinea dictată de interesele fiecărui popor față cu Im-

perialismul german. Germanii urmăreau să cucerească multe ținuturi, nu pentru o operă de civilizare a popoarelor, ci pentru ca prin ele să stăpânească și să ia libertatea Europeanilor. Ideia pangermanistă a fost urmărită cu toată grija.

Germanii aveau o industrie foarte dezvoltată. Vapoarele germane concureau pe cele engleze. În politica internațională, Germanii au pus mai presus de orice interesele economice. Din această cauză ei au avut o politică de agresiune și de cuceriri, care le-a fost fatală.

Concurența pe care Germanii o făceau Englezilor și Francezilor se baza pe **Dumping**. Prin procedeul acesta, industriile vindeau în afară pe un preț mic tot ce aveau de prisos.

Englezii, cari până la 1870, fuseseră contra Francezilor, nu mai puteau să aibă aceeași atitudine, întru cât dezvoltarea rapidă a Germaniei le-ar fi putut fi și lor fatală în colonii.

Impăratul Vilhelm II a căutat pe orice cale ca Germania să aibă materii prime și debușuri comerciale.

Germanii au ocupat ținuturile sud-vestice și estice în Africa. Din această cauză ei au intrat în conflict cu Englezii, cari aveau stăpâniri în Răsăritul African. Anglia susținea și **Sultanatul Zanzibarului**, prin care se făceau legăturile între posesiunile engleze Nordice și Sudice. O linie ferată proiectată trebuia să lege Cairo de Cap. În anul 1890 conflictul anglo-german s'a rezolvat. Germanii au primit dela Englezi ținuturile lor din Africa Sud-Vestică și în Răsărit. Coloniile germane se întindeau spre Nord până la Congo și spre Sud până la Tanganica. În schimbul Zanzibarului, Englezii au dat Germanilor insula **Helgoland** din Marea Nordului.

În Pacific, Germanii aveau **Nord-Estul Noei Guinee**, — apoi insulele **Caroline** și **Mariane** cumpărate dela Spanioli; o parte din **insulele Samoa**; **peninsula Chantung** și teritoriul minier **Kiao-Tchéou**.

Impăratul Vilhelm II a urmărit să facă din Germania cea mai mare putere din lume. De aceea și-a creiat o oaste puternică. El spunea deseori: „Viitorul Germaniei este pe mare“. Oamenii politici germani erau conduși de ideea pangermanistă. Impăratul a căutat să întărească germanismul în țările streine (*Deutschum im Auslande*) și mai ales în Europa Centrală. Tot el a strâns legăturile cu răsăritul (*Drang nach Osten*). O mulțime de asociațiuni de propagandă deșteptau în locuitorii germani dorința de expansiune. Așa au fost: **Liga Germană generală** (1890), **Societatea Colonială** **Liga navală** (*Flottenverein*) și **Uniunea economică a Europei centrale**. Această din urmă ligă spunea că Germania poate să facă o unire economică și politică cu Austria și cu celelalte țări din „*Mittleuropa*“, unde se vorbește nemțește. Pentru a se putea ocupa de colonii, Vilhelm II a creiat o flotă puternică. Credința generală în Germania era: „Comerțul vine în urma steagurilor“.

În vremea lui Vilhelm II, Germanii au voit să ocupe și Marocul. În urma conferințelor dela Algesiras (1906) și dela Agadir, protectoratul asupra Marocului a fost luat de Francezi.

În Africa de Nord, Francezii stăpâneau Algeria și aveau protectoratul Tunisului. Francezii au cucerit și Sahara Algeriană, pentru a potoli pe Tuaregi, cari năvăleau mereu în Algeria. Englezii au dat libertate Francezilor să ocupe Marocul, afară de orașul Tanger, iar Francezii au recunoscut Englezilor multe concesiuni în Egipt. În 1905, Vilhelm II a debarcat la Tanger cu trupele sale, în timp ce Francezii tratau cu Sultantul Marocului. În 1906 s'a ținut o conferință internațională la Tanger în Spania. Francezii au rămas mai departe puternici în Maroc, iar Rușii s'au împăcat cu Englezii, cu care au și făcută legătură în 1907.

În 1908 certurile franco-germane s'au ivit iar, pentru că autoritățile franceze din Maroc prinseseră la Casablanca, fără voia agentului consular german, pe niște dezertori germani. Germanii voiau să stabilească o colaborare între capitaliștii lor și cei francezi în concesiunile miniere ale Marocului.

Francezii n'au primit. In 1911, Șeriful din Maroc a potolit pe revoltații și pe soldații turci cu ajutorul Francezilor. Armata franceză a ocupat Fezul. Germanii au protestat contra acestei ocupări și au trimis în semn de protest un vas de război în portul Agadir. Cu acest prilej, Englezii au manifestat contra Germanilor. In urma tratativelor din Berlin duse între consulul francez și guvernul german, Germanii au primit o parte din Congo francez și au renunțat la Maroc.

5. Imperialismul francez.

In veacul XIX, Franța avea un întins imperiu colonial. El cuprindea: Guadelupa și Martinica -- în Antile și Guyana; Senegalul din Africa; cinci orașe în India; Algeria, coasta Fildesului, Madagascarul și insula Tahiti din Oceanul Pacific, Somalia, Cochinchina, Cambodge și noua Caledonie, Tunisul, Anamul, Tonkinul, Sudanul, Congo, etc.

Formarea marelui imperiu francez in Africa de Nord are o însemnătate istorică, politică și economică. Din punct de vedere politic, Franța este unită strâns istoricește cu coloniile ei, ca urmașă a Romei, stăpână altădată a Mediteranei. Din punct de vedere politic, Franța este unită strâns cu Algeria, Tunisul și Marocul -- deci o cheazășie și o siguranță pentru viitor. Economicește, Franța a câștigat prin valorificarea tuturor bogățiilor din aceste ținuturi. In 1926, comerțul acestui imperiu colonial francez din Africa de Nord s'a ridicat la 13½ miliarde franci.

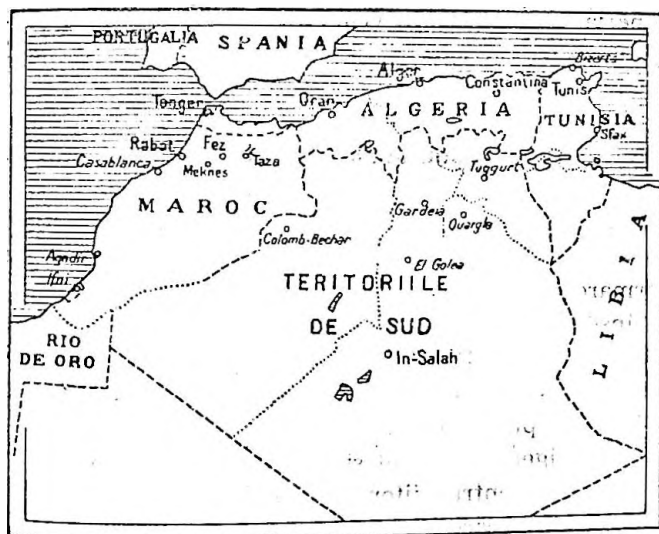
In Africa centrală și răsăriteană, Francezii au făcut de asemenea numeroase colonii. Acestea s'au grupat în două Asociațiuni: Africa occidentală franceză (A. O. F.) (1904) și Africa equatorială franceză (A. E. F.) (1910).

In Asia, posesiunile franceze s'au grupat într'o asociație numită Uniunea indo-chineză (1887).

Francezii au dus în coloniile lor o politică de educație, de colaborare și de prietenie. In Indo-China spre exemplu, Francezii au organizat învățământul dela școala primară până la Universitate (Hanoi) și au creiat în 1925 școala de înalte studii indochineze. In 1929 au creiat adu-Biblioteca Universității „Lucian Blaga” din Sibiu

nări consultative pentru administrația țării, în care este reprezentată populația indigenă a fiecărei țări și un Mare Consiliu de interese economice și financiare.

6. **Imperialismul rusesc.** Evoluția economică din Rusia, care s'a accentuat mai ales în timpul domniei **Țarilor Alexandru II (1818--1881) și Nicolae II (1894—1917)** a avut ca urmare expan-

siunea rusească în Asia. Spre deosebire de expansiunile coloniale ale statelor Europei de Apus, această expansiune a Rușilor era o continuare a unei mișcări vechi pe care ei o urmăreau spre a ajunge la mare.

În veacul XVII Rușii ajunseseră la Pacific, înainte de a ajunge la M. Neagră și la M. Baltică. Când împărăția turcească a început să decadă, Rușii au voit să pună stăpânire pe Constantinopol, dar au fost împiedicați prin **Convenția Strîmtorilor (1841)** și prin **Războiul Crimeii (1854—1856)**. Regiunile Caucaziene, însemnate prin așezarea lor la

hotarele Rusiei, Turciei și Persiei bogate, au atras pe Ruși. Cucerirea lor a început la anul 1801 sub țarul Paul I și s'a îndeplinit abia la 1864. Prin Transcaucazia, Rușii au pătruns în Persia.

Dincolo de Marea Caspică, în ținutul Turkestanului, se ridicau câteva orașe de străveche civilizație musulmană: **Samarkand, Bukara, Kiva, Tașhend**, etc. Rușii au cucerit și Turkestanul în vr'o 40 de ani (1845-1885). Cea din urmă luptă pentru ocuparea Turkestanului s'a dat la **Merv** în 1884. Atunci Englezii voiau să declare război Rușilor. Conflictul s'a aplanat și totul s'a redus la mici hărțueli în Afganistan.

Rușii au construit linia ferată dela **Caspica-Bukara, Samarkand, Tașhend**. Din Turkestan, Rușii au pătruns în Afganistan, în Turkestanul Chinezesc și în Mongolia.

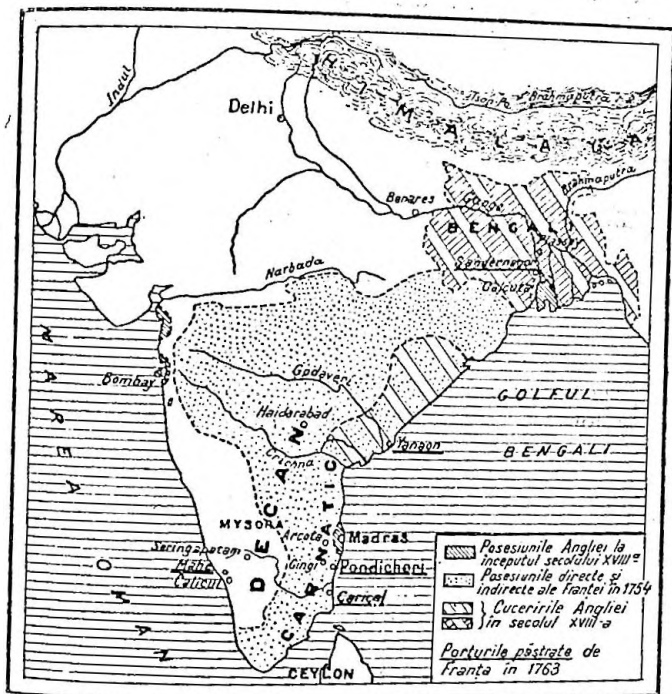
În Siberia pătrunseseră bande de Cazaci chiar din 1581. Siberia avea deschidere la Pacific. Rușii, zădărniciți în dorința lor de cucerire a Mării Negre, au făcut planul cuceririi țărmlui asiatico-pacific al Siberiei. El s'au coborât și mai spre Sud în ținuturile chineze, în timpul războiului chino-franco-german din 1858—1860 și prin învoială cu Chinezii au ocupat un ținut maritim, unde au zidit portul militar **Vladivostok** (adică Stăpânul Orientului).

Rușii au colonizat Siberia, mai ales în regiunea drumului poștal (Trakt), care face legătura Asiei cu Oceanul Pacific. În 1891 s'a început construirea liniei ferate Transiberiane — lungă de 6600 kilometri, care a fost terminată în 1901.

Stabilirea Rușilor la Oceanul Pacific a dus la un război cu Japonezii. Acest război a avut urmări și în politica internă a Rusiei europene.

7. Rivalitatea anglo-rusă în Anglia. La 4 Iunie 1878, Englezii au semnat cu Turcii o înțelegere, prin care se obligau să-i ajute pe Turci contra Rușilor, care își întindeau stăpânirea lor în Asia. Drept recunoștință, Turcii au dat Englezilor

insula Cipru (11 Iulie 1878). Prin ocuparea Ciprului, Englezii aveau în stăpânirea lor tot drumul dintre Occident și Orient, drum care, pornind din Oceanul Atlantic, trecea prin Gibraltar, Malta, Cipru, Aden, Singapore și Hong-Kong.

Expansiunea franceză și engleză în India.

Rușii cuceriseră Afganistanul. Pentru ca să le oprească înaintarea în India, guvernatorul general al Indiei, Lordul Auckland, în fruntea unei armate de 40.000 de oameni, a trecut Indul și a cucerit orașele Kahandar, Ghizni și Kabul (1840). Afganii însă au atacat pe Englezi și i-au silit să capituleze și să se retragă cu pierderi mari. Englezii, pentru a repara pierderile, au cucerit Belucistanul.

În partea Nord-Vestică, lanțul muntos care mărginește

India, are trecători foarte practicabile. Rușii se apropiaseră de ele. În 1837, ei au alungat pe șahul Persiei și au ocupat orașul **Herat** — așezat pe drumul Indiei. Englezii au silit pe Ruși să se retragă. Peste 5 ani, Englezii s'au retras din Afganistan. Între 1878—1881, Englezii au purtat mai multe lupte silind pe Afgani să le recunoască protectoratul și au ocupat Belucistanul.

În tratativele de pace care s'au dus între Ruși și Englezi s'a fixat hotarul ruso-afgan (1895).

Rivalitatea anglo-rusă s'a născut și în Persia. În 1839 Rușii se înțelesesă să recunoască independența Persiei. Englezii aveau însă monopolul comerțului în golful Persicului, iar Rușii aveau în stăpânirea lor finanțele, vămile și armata Persiei.

În ziua de 30 August 1907, pentru a pune capăt rivalității acesteia de ordin economic, Englezii cu Rușii au făcut un acord prin care au fixat următoarele:

1. Englezii renunță la pretențiunile de anexare și la amestecul în chestiunile interne ale Afganistanului, iar Rușii renunță la întâetatea lor în Persia.

2. Amândouă Puterile vor avea egalitate în chestiunile persane, fixând puțința ajungerii la un Condominium anglo-rus.

3. Persia se împarte în două regiuni de influență: regiunea rusă în Nord, unde erau ținuturile cele mai bogate și regiunea engleză în Sud, mai săracă, dar dând puțința de supremație în golful Persic. Între aceste două regiuni sunt niște state tampoane — cari împiedică relațiunile directe.

Impăcarea anglo-rusă a fost un pas spre Tripla Înțelegere cu Franța.

14. CHESTIUNEA EXTREMULUI ORIENT. RIDICAREA JAPONIEI. LUPTA MARILOR PUTERI PENTRU SUPREMAȚIA ECONOMICĂ ÎN CHINA. STATELE UNITE. TENDINȚELE DE DOMINAȚIE ÎN OCEANUL PACIFIC.

1. Japonia. Țara „Soarelui-Răsare” — adică Japonia, are o istorie cu totul nouă, care începe abia în veacul XVI.

Japonia era guvernată de un Împărat absolut numit **Mikado**, descendent din zei. Din secolul X însă adevărata conducere o avea clasa militarilor — **Daimios**. La sfârșitul secolului XII un șef militar — **Shogun**, — a luat întreaga putere de conducere. **Shogunii** au stăpânit aproape 700 de ani (1189—1868).

Ca și în India, populația Japoniei era împărțită în clase. Fiecare clasă avea viața ei deosebită: obiceiuri, ideal, artă și literatură. **Mikado** avea autoritate religioasă. El avea reședința la **Kioto**. Șeful adevărat al statului, — **Shogun-ul** — locuia la **Yedo**. Supușii lui, — **Daimios** — aveau pământuri întinse și cavaleri vasali numiți **Samourai** (adică păzitori, gărzi). **Daimios** și **Samourai** erau credincioși suzeranului, pătrunși de sentimentul onoarei, pentru care mergeau până la moarte — **harakiri**. Ei erau în același timp și Mecenazi, ajutând pe literați și pe artiști. Pentru ei s'au scris dramele lirice „**Nô**” din veacul XIV—XVI. Poporul era format din comercianți, industriași și țărani. Clasa cea mai de jos era parias.

2. Japonia și Europa. Primul european care a pătruns în Japonia a fost un Portughez, pe care l-a aruncat o furtună pe coasta japoneză în 1542. Cu șapte ani mai târziu, sfântul **Francisc-Xavier** a venit aici cu o ceată de misionari. Ei au fost foarte bine primiți. Japonezii, după aceea au intrat în legături cu Europeii. Ei au trimis în anul 1580 o ambasadă la Papa din Roma și alta în 1610 la regele Spaniei. La

Începutul veacului XVI Japonia număra peste 600.000 de creștini.

Dar între Europeni și Japonezi s'au ivit conflicte. Lăcomia Europeanilor și amestecul lor în treburile politice ale Japoniei, au făcut pe Japonezi să nu mai permită nici unui strein să mai vină în Japonia (1638). Mai mult chiar, Japonezii au hotărât să nu mai aibă nici un fel de legături comerciale cu Europeanii. Numai Olandezilor li s'a permis să mai aibă dreptul de a îmbarca unele mărfuri japoneze.

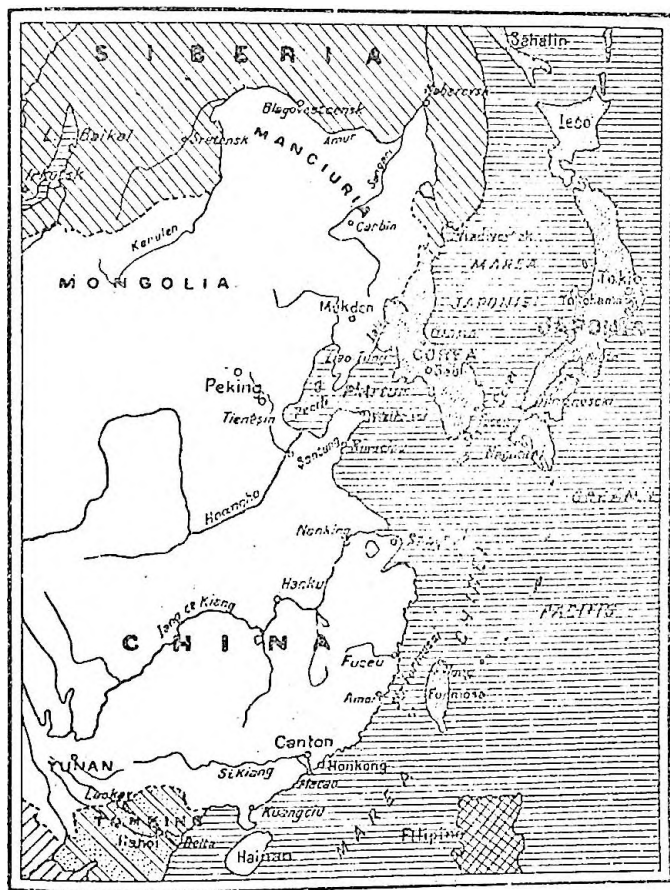
În veacul XVIII poporul și aristocrația japonezi erau nemulțumiți de viața grea pe care o duceau.

În anul 1853, Statele Unite au trimis o escadră condusă de Amiralul Perry ca să ceară Japonezilor dreptul de comerț în porturile lor. Japonezii au deschis două porturi pentru comerțul cu Statele Unite. Stabilirea streinilor în Japonia a avut ca urmare nașterea a două partide: unul era contra, altul pentru streini. În 1868 a fost chiar o revoluție contra streinilor. Mikado Mutsu-Hito (1852-1912) a văzut că nu se poate rezista Europeanilor. De aceea el a hotărât să stabilească legături cu Europa. Perioada aceasta, care urmează după 1868 se numește Era de Meiji (adică era luminilor). Mutsu Hito a mutat capitala dela Kioto la **Yedo** — pe care l-a numit **Tokio** (capitala de Est) și cu ajutorul ministrului său **Okubo** a luat multe măsuri de ridicare a Japoniei. Regimul feudal a fost înlăturat; s'a proclamat egalitatea tuturor în fața legilor; au fost trimiși studenți în Statele Unite și în Europa, s'a alcătuit un cod de legi, etc.

Japonezii au hotărât serviciul militar obligator, iar armata a fost organizată după modelul german. Dela 1870 s'au început construcții de linii ferate și telegrafice. De asemenea industria metalurgică și textilă a luat un mare avânt. **În mai puțin de zece ani Japonia câștigase civilizația Europei din cinci veacuri.**

În 1889, Mutsu-Hito a dat Constituția japoneză inspirată din Constituția prusiană. Mikado are puterea executivă, numește în funcțiunile publice, alege pe miniștri,

promulgă legile. Parlamentul — compus din două Camere, — votează bugetul și legile, fără să guverneze. Viața politică japoneză este deseori coruptă din punct de vedere

Harta Extremului Orient.

electoral. Sentimentul național al Japonezilor însă este dezvoltat, iar calitățile războinice demne de admirat.

În 1904, când Japonezii au intrat în lupta cu Rușii, erau cea mai mare putere a Extremului Orient.

3. Războiul chino-japonez.

Peninsula Coreia, bogată în păduri, minerale și orez, era obiectul unei neînțelegeri între Japonezi și Chinezi.

În 1894 Japonia a trimis trupe în Coreia, care au alungat trupele chineze. Războiul s'a declarat. Japonezii au distrus flota chineză la **Yalu** și apoi au atacat **Pekingul**. O armată japoneză a ocupat **Liao-Tung**, iar alta a ocupat **Chan-tung**-ul. Flota japoneză a pus stăpânire pe **Formosa** și pe **Insulele Pescadores**. China a cerut pace. Ea s'a încheiat la **Simonoski** (Aprilie 1895) și s'a recunoscut independența Coreei. Japonezii rămâneau stăpâni pe insulele Pescadores, Formosa și pe **Port-Arthur**. De asemenea au ocupat orașul **Wei-Hai-Wei** din Chantung, pe care trebuia să-l libereze, după ce Chinezii plăteau despăgubirile de război.

Franța, Germania și Rusia au intervenit atunci pentru a pune capăt cuceririlor japoneze. Delegații acestor state au venit în Japonia și au cerut Japonezilor să părăsească cuceririle, rămânând numai în Formoza și în Pescadores. Japonezii au cedat.

În urma acestei revizuirii, puterile Europei și-au căutat și de interesele lor. Englezii au hotărât să cucerească **Tibetul**; Francezii au început să organizeze **Juman**-ul din punct de vedere administrativ, iar Rușii au început ocuparea **Manciuriei**.

Din războiul Chino-Japonez s'a văzut cât de slabi erau Chinezii. Statele Europei voiau să împartă China. Ele au obținut deschiderea și altor porturi comerciale și au silit pe Chinezi să le concesioneze minele și drumurile de fier.

Chinezii și-au dat seama de pericolul european. Partidul reformat din China cerea reforme, pentru salvarea țării. Acest partid a atras pe împărat de partea lui și atunci s'au început perioada reformelor numită: „**Perioada celor o sută de zile**“.

Impărăteasa Tseu Hi a oprit reformele și a determinat pe Împărat să revină la vechea organizare. Atunci s'au format societățile secrete cu scopul de a masacra pe streini. Cea mai de seamă a fost aceea a **Boxerilor**. Aceștia au

asasinat pe ministrul Germaniei la Peking. Statele Unite și Puterile Europei au trimis oaste, care a ocupat Pekingul. Atunci Chinezii s'au potolit. Puterile Europei au hotărât să respecte integritatea Chinei.

Hotărîrea a fost călcată de Ruși. Din această cauză s'a născut „Războiul Ruso-Japonez“.

4. **Războiul ruso-japonez** (1904—1905). Japonezii dăduseră Rușilor încă din 1875 insula **Sakalin**, în schimbul **Kurililor**. Rușii așiau să cuprindă și Coreia. Dorința lor era sprijinită și

de șeful acestei peninsule, care în anul 1901 a rupt legăturile cu Japonezii. Japonezii au trimis vorbă Rușilor, că le vor da protectoratul asupra Manciuriei cu condițiunea ca Rușii să recunoască la rândul lor protectoratul japonez în Coreia. Rușii n'au răspuns la cererea Japonezilor, ba chiar au început să aducă trupe în Manciuria. Flota rusească se găsea în Port-Arthur și în Vladivostok.

Japonezii au cerut Rușilor să-și retragă trupele din Manciuria. Rușii n'au dat nici un răspuns. Atunci flota japoneză sub comanda amiralului **Togo** a atacat flota rusească pe care a biruit-o pretutindeni. După aceea o armată japoneză a debarcat în Coreia, sub conducerea generalului **Kuroki**. Această primă armată, alături de care au mai venit alte trei, a făcut minuni de vitejie. În special bătălia dela **Mukden**, a arătat curajul Japonezilor și superioritatea lor. Una din cele mai groaznice lupte a fost cea dela **Tsușima**, în care au pierit 10.000 de Ruși și 28 de vase de războiu.

5. **Pacea dela Portsmouth** (5 Sept. 1905). Rușii, învinși, recunoșteau protectoratul Japoniei asupra **Coreei**, stăpânirea asupra jumătății de Sud a insulei **Sakalin**, și asupra orașelor

Dalny și **Port-Arthur**. De asemenea Japonezii câștigau supremația strimtorilor **Perusei** și **Coreei**.

Manciuria era dată Chinei; căile ferate din Manciuria

de Sud au fost lăsate în seama Japoniei, ele urmau să fie păzite de trupe rusești și japoneze.

După războiul cu Rușii, Japonia a ajuns mare putere în Extremul Orient.

În anul 1905 Japonezii au reînnoit legăturile cu Anglia și în 1907 au încheiat un tratat cu Franța și un acord cu Rusia.

În marele războiu, Japonezii au fost alături de Tripla Înțelegere, câștigând Kiao-Tcheou dela Germani.

Prin Conferința dela Washington din 1921, Japonia a admis principiul Porței Deschise și a recunoscut integritatea Chinei. Principiul „Porței deschise” prevedea că toate națiunile trebuie să se bucure de aceleași drepturi și nici una dintre ele să nu fie privilegiate.

California a luat măsuri în 1920 contra imigranților japonezi, iar Anglia n'a mai reînnoit tratatul de alianță cu Japonia, pe care îl avea din 1902, ca să nu supere pe Americani.

Japonezii au cucerit teritoriul Nankin dela Chinezi și în 1932 au recunoscut independența Manciuriei — care de fapt se află sub protectoratul ei.

Azi între Chinezi și Japonezi războiul este în curs.

6. Lupta marilor puteri pentru dominația economică în China.

La începutul veacului XIX China era cea mai mare putere din lume, însă nu avea unitate politică. În veacul XIX Englezii au declarat război Chinezilor, pentru că aceștia importau Opium. Războiul acesta se numește al Opiumului și în urma lui Englezii au căpătat dreptul de a face comerț în 5 porturi ale Chinei.

După Englezi au obținut dreptul de comerț în alte 5 porturi și Francezii.

Chinezii s'au revoltat contra streinilor. Armatele anglo-franceze unite au atacat pe Chinezi. Aceștia au făcut și alte concesiuni pe care nu le-au respectat. După câteva lupte oștile anglo-franceze biruitoare, au încheiat pace cu

Chinezii la Peking (1860) — câștigând multe drepturi economice în China.

Rușii au pus și ei stăpânire pe mai multe ținuturi chineze, zidind la Oceanul Pacific portul Vladivostok.

Chinezii atunci au adoptat civilizația europeană, cu gândul de a se întări și a putea rezista. Din nefericire pentru ei însă au intrat în conflict cu vecinii lor **Japonezi**.

7. Statele Unite. În Istoria Statelor Unite, după alcătuirea Constituției, sunt mai multe perioade însemnate. Prima este aceea a organizării, care a ținut 40 de ani (1789—1829). În Statele Unite se formară două partide: **federaliștii și republicanii**. Federaliștii erau aristocrați. Șeful lor era **Hamilton**, un avocat din New-York, care admira organizarea politică a Englezilor. Federaliștii voiau să întărească guvernul federal. Republicanii, erau democrați și aveau conducător pe **Jefferson** — un mare admirator al Franței și al Revoluției franceze. Aceștia cereau ca statele individual să aibă cât mai puțină suveranitate.

Federaliștii au fost stăpâni pe situație dela 1789 până în anul 1801, iar Republicanii între 1801 și 1829.

În cei 12 ani de stăpânire a Federaliștilor, Statele Unite au progresat mult. Acum s'a creiat armata, justiția, s'au fixat taxele vamale, s'a înființat o bancă federală și s'a pus în circulație o monedă federală: **dolarul**. În acest timp s'a creiat și orașul Washington.

Republicanii au guvernat cu multă înțelepciune. Ei au imprimat vieții politice caracterul aristocratic. Republicanii nu s'au deosebit deloc în conducerea lor de Federaliști. În anul 1820 aproape că nu mai era deosebire între cele două partide. „**Republicanii întrecuseră pe federaliști în federalism**“ — așa spunea un bărbat de stat.

În ceea ce privește politica externă, cele două partide au căutat să păstreze neutralitatea față de **Franța și Anglia**, cari erau în luptă. Cu toate acestea, Englezii au pro-

vocat un al doilea război cu Americanii, în 1812. Acesta este cunoscut sub numele de „**Al doilea război pentru independență**“ și a durat trei ani. Victoria era când de partea unora, când de partea altora. Americanii n'au putut cuceri Canada, iar Englezii au fost învinși la Noul Orleans de **Generalul Jackson**.

În Decembrie 1814 s'a făcut pace. Urmarea acestui război a fost creierea unei industrii mari în Statele Unite și afirmarea sentimentului național.

Statele Unite au făcut în acest timp și cuceriri teritoriale. Americanii au pus stăpânire pe Louisiana (1803) pe care au plătit-o lui Napoleon cu 12 milioane de dolari. În 1818, Jackson a cucerit Florida spaniolă. Între 1792 și 1829, Americanii au fundat și alte state noi în Apusul Americii, — pe care le-au unit cu Statele din Răsărit.

Viața economică s'a dezvoltat mult. S'a creiat industria, s'au făcut canale de navigație, drumuri de fier, s'a inventat vaporul de Fulton (1807) etc. Statele Unite se ridicau deasupra statelor Europei. **Monroe** de altfel a definit întreaga politică americană în cuvintele: „**America să fie a Americanilor**“.

8. Perioada de mocației ameri- cane (1829-1860).

A doua perioadă din dezvoltarea Statelor Unite este aceea care începe dela 1829 și ține până la 1860.

În anul 1829 Președenția Statelor Unite a fost încredințată Generalului **Jackson**. De acum înainte s'a afirmat în America un nou partid: **cel democrat**, care s'a născut în statele Apusene. De aci mișcarea democratică s'a întins și în Răsărit.

Partidul democrat, clădit pe masele populare, a atacat burghezia industrială și comercială din Nord și s'a declarat contra Băncii Federale. La 1828 când a fost ales Președinte al Republicii Jackson, democrații au pus mâna pe putere, pe care au ținut-o aproape încntinu până la 1860. Jackson a introdus **spoils system**, adică satisfacerea par-

tizanilor partidului care este la putere, prin funcțiuni publice, luate dela cei ce cădeau dela putere. Ca urmare a acestui sistem s'au ivit politicianii de profesiune.

Democrații au modificat și chipul de alegere al Președintelui republicei. Candidatul pentru Președenție trebuia propus de o Convenție Națională alcătuită din delegați aleși de toți membrii Partidului.

În timpul stăpânirii Partidului Democrat, Statele Unite au purtat un război cu Mexicul (1846—1848).

Ținutul Texas dela Nordul Mexicului era bogat în culturi de bumbac. Aici s'au așezat mai mulți coloniști americani. Coloniștii, certându-se cu guvernul mexican, au declarat Independența Texas-ului și au cerut să fie anexat la Statele Unite. În 1844 Congresul a admis cererea coloniștilor. După aceea Americanii au ocupat Mexicul, căruia i-au pretins și alte două provincii: Noul Mexic și California (1848).

**9. Războiul
de secesiune
1861-1865)**

Din cauza diferențelor sociale și economice între statele Nordului și ale Sudului, a izbucnit între ele un război care a ținut 4 ani și care se

numește **Război de secesiune.**

În statele nordice și centrale, sclavia fusese înlăturată. Negrii nu mai erau vânduți și nici chinuți. În statele sudice însă sclavia era în plină dezvoltare. Suferințele îndurate de negri au fost descrise de M-me Beecher Stowe în romanul său **La Case de Ponce Tom** (1852).

Dușmanii sclaviei au format un partid republican (1854). Acest partid a reușit să aleagă Președinte pe candidatul său **Abraham Lincoln**. Statele din Sud n'au voit să-l recunoască și s'au despărțit de cele din nord, alegându-și ca Președinte pe **Jefferson Davis**.

În luptele cari s'au dat între Nord și Sud au murit un milion de oameni. Lincoln a eșit învingător. Slavii au fost liberați, iar statele s'au unit iarăși.

Dela 1898 înainte Americanii au părăsit doctrina lui

Monroë și au început o politică de expansiune și cuceriri, numită imperialism, cu scopul de a face din Oceanul Pacific un lac american. Ei au pus stăpânire pe insulele Filipine, Havai și Arhipelagul Samoiez. Americanii și-au creat o bază navală la Havai și urmăresc întăctatea în Pacific concurând pe Japonezi.

10. **Statele Unite după războiul de secesiune.** Nici după războiul de secesiune nu s'a rezolvat definitiv problema negrilor din Statele Unite. Albi le-au luat dreptul de vot, dând o lege prin care se acorda dreptul de vot numai acelorora a căror bunici votaseră în 1867. Dar în acel an nici un negru n'avea dreptul de vot. Treptat treptat li s'au luat și unele drepturi civile.

Americanii au oprit și imigrația slavă, latină și orientală în Statele Unite, prin legi diferite.

La începutul veacului XX, Statele Unite era cea mai agricolă și industrială țară din lume.

În acest timp rolul Președintelui Statelor Unite era foarte însemnat. Președintele **Roosevelt** (1901—1908) și **Wilson** (1913—1920) au contribuit mult la această ridicare a demnității și puterii Președintelui. Roosevelt este republican, Wilson democrat. Amândoi au urmărit să dezvolte puterea federală în locul libertății statelor.

Adevăratele forțe politice în Statele Unite nu sunt partidele politice, ci asociațiile de financieri, agricultori, meșeriași, etc.

Astăzi Statele Unite sunt cea mai mare putere a lumii.

15. RIVALITATEA ÎNTRE MARILE PUTERI.
TRIPLA ALIANȚĂ ȘI TRIPLA ÎNȚELEGERE.

1. **Marile puteri** În urma războiului din 1870, **Germania** a ajuns mare putere. Căpitanul **Bismarck**, a ridicat Germania, ducând o aprigă luptă contra tuturor acelorora cari nu vedeau cu ochi buni unitatea.

Dușmanii contra cărora Bismark s'a îndreptat cu mai multă înverșunare au fost **Catolicii**, cari aveau conducător pe **Windthorst**.

Catolicii voiau să amestece pe Austriaci în politica germană ca în loc să recunoască pe Impărat, ca stăpân. să recunoască stăpân pe Papă. Bismarck credea că Biserica vrea să domine statul. Din această cauză, el a început lupta contra catolicilor, în numele civilizației. (Kulturkampf).

Bismark a luptat și contra partidului **Social democrat**, făcând o sumă de legi bune pentru muncitori. Cu chipul acesta el a creiat **Socialismul de Stat**.

Pentru a asigura Germania contra Franței, Bismark a mijlocit antanta celor trei puteri europene: **Germania, Rusia și Austro-Ungaria**. Alianța acestor puteri s'a desfășurat în 1878, la Congresul din Berlin, când speranțele Rușilor de a fi puternici în Balcani au fost spulberate. Bismark a convins atunci pe Italieni să intre în Alianță. Astfel s'a format **Tripla Alianță** în 1882 — din Germania, Italia și Austro-Ungaria.

Austro-Ungaria de asemenea a fost o mare putere a Europei. Austriacii, după ce au fost înfrânți la Sadova, s'au apropiat de Unguri și au făcut Monarhia Austro-Ungară. Așa s'a creiat dualismul austro-ungar, care a durat până în 1918. Acest dualism a născut pretențiunile Austriei și ale Ungariei de a stăpâni naționalitățile supuse lor. După 1870, Austria a fost mai mult o putere balcanică. Opera aceasta de orientare a Austriei spre politica balcanică se datorește **Contelui Andrassy**, care nu putea admite amestecul Rușilor în Balcani. În congresul dela Berlin, Austro-Ungaria a căpătat dreptul de administrație asupra Bosniei și Herzegovinei. Cu chipul acesta Austro-Ungaria se afla pe drumul Salonicului. Din această cauză s'au supărat Rușii și s'au retras din Tripla Alianță, iar în locul lor au intrat Italienii, supărați pe Francezi, fiindcă ocupaseră Tunisul.

Italia a avut o grea perioadă de organizare. Italia fiind țară săracă, mulți din locuitorii ei emigrau.

Italienii au pus stăpânire în **Etiopia**, **Eritreia**, **Somalia**, **Tripolitania** (Lybia) și **Rodos**, devenind puternici pe Mediterană.

În 1881 Francezii au ocupat Tunisul. Atunci Italienii voiau să ocupe **Triestul** dela Austriaci și s'au apropiat de Germani, semnând **Tripla Alianță** la 20 Mai 1882.

Austriacii și Germanii au încheiat alianțe și cu Sârbii în 1881 și cu Românii în 1884.

În 1896 Italienii au acceptat protectoratul francez în Tunis și au semnat apoi în 1898 un tratat comercial cu Francezii. Aderarea lor deci la **Tripla Alianță** nu prezenta prea multe garanții.

Franța după 1870 a avut o perioadă grea, în care s'a refăcut, trebuind să plătească Germanilor 5 miliarde de franci, despăgubiri de război. Această sumă au plătit-o Francezii într'un an.

În 1892 Francezii au făcut cu Rușii alianța numită **Dubla Alianță**.

Rușii, după războiul Crimeei, au fost conduși de Țarul **Alexandru II** (1855—1881). El a căzut victimă unui atentat. Urmașul lui, **Alexandru III** (1881—1894) a dus o politică de rusificare a tuturor popoarelor streine din imperiul rusesc. În 1894, Țarul Nicolae II a luat conducerea. În timpul domniei lui Rușii au stabilit legătură cu Oceanul Pacific, creînd linia ferată transiberiană.

În Asia Rușii au intrat cu Englezii în Afganistan și în Persia. Conflictul a durat până în 1907 când s'a încheiat acordul anglo-rus, prin care se reglementau chestiunile asiatice. În urma acestui acord, cele două puteri au dobândit în Europa o situație puternică.

Anglia a fost țara reformelor pe cale pașnică. În veacul XIX parlamentarismul englez a făcut mari progrese mai ales pe timpul domniei **Reginei Victoria** (1837—1901).

Englezii aveau datorii mari pe urma războaelor cu Na-

poleon. De asemenea chestiunile religioase zdruncinau Statul.

În timpul Reginei Victoria s'a agitat ideea liberului schimb în legătură cu taxa pe grâne. Legea care opria importul grânelor, numită legea foametei, a fost desființată în 1846, iar în 1849 s'a desființat și actul de navigație al lui Cromwell.

Problema agrară în Irlanda a dat naștere multor nemulțumiri. Ministrul Gladstone a propus să se lase Irlandei o administrație proprie (home-rule). Contra acestei propuneri s'a ridicat Chamberlain, șeful Liberalilor Unioniști cari susțineau unirea Irlandei cu Anglia. Această unire nu s'a putut face.

Între 1899—1902 Englezii au purtat războiul cu Burii, cucerind Colonia Capului.

Aceasta era situația puterilor europene în veacul XIX.

2. Rivalitatea franco-engleză.

Între Francezi și Englezi a fost mare dușmănie. După 1870, conflictele au apărut din cauza Coloniilor. Certurile au durat până în 1905 când s'a stabilit un acord franco-englez cu privire la Coloniile nord-africane.

Egiptul, organizat după modelul european de Mehmed-Ali, era condus de Kedivi cari erau aliați cu Francezii. Așa au fost Mohamed Said (1854—1863) și Ismail (1863—1879). În opera de civilizarea Egiptului, Ismail avea nevoie de bani. Francezii n'au voit să-i dea. Englezii i-au dat bani, cu condiția de a fi recunoscuți ca protectori ai Egiptului. Sub urmasii lui Ismail, s'au întâmplat în Egipt multe neînțelegeri. Gambetta făcuse planul ca să intervină în Egipt armatele franco-engleze. Englezii n'au admis amestecul Franței.

În anul 1882, Egiptenii s'au răsculat sub Arabi Pașa și au măcelărit pe mulți Europeni din Alexandria. Englezii au trimis o flotă care a bombardat Alexandria. Francezii au cerut Conferinței marilor puteri să fie recunoscut alături de Englezi ca apărători ai Canalului de Suez. Camera franceză n'a voit să voteze creditele necesare acestei protecții. Englezii au

rămas singuri, au trimis armată în Egipt, au învins pe Arabi Paşa şi au luat în stăpânire Egiptul.

Tot cu Francezii s'au certat Englezii şi pentru insula Madagascar. Totuşi Madagascarul a fost supus de Francezi în 1897.

3. Dubla alianţă. Alexandru III, Ţarul Ruşilor, a făcut prietenie cu Franţa în 1893. Reprezentanţii ruşi au venit în Franţa, unde au fost primiţi cu entuziaşlm. În anul 1896, Ţarul Nicolae II a venit la Paris, iar în 1897, Felix Faure, Preşedintele Republicii franceze s'a dus la Petersburg.

Aşa s'a făcut dubla alianţă, ale cărei clause au rămas secrete.

Francezii au căutat să se apropie de Englezi — cu toate că aceştia erau în ceartă cu Ruşii, pentru posesiunile asiatice. În 1904 Francezii au stabilit cu Englezii o înţelegere cordială, făcându-şi concesii coloniale. Ca urmare a acestei înţelegeri, Ruşii au făcut şi ei un tratat de înţelegere cu Englezii la 31 August 1907. În acelaş an se mai făcuse o convenţie ruso-japoneză care părea ameninţată la un moment dat de Tripla Alianţă.

4. Tripla Înţelegere. Între Francezi şi Ruşi se stabilise o dublă alianţă în 1893. În dorinţa de a nu se putea face o legătură între Germani şi Englezi, Francezii, ştiind că Regele englez Eduard VII iubea Franţa, au început tratativele de împăcare cu duşmanii lor. În ziua de 8 Aprilie 1904, s'au stabilit acordurile de prietenie între Franţa şi Anglia. În 1896 Francezii stabiliseră legături de prietenie cu Italienii, pe care le-au reînnoit în 1900 şi 1902. Aşa s'a creiat **Tripla înţelegere: între Ruşi şi Francezi, între Francezi şi Englezi şi apoi între Englezi şi Ruşi.**

5. Rivalitatea între Tripla Alianţă şi Tripla înţelegere. Tripla Alianţă era formată din Germania, Austro-Ungaria şi Italia. Această alianţă era prezidată de Germania, care juca rolul de arbitru între Austro-Ungaria şi între Italia, care avea interese

opuse. Germanii înclinau însă mai mult spre Austro-Ungaria.

Rivalitatea aceasta s'a arătat de câteva ori. Astfel când Austro-Ungaria a anexat Bosnia și Herzegovina, Italia a protestat.

În Albania cele 2 aliate de asemenea aveau interese comune, temându-se una de alta.

În 1911, în războiul cu Tripolitania, Turcii au fost ajutați contra Italiei de Germania și de Austro-Ungaria.

În Tripla Alianță deci pe Italia și România nu se putea conta.

Tripla Alianță fiind contra Rusiei atrăsese de partea ei pe Bulgari și Turci, — aliați sinceri.

Tripla înțelegere dintre **Rusia, Franța și Anglia** era mai puternică. Totuși Anglia înclina mai mult spre Tripla Alianță, din cauză că se ciocnea în interesele coloniale cu Franța. Bismark încercase, fără să reușească, să separe pe Englezi de Francezi. În cele din urmă, în 1903, certurile franco-ingleze s'au potolit și planul lui Bismark a căzut.

Italianii, în 1896 au revăzut cu Francezii, tratatele privitoare la **Tunis**. Italianii au recunoscut protectoratul francez în Tunis, iar în 1898 tratatul de comerț dădea Italiei avantajii mari cari o apropiuau de Franța.

Francezii s'au înțeles apoi cu Italianii în 1901—1902 și asupra Marocului și Tripolitaniei; înțelegerea aceasta a fost întărită și prin înțelegerea franco-ingleză din 1904.

În 1905 la Conferința dela **Algesiras**, Italianii au fost pe față alături de Francezi.

Marile puteri europene au fost rivale mai ales din cauze economice. La aceste cauze se adăoga chestiunea naționalităților, care se punea în Franța pentru Alsacia și Lorena, în Austro-Ungaria pentru neamurile supuse ei și în Balcani pentru Macedoneni, pentru care se luptau Sârbii, Bulgarii și Grecii.

Între 1904 și 1914 popoarele Europei s'au apropiat de marele cataclism: **războiul**.

Zece ani probleme naționale, economice și imperialiste

au ținut Europa într'o atenție încordată, într'o „pace înarmată“.

Problemele naționale încă nu se lămuriseră. Chestiunea Alsaciei și Lorenei, cererile drepte ale naționalităților din Europa Centrală și din Balcani, clătinau echilibrul european și prevestiau un sfârșit sângeros.

Marea industrie născuse o concurență fără margini. Concurența aceasta a avut ca urmări rivalități politico-economice. Așa a fost rivalitatea **anglo-germană**, care a ținut Europa atentă zece ani (1904—1914).

Imperialismul de asemenea era o cauză de vrajbă. Anglia voia să rămână stăpâna mărilor. Franța doria să ia Marocul, Italia voia să cuprindă Tripolitania; Rușii voiau Constantinopolul și Strimtorile; Austriacii urmăreau stăpânirea Salonicului, Germanii se lăvăiau în colonii cu toate celelalte state.

Toate statele doriau pace, însă toate se înarmau. Curtea de arbitraj din Haga n'a putut rezolva problemele și nici n'a putut opri înarmările.

Cele mai de seamă fapte pe care le înregistrează istoria în timpul dela 1904—1914 sunt :

În 1905, debarcarea lui Vilhelm II la Tanger, urmată de conferința dela Algesiras (1906), de acordul franco-rus din 1907 și de formarea Tripliei Înțelegeri.

În 1908 — revoluția turcă din cauza anexării Bosniei și Herzegovinei de Austrieci (1908).

În 1911, Francezii intră în Fez. Germanii protestează și apoi se stabilește acordul franco-german cu privire la Maroc și la Congo. Tot în 1911, Italienii ocupă Tripolitania, prin războiul **italo-turc** (1911—1912), apoi urmează războaiele balcanice (1912—1914). În 1914 s'a iscat războiul austro-sârb, care a deslănțuit războiul mondial.

6. Conferința dela Algesiras (1906). Acordul franco-rus și apropierea franco-italiană din 1904, nu erau pe placul Germanilor. Ei și-au pus în gând să strice alianța franco-engleză. Vilhelm II a în-

ceput o corespondență cu Nicolae II țarul Rusiei, în care îl asigura de prietenia lui.

O misiune franceză venise în Fez, pentru a face un acord cu Sultanul Marocului. Deodată s'a anunțat că Impăratul Vilhelm II a sosit în **Tanger**. Aci el a ținut un discurs în care n'a pomenit nimic de Francezi. Impăratul german a spus: „Eu fac vizită azi Sultanului în calitatea lui de suveran independent. Am nădejde că Marocul liber — suzeranitatea Sultanului, — va fi deschis oricărei concurențe pașnice a oricărei națiuni, fără monopol, fără anxietate, ci pe picior de egalitate absolută. Voi face tot ce voi putea pentru a salva interesele germane în Maroc, pentru că socotesc pe Sultan ca pe un suveran absolut liber“.

Ministrul francez **Delcassé**, care de 7 ani conducea treburile externe, a demisionat. Apoi, Franța a hotărât să se țină o conferință internațională pentru clarificarea situației din Maroc. Țarul Nicolae, în urma dezastrului dela **Tsushima**, înfricoșat de revoluția, care se deslănțuise în Rusia, a trimis delegați la **Björkoe** în Baltica, cari s'au întâlnit cu aceia a Impăratului și au făcut în secret un tratat de alianță. Rușii se obligau să convingă și pe Francezi să semneze acest tratat. Intențiile Germaniei însă nu s'au realizat. Pactul dela **Björkoe** a fost anulat chiar de Țarul Nicolae II.

Conferința internațională s'a întrunit la **Algesiras** din Ianuarie până în Aprilie 1906. Germanii au rămas și aici decepționați. Conferința a hotărât ca poliția marocană să fie condusă de ofițeri francezi și spanioli. Înțelegerea franco-engleză s'a complectat cu adeziunea Rușilor, formându-se tripla înțelegere.

Francezii au reușit să împace pe Englezi cu Rușii. Aceștia au stabilit între ei acordul anglo-rus din 1907, care clarifica chestiunile Tibetului, Afganistanului și ale Persei. Germania era încercuită.

16. PROGRESSELE ȘTIINȚEI ȘI CURENTELE LITERARE ȘI ARTISTICE ÎN VEACUL XIX¹⁾

1. Știința în prima jumătate a veacului XIX. Matematica și Astronomia. O luptă neîncetată se dă în secolul XIX și pe terenul științific, nu numai pe cel politic. „Accastă luptă o dă creația și reînnoirea, contra tradiției“.

Pretutindeni se observă o mișcare științifică bazată pe diviziunea muncii, deci pe specializare. Progresul științific este o urmare a organizației muncii și perfecțiunii metodelor științifice.

În prima jumătate a veacului XIX s'au fixat metodele și marile principii teoretice ale diferitelor științe moderne. Tot acum s'au făcut și o mulțime de aplicațiuni practice a științelor în industrie, în mijloacele de comunicație: vapoare, trenuri, telegraful, etc.

Științele matematice au pus la dispoziția altor științe fizice și astronomice, formule exacte și procedee de calcul. Toate științele căutau să-și exprime teoriile lor în limbaj precis matematic.

Oamenii de știință, cari au trăit la sfârșitul veacului XVIII și începutul celui de al XIX-lea au fost: Cauchy și Gauouis. Cel din urmă a murit la vârsta de 21 de ani, într'un duel. Până la această vârstă el refăcuse algebra și demonstrase puterea abstracțiunii în matematică.

În acest timp în Germania s'a afirmat Gauss, iar în Norvegia Abel.

Laplace și Gauss au fost și astronomi. Ei au stabilit legătura dintre matematică și astronomie. Le Verrier a stabilit existența planetei Neptun, folosindu-se de calcul matematic.

1) Din această lecțiune, D-nii Profesori vor alege caracterizările generale, pe care vor trebui să le știe elevii, iar restul (oameni și opere) se va citi în clasă.

2. Fizica și Chimia. In Fizică și Chimie progresele au fost foarte însemnate. Chiar dela sfârșitul secolului al XVIII se știa că fenomenele fizice și în special fenomenele de căldură sunt fenomene mecanice.

Inginerul francez **Fresnel** a reușit să pună bazele opticii moderne, explicând fenomenele luminoase prin vibrații și propagarea lor prin unde. Tot el a inventat lentilele pentru faruri.

Experiența lui **Franklin** asupra fulgerului arătase existența curenților electrici. Doi fizicieni italieni, **Galvani** (1753—1798) și **Volta** (1745—1827) au descoperit electricitatea dinamică. Această forță produsă continuu de pila lui Volta, a fost mult mai târziu folosită în industrie.

Ampère (1775—1836) un mare savant francez, care a descoperit **electro-magnetismul**, stabilind legile matematice ale fenomenelor electro-magnetice. Pe baza lucrărilor lui Ampère, englezul **Faraday** (1791—1869) a descoperit **curenții de inducție**.

Lucrările lui **Lavoisier**, întrerupte odată cu omorîrea lui pe eșafod (1794) au fost continuate de alți chimiști de seamă. Chimiștii au analizat și au sintetizat corpurile mai ales prin curenții electrici. Cei mai de seamă au fost: **Gay Lussac** (1778—1850), Englezii **Dalton** și **Davy**, Suedezul **Berzelius**, etc. Dalton și Berzelius au fixat **teoria atomismului**. Alții au pus bazele chimiei organice. Intre aceștia au fost francezul **Chevreur** (1786—1889) și germanul **Liebig**.

3. Științele naturale. In timpul Convenției se făcuse în Franța și Muzeul unde au studiat savanți naturaliști. Astfel au fost **Lamark** (1774—1829), **Cuvier** (1769—1832) și **Geoffroy Saint-Hillaire** (1772—1844).

La începutul veacului XIX a trăit și **Boucher de Perthes** (1838—1846), care a dovedit existența **omului preistoric**.

Lamarck a fost creatorul **teoriei transformismului**, care susținea că viețuitoarele se transformă datorită influenței mediului.

4. **Științele de eruditie și filosofie.** Invățații s'au străduit să aplice metodele științifice și în studiile umane: de gramatică, moravuri, instituții, religie, etc. Germanul **Bopp** a creiat **Gramatica comparată**; francezul **Burnouf** a tradus cărți sfinte persane și indiene. **Champollion** a descifrat hieroglifile. O mulțime de istorici au publicat documentele și au făcut critica textelor. Printre aceștia trebuie să amintim pe **Augustin Thierry** și pe **Guizot**.

Filosofia a luat direcțiuni în care știința nu se mai putea avânta. **Kant** (1724—1804), un savant, a scris **Critica rațiunii pure**, în care a arătat valoarea științei. Discipolii lui Kant: **Fichte**, **Schelling** și **Hegel** au studiat și au explicat esența lucrurilor, alcătuind sistemele filosofice metafizice. **Auguste Comte** (1798—1857), elevul lui Saint Simon, a fost un filosof pozitiv, care s'a declarat contra metafizicei.

5. **Științele în a 2-a jumătate a veacului XIX.** În a doua jumătate a veacului al 19-lea s'au petrecut atâtea schimbări, — mai ales în domeniul civilizației materiale, — în cât se poate afirma că omenirea a intrat într'o nouă eră: **aceea a mașinei — adică a civilizației științifice**. Știința este factorul de seamă care a produs acest progres în toate domeniile.

În toată țările s'a urmărit perfecționarea muncii științifice. În acest scop s'a format un personal științific de **savanți și tehnicieni**, o creștere de laboratoare și o **specializare** bazată pe diviziunea muncii.

Inmulțirea laboratoarelor a avut ca urmare dezvoltarea metodei experimentale — care a fost strâns legată de metoda matematică. Așa s'a alcătuit **fizica-matematică**. Progresul științific a fost asigurat de **experiență, calcul și ipoteză**.

În timpul acesta, științele fizice au întâietatea. Ele au dat la iveală multe rezultate de seamă.

Savanții celei de a doua jumătăți a veacului XIX au folosit rezultatul la cari ajunseseră predecesorii lor, le-au perfecționat și au realizat noi descoperiri. Astfel **Fizeau** și **Foucault** au măsurat exact **viteza luminii**, dând prin aceasta multe aplicațiuni în optică, astronomie, etc.

Germanul **Helmholtz**, Englezul **Thomson William** au stabilit **termodinamica**, aplicabilă în toate fenomenele. Experiențele francezului **Regnault** au dus la descoperirea **lichefierii gazelor**. Tot acum s'au perfecționat telegrafia submarină, mașina dinamo-electrică și s'a inventat telefonul de Americanii **Graham Bell** și **Gray**.

6. Fizica. Una din cele mai însemnate descoperiri a fost **analiza spectrală** (1860) a fizicienilor germani **Kirchhoff** și **Bunsen**. Această descoperire a permis cunoașterea compoziției chimice a stelelor și stabilirea unității chimice a Universului. Englezul **Maxwell** a demonstrat că **electromagnetismul** și **lumina** sunt produse diferite ale aceluiaș fenomen. **Hertz** (1889) a dovedit că oscilațiile electrice se propagă în spațiu prin unde, ca și lumina. Aceasta este teoria **electromagnetică a luminii**. Telegrafia fără fir a fost rezultatul producției **undelor herziene**.

Savantul olandez **Lorenz** a stabilit că electricitatea are structură atomică (teoria electronilor). În 1895 savantul german **Röntgen** a descoperit **razele X**, care au proprietatea să pătrundă prin corpurile opace.

În chimie, francezul **Saint-Claire Deville** a lucrat asupra fenomenelor **de disociere**, cari au format punctul de ple-

care în chimia fizică. **Americanul Gibbs** a fixat legile mecanicii chimice și **Berthelot** a creat **thermo-chimia**.

Wöhler a rezolvat problema **sintezei organice**, realizând sinteza acetilenei, benzinei și alcoolului. Tot acum s'a fixat notația atomică. Ca urmare a progresului Chimiei s'au dezvoltat **industriile chimice**: fabricarea îngrășămintelor chimice, a produselor colorante, a mătăsii artificiale, etc. În tehnica războiului, industria chimică a ajuns să fabrice explozibile și gaze asfixiante.

În a doua jumătate a veacului XIX s'a născut și **Chimia biologică**. **Claude Bernard** a descoperit funcțiunile glicogenice ale ficatului, pe care le-a publicat într'un tratat intitulat: **Introducere în studiul medicinei experimentale** (1865).

7. Microbiologia.

Pasteur

(1822—1895).

Pasteur a fost un chimist, care a folosit în cercetările lui metoda experimentală a lui **Claude Bernard**. Cercetările pe care le-a făcut cu privire la **fermentații** l-a dus la concluzia că **fermentația** nu se datorește numai unei reacțiuni chimice, ci unor animale mici numite **microbi**, cari se nasc în aer. Așa s'a întemeiat știința **microbiologiei**.

Pasteur a studiat mult bolile infecțioase, făcând culturi artificiale de **microbi**. El a dovedit că puterea microbilor poate fi atenuată prin vaccinuri. Atunci **Pasteur** a fost recunoscut ca un binefăcător al omenirii. În 1868, Francezii au fundat **Institutul Pasteur**, în care se studiau boalele infecțioase și mijloacele de combatere. Un elev al lui **Pasteur**, **doctorul Roux** a descoperit serul vindecător al difteriei.

Chirurgia datorește mult lui **Pasteur**. Prin **antisepsie** (adică prin desinfectarea care distruge microbii) și prin **asepsie** (curățenie) s'au putut evita multe complicații în cazurile de operațiuni. **Pasteur** este acela care prin descoperirile lui a pus bazele unei **higiene sociale**.

8. Geografia. Pela 1850 o bună parte din suprafața pământului nu era cunoscută. Africa a fost explorată de mai mulți călători între cari cităm pe **Barth** — în Sudan, — **Speke**, în regiunea Nilului de Sus, **Livingstone**, în Zambezi și regiunea Marilor Lacuri; **Stanley** — în Congo. Spre Polul Nord a pornit Americanul **Peary**, ajungând la Pol în 1909. La Polul Sud a ajuns Norvegianul **Amundsen** în 1911. Cunoștințele acestea au ajutat la alcătuirea unei hărți generale a globului.

8. Aplicațiunile științei în industrie. Forța motrice a vaporilor a fost descoperită de **Denis Papin**, doctor francez, fugit în Germania în urma revocării Edictului din Nantes. În timpul lui Ludovic XVI se întrebuița forța aburului la o pompă de foc din Paris care scotea din Sena apa necesară pentru alimentarea unor cartiere. **James Watt** în Anglia a construit mașina cu balancier care putea să transmită o mișcare continuă și regulată.

Americanul **Fulton** (1765—1845) a inventat pentru prima oară corabia cu vaporii (vaporul) în 1807. Cu șapte ani mai târziu englezul **Stephenson** a inventat locomotiva.

Datorită studiilor cu privire la electricitate, **Gauss** a inventat telegraful electric, perfecționat în Statele-Unite de **Morse**.

Experiențele făcute de fizicianul **Charles** și chimistul englez **Wedgwood** cu privire la descompunerea corpurilor prin lumina solară au condus pe **Niepce** să caute un produs chimic care să fixeze imaginile. El avea colaborator pe **Daguerre**. Prima lor invenție putea să dea o singură probă — numită **daguerrotypie**. În 1851, **Niepce de Saint Victor** a inventat fotografia.

9. Drumurile de fier. Drumurile de fier s'au creiat de ingineri francezi și englezi. În 1771 inginerul francez **Cugnot** a făcut o căruță cu aburi, care se mișca greu și nu putea să urce în

pantă. În 1806, englezul **Vivian** a inventat șinele de fier. În urmă **Stephenson** a perfecționat invențiunile acestora. În scurt timp s'au făcut în toată lumea drumuri de fier care au ușurat transportul și comerțul.

Aplicarea științelor în industrie a fost hotărîtoare pentru progresul omenirii în toate direcțiunile. Între știință și industrie s'a stabilit un schimb de influențe. De multe ori industria a pus probleme noi pe care știința a urmărit să le deslege.

Urmările acestor progrese în știință au fost foarte mari. „Ele au revoluționat lumea contemporană“.

10. Mijloace de comunicație și transport. Invenția vapoarelor, a drumului de fier, a telegrafului și telefonului, a automobilelor a avut o urmare însemnată în viața economică a plantei.

În 1850 abia erau în lume 28.000 kilometri de cale ferată. În 1870 lungimea căilor ferate ajunsese la 200 de mii de kilometri, iar în 1912 această lungime trecuse peste un milion de kilometri. În construcția acestor linii s'au făcut tunele, viaducte, poduri de fier, etc. Tunelul simplon are 19 kilometri. Azi trenurile pot merge cu o iuțeală de peste 100 km. pe oră.

Vapoarele s'au perfecționat prin introducerea **helicei** în urma vaporului (1838). Azi vasele transatlantice ating între 40 și 60 de mii de tone, putând transporta până la 4000 de călători. Motoarele lor au peste 50.000 de cai putere și pot asigura o viteză de 40—50 kilometri pe oră. Pentru scurtarea distanțelor pe mare s'au tăiat **Canalul de Suez** (1869), **Canalul Kiel** (1895) și **Canalul de Panama** (1914).

11. Alte invențiuni. În epoca contemporană s'au inventat **luminatul electric, cinematograful și radio.**

Prima lumină electrică se datorește Rusului **Iablockhoff** (1876), iar **lampa incandescentă** lui **Edison**. Frații **Lumière** au inventat cinematograful, care s'a perfecționat într'una. Azi avem cinematograful sonor.

Ultima invenție este **„Radio“**, cea mai minunată și mai ingenioasă pe care a putut-o omul descoperi până acum.

12. **Urmările economice ale invențiilor.** Invențiile și mașinismul au născut marile întreprinderi cari întrebuințează capitaluri mari. **Producția și consumația s'au mărit și toată viața economică a luat un caracter internațional.**

În locul industriei mici s'a născut industria mare și în locul comerțului local s'a născut comerțul mare. Pentru înlesnirea vieții economice s'a creiat creditul și s'au alcătuit **societăți pe acțiuni.**

Solidaritatea economică dintre popoare a dat naștere unor instituțiuni internaționale. Astfel sunt: Uniunea poștală, Uniunea telegrafică, Biroul de măsuri și greutate și diferite congrese internaționale.

Dar transformările economice au mai avut încă o urmărire: **dezvoltarea regimului democratic și al ideilor socialiste.**

13. **Curențe literare.** Clasicismul admira Antichitatea greacă și latină. Între literatura clasică -- în care nu exista nici o urmă de realitate, și între evenimentele revoluționare, cari reînnoiseră societatea din punct de vedere politico-social, nu era potrivire. Acest lucru l-a observat și **Chateaubriand** care a scris: „**În timp ce societatea progresa în rău sau în bine, literatura stătea pe loc; ea n'aparținea vremii aceleia...**”.

Tinerii din vreme Revoluției ajunseseră bărbați în anul 1815. Atunci ei au introdus în literatură și în arte **măreția, gloria și pasiunea.** Izvorul lor de inspirație erau însăși deziluziile și necazurile lor. Această stare a luat numele de „**Răul Secolului**“ (Le mal du siècle).

În timp ce clasicismul înăbușia în Franța orice spirit creator, în Anglia și în Germania se năștea o literatură care avea la bază un alt ideal decât cel clasic. Doi scriitori de seamă, **Goethe** (1749—1832) și **Schiller** (1759—1805) au fost reprezentanții acestei literaturi strălucite.

Goethe arată în romanul său *Werther*, suferința umană, sufletul chinuit de pasiunea fatală. Opera lui cea mai de seamă este „*Faust*”. Schiller își alege de multe ori eroi imaginari sau din Istoria Medievală și Modernă, pe care ni-i prezintă în dramele sale: *Hoții*, *Wallenstein* și *Wilhelm Tell*. În *Balade*, el a cântat cu multă pasiune legendele vechi.

În Anglia, *Wodsworth* și *Coleridge*, doi poeți tineri au publicat *Balade lirice* (1798); scoțianul *Walter Scot* (1771-1832) a scris romane frumoase. Dar Romantismul englez a avut reprezentanți trei mari poeți lirici: *Byron* (1788—1824), *Shelley* (1792—1822) și *Keats* (1795—1821).

Byron a plecat din Anglia, a stat vreo 6 ani în Italia și a luptat pentru a încuraja pe apărătorii independenței elenice. Admiratorii lui, în frunte cu *Lamartine*, se întrebau: „Cine este oare *Byron*? Spirit misterios, muritor, inger sau demon?”

14. Premergătorii Romantismului francez. Literații francezi au imitat pe *Byron*. Ei au început să se descătușeze de regulele clasicismului și să devină individualiști. Cei dintâi scriitori romantici din Franța au fost *Madame de Staël* (1766—1817) și *Chateaubriand* (1768—1848).

Madame de Staël, fiica lui *Necker*, avusese o tinerețe plină de necazuri din cauza revoluției. Ea stătuse în Elveția pe vremea teroarei; apoi a călătorit prin Germania și prin Italia. În scrierile ei: *Corina* și *Despre Germania* a manifestat spiritul romantic liberat de tradiția clasică.

Chateaubrand a scris *Atala* și *Réné* — un roman în forma unor mărturisiri personale; *Geniul Creștinismului* — în care prezintă religia creștină ca un fecund izvor de inspirație; *Martirii* — o epopée creștină.

16. Scriitorii Romantismului. Din scrierile romantice se desprind două laturi ale sufletului uman: **individualismul și lirismul.**

„Romantismul este arta de a prezenta popoarelor ope-

rele literare care, în starea actuală a obiceiurilor și a credințelor lor, sunt în stare să le procure cea mai mare plăcere care poate exista. Clasicismul din contra, le prezintă literatura care a făcut plăcerea cea mai mare strămoșilor lor". (Stendhal, Racine et Shakespeare).

Romanticii s'au inspirat după marii scriitori medievali și moderni ca : Dante, Shakeaspeare, Goethe, Schiller, Byron.

Ei au scris **drame**.

Victor Hugo spunea: „Timpurile primitive sunt lirice, cele antice sunt epice iar cele moderne sunt dramatice. Drama este poezia completă. Numai prin dramă izbutește în poezia modernă; caracterul dramei este realul. Realul rezultă din combinația naturală a două tipuri: sublimul și caraghiosul care se încrucișează în dramă, cum se încrucișează și în creație. Tot ceea ce e în natură este în artă". Scriitorii clasici nu se ocupau decât de idei și sentimente generale omenești, comune tuturor oamenilor. Ei căutau să fie cât mai obiectivi, pe când romanticii vorbeau numai de sufletul lor, de bucuriile și necazurile proprii.

Poezia lor este personală, lirică; ea este ecoul inimii poetului. Romanticii au scris drame, poezii lirice, romane și istorie. Romanele erau publicate în foiletoanele ziarelor.

11. Scriitorii romantici din alte țări.

În Anglia, **Carlyle** (1795—1881), istoric și filosof a prea mărit pe conducătorii și creatorii umanității în opera sa istorică a lui **Macaulay** (1800-1859) sentimentul real înlocuește romantismul.

De asemenea și în romanele lui **Thackeray** (1811—1863) și **Dickens** (1800—1859).

În Germania, **Uhland** (1787—1862) a scris poeme patriotice și balade. **Heine** (1799—1856) în Cântecelile sale apare ca un mare revoltat. El a mai fost numit și **Voltaire-ul german**.

În Italia s'a dezvoltat romanul istoric sentimental reprezentat de **Manzoni** (1785—1783). Tot în Italia, poetul **Leopardi** asemănător cu Byron, a fost pesimist.

În Elveția, **Sismondi** a scris istoria republicii italiene (1818) Italia se mândrește cu **Cesare Cantu**, scriitor și istoric strălucit iar în Germania, **Pertz** a început să publice din anul 1823 **Monumentae Germaniae historica**. Tot în Germania a trăit și a scris istoricul **Ranke**, șeful școlii istorice germane.

13. **Artele plastice.** Lupta între clasicism și romantism
Muzica. s'a dat nu numai în literatură, ci și în artele plastice.

Dela sfârșitul veacului XVIII artiștii imitau modelele antice. Arhitecții țineau seamă în construcții de templele greco-romane; pictorii și sculptorii nu reprezentau de cât „**sublimul și eroicul**“ luat din Antichitatea greco-romană.

David (1748—1825) a fost pictorul oficial al Revoluției. El a pictat: **Leonida la Termopile**, **Incoronarea lui Napoleon** etc.

Prudhon (1758—1823) a fost un alt pictor de seamă. **Gros** (1771—1835) a pictat luptele lui Napoleon.

În Spania a trăit și a lucrat pictorul **Goya** (1746—1828). El aparține școlii **realiste**; coloritul lui însă este cu totul special și îl apropie de romantici și chiar de realismul contemporan. Anglia are un portretist de seamă, pe **Lawrence** (1769—1830) și peisagiștii-coloriști **Constable** (1776—1837) și **Turner** (1777—1851).

Opere muzicale cele mai de seamă au fost sonatele și simfoniile. În Germania, **Beethoven** (1770—1827) a fost clasic prin claritatea compozițiilor lui muzicale și romantic prin inspirația sa sentimentală. El este autorul a 9 simfonii. În simfonia a noua, Beethoven a expus suferințele fizice și morale.

Weber a refăcut opera; **Schubert**, autor de Lied-uri și **Schumann** autorul lui **Manfred** sunt stăpâniți de dragostea de natură și pasionați după legendele populare.

În Franța a trăit muzicantul **Mehul** (1763—1817) autorul „**Cântecului Plecării**“; — în Italia, **Rossini** a compus **Bărbierul din Sevilla**, **Robert Dracul** și **Hughenoții**. **Polonezul**

Chopin a compus **Nocturne** melancolice, iar **Berliz** a compus **Blestemul lui Faust**.

Romantismul a pătruns și în domeniul religios și social. Încrederea în aceste domenii s'a manifestat prin apariția catolicismului liberal și prin doctrinele socialiste.

17. **Mașinismul.** Forțele umane și animale au fost înlocuite, mai ales dela 1850 înainte, cu izvoare de energie mecanică.

Victor Hugo, admirând realizările făcute în domeniul acesta, scria în 1874: „Folosiți natura, acest imens ajutor disprețuit! Întrebuințați toate bățile vântului, toate căderile de apă, toate puterile magnetice. Globul are o rețea vânoasă subterană; în această rețea circulă apă, unsoare, foc. Ințeptați vinele pământului și dați drumul să curgă pentru voi apa în fântâni, unsoare în lămpi, focul în sobe. Gândiți-vă la mișcările valurilor, flux și reflux, la marea ce se ridică și se lasă. Ce e Oceanul? O mare forță pierdută. Ce prost e pământul! Nu întrebuințează Oceanu!” (V. Hugo: Quatre vingt treize, 1874).

Mașina cu vapori, motorul dinamo-electric și motorul cu explozie au fost cele mai de seamă invențiuni ale timpului.

Pentru mișcarea acestor mașini se întrebuința cărbunele. Mai târziu, **Bergès** — un inginer francez, a căutat să folosească **huila albă** (căderile de apă), o energie nepuizabilă. Azi se studiază mijloacele prin care s'ar putea utiliza **huila albastră** (forța mărilor și oceanelor).

Forțele generatoare de energie de azi sunt cărbunele, huila albă și petrolul.

Nu numai în industrie, dar și în agricultură au început să se întrebuințeze mașinile. **Motocultura** s'a dezvoltat mai mult în Statele Unite. În agricultură însă progresul a mers cu multă încetineală, din cauză că țăraniii agricultori sunt conservatori.

17. **Scriitorii romantici în Franța.** Romantismul s'a afirmat cu greutate. Zece ani, dela 1820—1830, scriitorii romantici au dus o adevărată luptă contra clasicismului. Semnalul luptei l-a dat **Lamartine** (1790—1869), prin publicarea **Meditațiilor poetice** ale sale în care își mărturisește aspirațiunile sale ideale și durerile lui tinerești. El a mai scris „**Noi Meditații**“, — **Armonii poetice**, — romanul **Graziella** etc.

Discipolul lui Lamartine a fost **Alfred de Vigny** (1797—1863). Acesta a scris **Poeme antice și moderne**. În opera sa „**Destinele**“ — se aseamănă mult cu Byron.

Victor Hugo (1802—1885) a scris **Ode și Balade**, **Orientale**, **Frunze de toamnă**, **Voci interioare** etc. În aceste opere el își exprimă vederile lui personale asupra necazurilor și asupra viitorului umanității.

Mai târziu, Victor Hugo a scris romanul **Notre Dame de Paris**, inspirat de perioada de decădere a Evului Mediu. În 1862 a publicat romanul **Mizerabilii** — în care descrie pe declasații societății. Însemnate sunt de asemenea și operele lui: **Contemplațiuni** — poeme filosofice, — și **Legenda Secolelor** — un fel de epepe.

Un urmaș al lui Victor Hugo a fost **Alfred de Musset** (1810—1857). El a publicat poezii dela vârsta de 18 ani. A scris poeme, proverbe, teatru și povestiri.

Teatrul romantic a fost creiat de **Victor Hugo**. Prima lui dramă a fost **Cromwell**. După aceea a scris **Hernani**. În acest timp s'a creiat și **vaudeville-ul** — comedia burgheză.

Romanul a avut mulți reprezentanți. **George Sand** a scris roman pasional. **Alexandru Dumas** a scris roman de aventură, iar **Victor Hugo** — roman social. De asemenea, tot reprezentanți ai romanului sunt: **Balzac** și **Flaubert**.

Sentimentul liric romantic s'a dezvoltat și în filosofia religioasă și în istorie, spre exemplu în **Cuvintele unui credincios** (1834) de **Lamennais** și în **Istoria Franței de Michelet**.

19. **Curente literare în a doua jumătate a veacului XIX. Realismul.** Romantismul literar din prima jumătate a secolului XIX a făcut exces de imaginație și de lirism. În a doua jumătate a acestui secol s'a produs o reacțiune în domeniul literar. **Contra imaginației și a lirismului exagerat s'a ridicat curentul realist.**

Realismul era o urmare a mediului istoric al vremii. Progresele științei și ale vieții economice au influențat și literatura. După părerea unui romancier al timpului secolul acesta avea ca zeu, **folosul**. Interesele erau înaintea credinței, frumosului, virtuții, etc.

Literatura realistă este științifică. Scriitorul adună materialul din care alcătuește opera așa cum face istoricul sau naturalistul.

20. **Naturalismul.** Realismul exagerat a dat naștere unei literaturi fiziologice și experimentale care s'a numit **naturalistă**. Formarea naturalismului se datorește în special lui **Taine** (1828—1893), un mare literat, filosof, critic și istoric. El a susținut că faptele umane, datorite rasei, mediului și timpului sunt supuse unor legi ca și celelalte manifestări ale naturii și de aceea trebuiesc studiate metodic ca și celelalte științe.

„Faptele, fie fizice, fie morale, au totdeauna cauzele lor;... viciile și virtutea, ca și vitriolul și zahărul, sunt niște produse“...

Scriitorii naturaliști au voit să arate că operele lor sunt savante. „Romanul — spune Zola — este o urmare a evoluției științifice a secolului: el continuă și completează fiziologia“.

21. **Noi influențe literare.** Spre sfârșitul veacului 19, mai mulți scriitori au arătat că literatura naturalistă nu este desăvârșită. Ei au început să se orienteze în diferite direcțiuni. În special au

avut influențe puternice în literaturile streine.

Realismul și naturalismul au avut leagănul în Franța și de aci s'au răspândit în Europa. Din Europa, realismul transformat prin diferite influențe se întorcea în Franța plin de idealism.

Dostoiewski și **Tolstoi** au fost realiști, dar în acelaș timp stăpâniți de pasiune. În dramele muzicantului **Wagner** și în scrierile norvegianului **Ibsen**, realitatea devine simbol, în dosul căruia se joacă drama plină de mister.

Naturalismul a făcut acum loc **simbolismului**. Realismul s'a lepădat de exagerări și a început iar să se afirme.

22. **Romanul, Teatrul și Poesia.** După cum poezia lirică a fost exponentul romantismului, Romanul a fost expresia Realismului.

Reprezentantul romanului realist a fost **Flaubert** (1821-1880). Opera sa de seamă este **Madame Bovary**.

Naturalismul este vulgarizat de romancierul **Emil Zola** (1840—1902). El este autorul ciclului de romane „**Rougon-Macquart**“, în care a descris viața socială și naturală a unei familii, în timpul celui de al 2-lea imperiu. În opera lui Zola sunt și accente romantice.

Alți romancieri au fost **Pierre Loti** (1850—1923); **Anatole France** (1844—1924) și **Maurice Barrès** (1862—1923).

Dramei romantice i-a luat locul **Comedia de moravuri**. Această comedie a avut mai multe ramuri: piese de observație, piese de subiect — cu probleme morale și sociale, — comedii de analiză psihologică și comedii ușoare.

Cei mai de seamă reprezentanți ai teatrului realist au fost: **Emil Augier** și **Alexandru Dumas-fiul**. Mai târziu, **Henry Becque** — autorul **Corbilor**, — a reprezentat teatrul realist evoluat.

În poezie s'a creiat școala parnasiană (1850—1860), care a urmărit perfecțiunea formală a poeziei. **Leconte de Lisle** a atins perfecțiunea în: **Poeme antice** și **Poeme barbare**. **Baudelaire** în opera sa **Fleurs du Mal** face trecerea dela realismul formal la simbolism, inaugurând versul liber. Reprezentantul simbolismului a fost **Verlaine**.

23. **Istoria.** Istoria științifică este reprezentată prin 3 istorici de seamă: **Taine**, **Renan** și **Fustel de Coulanges**.

Taine a scris: **Istoria literaturii engleze** (1863) și **Originile Franței moderne** (1876—1894). **Ernest Renan** (1823—1892) a scris **Istoria originii creștinismului** și **Istoria Poporului lui Israel**. **Fustel de Coulanges**, cel mai obiectiv istoric, a scris: **Cetatea antică** și **Monarhia francă**. Acesta considera istoria ca o știință pură, întru cât cercetează faptele, le analizează, le compară și stabilește legături. Istoricii moderni au adoptat regulile istorice ale lui **Fustel de Coulanges**.

24. **Arhitectura.** Arhitecții clasici păstrau încă modelele antichității pe câtă vreme raționaliștii susțineau că și arhitectura trebuie să se conformeze evoluției. Între arhitecții clasici și cei realiști erau **arhitecții eclecticici**, cari reprezentau calea de mijloc. Ei combinau diferite stiluri, elemente vechi și noi.

Cel mai de seamă monument este **Opera**, a lui **Charles Garnier**; apoi **Marea sală** a **Bibliotecii Naționale** făcută de **Lambrouste**; **Halele Centrale** și **Biserica Sf. Augustin** a lui **Baltord**. La începutul veacului XX au început să se lucreze în **beton armat** clădiri simple, formate din linii drepte și suprafețe geometrice.

25. **Muzica.** Operele italiene și franceze erau apreciate de public întru cât aveau melodii ușor de reținut. **Gounod** a compus opera **Faust**.

Când s'a reprezentat prima oară, în 1859, autorul a fost acuzat că nu poate fi înțeles.

Atunci s'a început o propagandă muzicală. Cu această ocazie s'au făcut cunoscute operele lui **Richard Wagner**: *Tristan și Ysolde*, *Maeștrii Cântăreți din Nüremberg*, *Parșifal*, etc.

Bizet în Franța a alcătuit *Arlesiana* și *Carmen*. **Cezar Franck** a scris de asemenea multe bucăți muzicale simfonice și muzică de cameră. **Jules Massenet** (1849—1912) a scris drame muzicale. Muzica lui este sentimentală (în *Manon* și *Werther*).

Literatura și artele sunt astăzi în plină evoluție.

17. CURENTELE SOCIALE ÎN SECOLUL XIX.
MARXISMUL. SOCIALISMUL DE STAT.
CAUZELE RĂZBOIULUI MONDIAL.

1. **Schimbări sociale în Europa veacului XIX.** Progresul pe terenul științific și democrația care avea multe avantagii, au fost fapte de seamă ale veacului XIX.

Știința era centrul suprem în jurul căruia se învârtea întreaga civilizație. Ea a dat scriitorilor, artiștilor și gânditorilor planul de lucru și izvoarele de inspirație.

Două curente s'au născut din cauză că știința era socotită ca centrul tuturor preocupărilor omenești: **unul științific**, care dădea dreptul științei de a fi în fruntea tuturor; **altul antiștiințific**, care limita puterea de influență a științei.

Școala pozitivistă a propagat prin **Renan** și prin **Taine** ideile științifice; de asemenea ea s'a afirmat prin **Darwin** în Anglia. **Spencer** a alcătuit sistemul său filosofico-moral pe ideia evoluției. Mai târziu s'a produs o reacțiune.

William James — din America — a spus că știința nu poate fi folosită în chip absolut. Spiritul uman poate să aleagă din ea, ceea ce îi trebuie. **Aceasta este școala prag-**

matistă. Francezul Bergson recomandă intuiția, întrucât știința nu poate să arate realitatea.

Germanul Nietzsche arată puterea voinței și laudă pe supraoameni, cari știu să se libereze de morala sclavilor“.

2. Psihologia și Sociologia.

Psihologia și Sociologia au început să se afirme ca științe autonome, în urma acțiunii științei asupra filosofiei. Fechner voia să lege psihologia de fiziologie și a întemeiat psihologia fiziologică. Wundt a arătat că fenomenele psihologice și cele fiziologice au o strânsă legătură. Acesta este după Fechner creatorul psihofiziologiei. Th. Ribot a creiat psihologia experimentală.

Auguste Comte a creiat Sociologia. El a arătat că omenirea este supusă unor legi în evoluția ei. In sociologie. Durkheim, un mare sociolog german, a admis „conștiința colectivității“.

Doctrinile economice și sociale au avut și ele schimbări din cauza influențelor timpului.

3. Doctrinile socialiste. Capitalismul și Socialismul.

Dezvoltarea economică a avut ca urmare nașterea a două clase sociale: Clasa Capitaliștilor și Clasa lucrătorilor salariați și exploatați de cei din-tâi. Intre aceste două clase s'a născut o aprigă luptă.

In veacul XVIII, în Europa s'au ridicat numeroase fabrici și uzine. Industria a crescut având la îndemână instituțiuni de credit și puțința de desfacere a materialelor.

Capitalismul, adică puțința de a valorifica munca, s'a dezvoltat mai ales în veacul XIX. Odată cu capitalismul, producătorul nu mai este stăpân pe mijloacele de producție. Capitalistul are lucratori pe care îi plătește după invoială, iar produsul muncii lor îl vinde, urmărind câștigul. Producția se face pentru toată lumea și ea trebuie să fie superioară calitativ pentru a putea să concureze cu

producțiile similare. De multe ori capitaliștii s'au ruinat și atunci lucrătorii lor au rămas pe drumuri. Capitalismul a adus dezvoltarea societății de astăzi. El dă rezultate bune numai atunci când lucrează armonic cu cealaltă forță productivă, care e munca.

4. **Socialismul.** Cei mai mari dușmanii ai capitalismului sunt **socialiștii**. Era natural că odată cu înmulțirea mașinilor să se reducă și numărul lucrătorilor. Aceștia nasc conflictele cu capitaliștii.

Cei mai de seamă reprezentai ai Socialismului au fost: **Saint Simon și Fourier** în Franța, și **Robert Owen** în Germania. Principiile socialiste ale lui Saint-Simon sunt expuse în opera sa intitulată **Exposition de la doctrine Saint-Simonienne**. Ideile care se desprind din această operă sunt acestea:

Omul e o ființă colectivă care se dezvoltă potrivit legii progresului. Totdeauna asociațiile au asigurat progresul. Dacă însă cei mai mulți oameni sunt exploatați de cei puțini și tari, aceasta se datorește faptului că Asociațiunile oamenilor au fost necomplete și asigurate prin războiu. De aceea trebuiesc reînnoite aceste Asociațiuni în felul că: pământul, aerul, lumina sunt deopotrivă pentru toți. Pentru aceea trebuie ca toți indivizii să primească educația potrivită pentru a putea fiecare să ocupe situația pe care o merită. În acelaș timp să se facă legi care să asigure tuturor libertatea prin progres. Statul să fie singurul proprietar, comerciant și industriaș, iar oamenii să fie servitorii acestui stat, potrivit aptitudinilor lor.

Fourier a preconizat o viață comună, în care proprietarii terenurilor și clădirilor vor lua o treime din produsul muncii, un sfert vor lua cei talentați și douăsprezece zecimi vor fi date **muncii**.

Cel care a dat un program de muncă lucrătorilor din Franța a fost **Louis Blanc**. Acesta a spus că statul e obligat să dea de lucru oamenilor și ca urmare a acestei con-

ceptii s'au creiat în Franța Atelierele naționale din 1848. Acestea însă n'au dat rezultatele dorite.

Mișcarea socialistă capătă o adevărată Evanghelie a sa în Cartea lui **Karl Marx: Capitalul** (1867). Bazat pe mijloace științifice, statistice, etc. acesta dovedește că lupta între capitaliști va sfârși prin a-i da învinși în mâinile lucrătorilor revoltați contra lor și atunci se va crea proprietatea colectivă a mijloacelor de producție și de schimb. De asemenea **Frideric Engels**, prieten bun cu **Karl Marx**, a avut aceleași idei. Teoriile acestor doi mari cercetători au fost sintetizate în **Manifestul comunist** din 1848, pe care l-au adoptat socialiștii din toate țările.

Ideia lor că orice transformare socială nu este cu puțință decât numai prin radicala schimbare a mijloacelor de crejare a bunurilor, a dat naștere acelei teorii numită **Materialismul istoric**.

Mijlocul pe care îl dă **Karl Marx** pentru transformarea societății este: să se înlocuiască **societatea capitalistă cu cea comunistă**; cu chipul acesta nu vor mai fi capitaliști și salariați, ci numai **producători**. Pentru a se ajunge aici însă e nevoie de revoluție.

Teoria marxistă este unilaterală, întrucât societatea nu e compusă numai din capitaliști și din muncitori. De aceea teoria lui care a țintit desfășurarea clasei burgeze, a fost aspru criticată. Dacă s'ar aplica principiile socialiste, Societatea ar fi amenințată cu pieirea. În locul iubirii și al armoniei dintre clase, Socialismul fixează **ura**; iar pretențiunea clasei muncitorești să devină conducătoare dela început nu poate fi admisă de rațiune.

Mișcarea socialistă a dus la creierea sindicatelor de lucrători, unite și ele în federații. Alături de mișcarea aceasta, a înflorit și mișcarea cooperatistă. Lucrătorii organizați în Cooperative de producție și de consum au încercat să suprimе parazitismul industrial și comercial. Mișcările socialiste au dus la creierea de legi, care ocrotesc organizațiile muncitorești.

5. Internaționalele și Sindicalismul. Partidele socialiste născute în diferite țări, mai ales în a doua jumătate a veacului XIX, sunt pătrunse de ideia de **internaționalism**. Toate partidele socialiste de pretutindeni voesc să se unească. La Londra s'a făcut **chiar prima internațională**, în 1864 sub conducerea lui Karl Marx.

În 1899 s'a creiat **Internaționala a doua**, care a existat până la deslănțuirea războiului mondial. **A treia internațională** e formată în 1919 din comuniști care sunt în luptă cu a doua internațională renăscută în 1922.

Muncitorii s'au organizat în sindicate. Sindicatele au ca armă de apărare a drepturilor lor: **greva**, recunoscută și de lege.

Doctrina marxistă — numită și **colectivism** — a triumfat în congresul dela Bruxelles (1868) și la Bâle (1869).

6. Cauzele Războiului mondial. Adevărata cauză a războiului mondial a fost **pangermanismul**, adică doctrina dezvoltată de toate spiritele germane, prin care Germanii tindeau la stăpânirea economică a întregii lumi.

Un scriitor german a spus că „**stăpânirea lumii trebuie să aparțină națiunii germane, pentru că ea este o națiune de elită, o rasă nobilă, care trebuie să impună vecinilor cari sunt mai puțin dotați și mai slabi**“. De altfel chiar Bismark spusese acest lucru, prin cuvintele **forța primează dreptul**.

Planul Germanilor era să arunce pe Ruși în Asia, să ia Polonia, să cucerească Elveția, Olanda și Belgia, să suprimă întâietatea pe mare a Angliei, să răpească Franței provinciile nordice și coloniile, să-și întindă puterea din Anvers la Bagdat și la Golful Persicului. Chiar hărțile pe care le aveau în școalele lor așa erau făcute; idealul pe care îl infiltrau în sufletul tuturor copiilor lor era că trebuie să lupte pentru a crea **Mitteleuropa** — care să devină Centrul lumii.

O altă cauză care a contribuit la nașterea războiului european a fost **problema naționalităților**.

În Rusia erau Poloni, Români și neamuri din țările baltice; în Germania erau Francezi în Alsacia și Lorena, Polonezi și Danezi. Mai grea era situația Austro-Ungariei și Turciei cari aveau sub conducerea lor multe națiuni diferite, care își cereau dreptul la viață.

7. Luptele din Balcani.

Ministrul Austriei **D'Aerenthal** (1854—1912) obținuse dela Sultanul Turcilor concesiunea unui drum de fier între Bosnia și Macedonia.

Atunci, Ministrul rus **Isvolsky** (1856) s'a apropiat de Anglia, cerând controlul european în Macedonia.

Când au auzit de acest proiect, **Junii turci**, persecutați de Sultanul Abdul-Hamid, s'au revoltat. Ei obținuseră dela Sultan o constituție încă din 1876.

Revoluția turcă a deșteptat popoarele din Balcani. Atunci Austriacii au decretat anexarea Bosniei și Herzegovinei la Austria — în ziua de 5 Octombrie 1908. De altfel, aceste ținuturi erau sub conducerea lor încă din 1878. În acelaș timp și Ferdinand al Bulgariei s'a declarat Țarul Bulgariei, ridicând principatul bulgar la rangul de regat.

Sârbii au protestat contra anexării. Rușii au cerut să se convoace o conferință europeană, ceea ce Anglia și Franța n'au admis. Atuncii Germanii au silit pe Ruși să recunoască anexiunea Bosniei și Herzegovinei și să se unească cu puterile celelalte, pentru a face presiuni asupra Serbiei (1909). Era gata să izbucnească un război austro-sârb. Sârbii însă și-au retras pretențiunile și criza a trecut.

Se părea că Puterile Centrale sunt stăpâne pe situație. Un diplomat francez, însă a spus: „**Pentru Sârbi va lucra timpul**“. Criza din 1909 a pregătit pe cea din 1914.

8. Incidentul franco-german din 1911. Înainte de criza balcanică din 1909, poliția franceză din Maroc a prins în 1909 la Casablanca pe niște soldați dezertori din Legiunea streină, ajutați să fugă de consulii germani. Germanii a început să amenințe; apoi s'a stabilit un acord franco-german în chestia Marocului. Germanii recunoșteau interesele Franței în Maroc și Francezii se obligau să mențină egalitatea economică.

În 1910, Rușii au făcut o înțelegere cu Germanii la Postdam, în care s'au obligat să nu ajute, atunci când va fi vorba de politică, nici pe Englezi, nici pe Austriaci. Cu Englezii nu au putut Germanii să facă nici un acord, deși s'au încercat în trei rânduri.

În Aprilie 1911, o expediție franceză a debarcat la Fez, pentru a ajuta Sultanului să potolească pe soldații cari se revoltaseră. În ziua de 1 Iulie 1911 un vas de război german a intrat în portul Agadir, în semn de protest. Lucrurile s'au împăcat prin tratatul din 4 Noembrie 1911 prin care, Francezii au dat Germanilor o parte din Congo francez, iar aceștia le-au recunoscut deplina stăpânire în Maroc. Parlamentul francez a ratificat această pace.

Cu această ocazie, Clemenceau a ținut în Senat un discurs însemnat. De bună seamă, — spune el — noi dorim pacea. O dorim căci avem nevoie de ea ca să ne refacem țara. Dar dacă ni se cere război, suntem gata. Neînțelegerea între Germania și noi este aceasta: Germania crede că logica victoriei ei stă în stăpânire și că noi nu credem că logica apărării noastre stă în vasalitate. Suntem pacifiști, — dar nu supuși. Noi nu subscriem la hotărîrea de abdicare și decădere pronunțată de vecinii noștri. Noi avem un mare trecut istoric, și știm să-l păstrăm“.

9. Războiul italo-turc (1911-1912). Pentru desfacerea produselor industriale, Italia ar fi voit să ocupe Tunisul. Dar politicienii italieni au chibzuit că nu e bine să rupă legăturile cu Francezii, cari stă-

pâniau această regiune. Austro-Ungaria, voia să cucerească și Macedonia — care era lăsată de Congresul din Berlin în stăpânirea Turcilor. Ținta monarhiei austro-ungare era să-și deschidă drumul spre Salonic.

Gândurile de cucerire ale Austro-Ungariei stânjeniau planurile Italianilor, cari ar fi dorit să cucerească coastele Dalmației, iar mărirea puterii habsburgice în Balcani le era dăunătoare.

Pentru a-și asigura anumite drepturi în Mediterana, Italianii s'au înțeles cu Francezii și cu Englezii, susținându-i la conferința dela Algeșiras. Cu învoirea Franței și a Angliei, Italianii au hotărât cucerirea Tripolitaniei, declarând războiul Turcilor în 1911. Flota italiană bine echipată a blocat coasta Tripolitaniei, cuprinzând porturile **Tripolis**, **Bengali** și **Cirenaica**, iar armata de uscat, debarcată pe coastă a început înaintarea biruind pe Turci, cari erau comandați de **Ewer Bey**. Turcii au făcut pace, cedând Tripolitania Italianilor și în plus 12 insule din Arhipelagul Sporadelor, cucerite de Italiani. Războiul acesta a provocat și criza balcanică din 1912—1913.

10. **Războiul balcanic** (1912-1913). La îndemnul Rușilor, puterile balcanice: Bulgaria, Serbia, Muntenegrul și Grecia au încheiat o alianță politică și militară contra Turciei. Momentul era prielnic, mai ales că Turcii fuseseră învinși de Italiani. Dar în Turcia erau și revolte. **Junii** turci nemulțumiți de administrația Sultanului făcuseră o revoltă încă din 1909 și ocupaseră Salonicul și Constantinopolul, detronând pe **Abdul-Hamid**. În locul lui a fost pus un frate al său **Mahomed**, care a dat dovadă de mai multă incapacitate.

După planul lui **Venizelos**, armata statelor balcanice, — care număra vreo 500.000 de oameni, — a atacat împărăția turcească la 5 Octombrie 1912. La această dată s'a început războiul balcanic.

La început, aliații au fost învingători pretutindeni. Bul-

garii au repurtat victoriile dela **Lule Burgas** și **Kirk-Kilis-se**, Sârbii la **Cumanovo**, iar Grecii au ocupat **Salonicul**.

Bulgarii făcuseră planul să ocupe Constantinopolul, în care scop cuceriseră și frontul dela **Ceatalgea**. Rușii însă le-au făcut cunoscut să se oprească și să încheie armistițiu. Pacea care a urmat, s'a făcut la Londra.

România se opuse atunci la creșterea teritorială a Bulgariei și-i aduse aminte că la începutul războiului se fixase între ele înțelegerea că în cazul de schimbări teritoriale în Balcani și Românii vor avea pretențiunile lor. Românii au cerut să li se dea Cadrilaterul dobrogean până la linia Rușciuc-Silistra, Șumla-Varna, mai ales că acest hotar fusese dat și de Ruși în urma războiului din 1877. **Danef**, Președintele **Sobraniei**, n'a dat răspuns hotărîtor. În timp ce încă se discuta pacea la Londra, Junii Turci conduși de **Enver-Bey**, au dat conducerea statului unui arab: **Mahmut Șefket**. Delegația dela Londra nu s'au mai înțeles și războiul din Balcani, iar s'a încins. Aliații au cucerit Adrianopolul, Ianina și Scutari. Din nou delegații de pace se întrunesc, dar de data aceasta nu se mai înțeleg între ei nici aceia ai armatelor aliate.

Sub presiunea ministrului de externe englez, **Edward Grey**, delegații au semnat pacea. Turcii mai rămâneau în Europa numai cu Constantinopolul și cu o mică parte de pământ în jurul acestui oraș.

11. Luptele dintre aliați. Când a fost vorba să-și împartă prada, aliații s'au certat. Prin intri-gile Austriei, alianța s'a desfăcut.

Sârbii uniți cu Grecii au fost atacați de Bulgari, cari doriau să devină atotputernici în Balcani. Românii erau opriți deocamdată să intervină prin mijlocirile — uneori chiar amenințătoare, — ale Austro-Ungariei.

Românii însă cereau intrarea în acțiune imediat. Mobilizarea armatei s'a făcut în ziua de 20 Iunie și în câteva zile Românii au ajuns până aproape de Sofia.

Regele Bulgariei, Ferdinand a cerut pace.

40154

12. **Pacea dela București (1913).**

Delegații statelor balcanice au venit la București și aci au ținut congresul de pace sub conducerea lui

Titu Maiorescu, Primul ministru român. Prin această pace s'au fixat următoarele puncte:

1. Serbia lua partea de N.V. a Macedoniei cu orașul Monastir.

Regele Carol I al României

2. Muntenegrenii lăuau un ținut încă odată cât țara lor.
3. Albania se declara independentă.
4. Grecii luau partea de Sud a Macedoniei cu orașul Salonic.

5. Bulgarii luau o fâșie pe valea Strumiței, având eșire la Marea Egee prin **Dedeagaci**.

6. Turcii rămâneau cu Constantinopolul și cu o parte din Tracia.

7. Românii luau **Cadrilaterul** cu orașele **Turtucaia, Siliștra, Bazargic, Caverna și Balcic**.

De chipul cum au fost conduse tratativele de pace, Europa a adus mulțumirile ei Regelui Carol I.

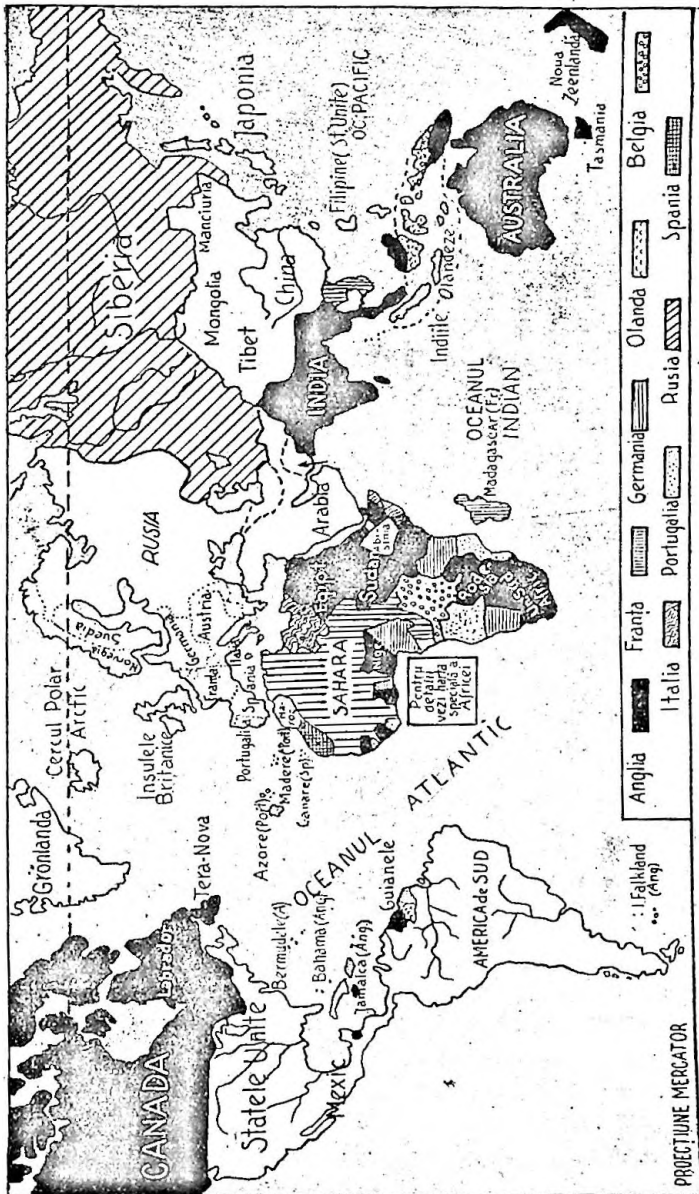

Titu Maiorescu

18. RĂZBOIUL MONDIAL (1914—1918).

1. **Declarațiile de război.** În anul 1914 a izbucnit războiul mondial. Am văzut cauzele acestui război. Pentru începerea lui însă a fost nevoie de un pretext. Acesta ivit în următoarele împrejurări:

În iua de 24 Iunie 1914 un student sârb a asasinat la Serajevo pe principele moștenitor al Austriei. Sârbii nu

Harta Coloniilor înainte de războiul mondial.

se puteau împăca deloc cu ideea anexării Bosniei și Herțegovinei de către Austria.

La o lună după acest atentat, Austria a pretins Serbiei că pentru crima săvârșită trebuie să renunțe la independența ei (23 Iulie).

Sârbii, sfătuiți de Ruși, de Englezi și de Francezi s'au supus pretențiunilor austriace, afară de aceea prin care le cerea să renunțe la independență. Austria i-a declarat războiu la 25 Iulie 1914.

Rușii au luat imediat partea Sârbilor. Englezii au sfătuit pe Germani să intervină pe lângă Austriaci să-și modereze pretențiunile. Orice intervenție n'a avut efect. Austriacii au atacat pe Sârbi. Rușii și-au mobilizat oastea. Germanii atunci au intervenit și le-au declarat războiul (1 Aug. 1914). În același timp ei au trimis și Francezilor un **ultimatum**, cerându-le ca în 24 de ore să se hotărască să rămână neutri. **Viviani** a răspuns atunci că Franța va face aceea ce îi vor dicta interesele ei. Germanii au grămădit trupe spre Rin, dar n'au atacat, crezând că Francezii vor ataca întâi. Francezii însă erau cu 10 km. înapoia frontierei. Pretextând că aviatorii francezi au aruncat bombe la **Nüremberg**, Germanii au declarat războiul în ziua de 3 August 1914.

Din ziua de 23 Iulie până la 3 August, Germanii puse-seră toată Europa în mișcare.

2. Luptele în 1914. Primele lupte date de Germani au fost adevărate crime. În adevăr, ei au călcat neutralitatea Belgiei, garantată prin tratatul dela 19 Aprilie 1839 și reconfirmată și în 1870. Era un drum mai scurt spre Franța, pe care dacă l-au luat, Germanii își călcau un cuvânt de onoare, pe care și la Conferința Internațională din Haga în 1907, îl dăduseră, semnând tratatul care spune:

„Teritoriile puterilor neutre sunt inviolabile. Este interzis războinicilor să treacă prin teritoriul unei puteri neu-

tre cu trupele sau convoiurile lor, fie cu munițiuni, fie cu aprovizionări“.

Sub pretextul că Franța vrea să treacă prin Belgia, Germanii au cerut Belgianilor drumul liber prin țara lor. Pentru a nu sacrifica cinstea națiunii sale și pentru a executa obligațiile luate față de Europa întreagă, regele Albert al Belgiei s'a hotărît să se opună. „Necesitatea nu cunoaște legi“, așa a răspuns Cancelarul german la protestul Angliei pentru Belgia.

Nu mai rămâne nici o îndoială că Germania începea războiul printr'un atentat contra drepturilor ginților.

Intre Franța și Anglia nu era nici un tratat de alianță. Anglia totuși, spre a nu lăsa rușinea să triumfe, a trimis oastea în Franța ca să lupte alături de Francezi. Lordul **Kitschener**, a dat fiecărui soldat englez care trecea în Franța, instrucțiunile următoare: „Amintiți-vă că **Onoarea armatei britanice atârnă de purtarea voastră a fiecăruia. Faceți-vă datoria în chip brav, credeți în Dumnezeu și cinstiți pe regele vostru!**“

3. Pe frontul de Vest.

Francezii au luat ofensiva prin Al-sacia și Lorena; Germanii înaintau prin Belgia. Supărați de rezistența Belgianilor, au dat foc orașului **Louvain**, după ce au masacrat pe femei și pe copii. Atunci s'au distrus multe instituții între care și renumita bibliotecă a Universității catolice, una din cele mai bogate din lume în manuscrite și opere vechi. Pentru a opri pe năvălitori, armata franceză s'a îndreptat spre Nord. Dar în lupta dela **Charleroi**, luptă în care victoria s'a unit cu dezastrul, armata franceză a fost respinsă. Generalul Joffre a dat ordin de retragere generală. Alături de armată s'a retras spre Paris și o bună parte a populației civile.^b La Paris, generalul Gallieni organizează apărarea, iar Joffre se retrage la **Marna**. Francezii erau cu nădejdea în suflete; nimeni nu se gândia la capitulație, ci toți prevedeau că Franța va învinge. Această

credință în destinele patriei, a dat sentimentul de păstrare a vigoarei sufletești, care totdeauna pregătește victoria.

Între 6 și 13 Septembrie au avut loc luptele dela Marna. Aici aripa dreaptă a armatei germane în loc să se îndrepte spre Paris s'a îndreptat spre stânga pentru a înconjura armata franceză. Atunci Joffre a ordonat ofensiva generală. La Centru, lupta comandată de Foch a avut ca rezultat aruncarea trupelor germane în mlaștinile dela Saint-Gond. La dreapta, o trupă nouă de Francezi a atacat pe neașteptate pe Germani. Era armata formată de Gallieni în jurul Parisului. Germanii s'au retras în debandadă. Lupta fusese condusă de Joffre cu multă pricepere și împrejurările au fost atât de favorabile cu Francezii, încât cu drept cuvânt poporul francez a numit această luptă: „Miracolul dela Marna“. În adevăr această luptă a salvat Franța și civilizația. În retragere, Germanii au fost tratați omeneste de populația ținuturilor ocupate de ei, pe care trebuiau să le părăsească. Ei însă au lăsat în urmă multe victime și multe nenorociri. Mulți francezi au căzut victima patriotismului lor.

Germanii s'au retras până la Aisne. Aci aveau fortificații bune și au început să ia ofensiva. N'au putut însă să înainteze. Planul de a ataca pe la Nord, de asemenea a fost ghicit. Trupele franceze au format zid de apărare dela Marea Nordului până în Vosgi.

Prin Octombrie, Belgienii au fost atacați pe Yser. Dar nici aici, ei n'au putut să înainteze și s'au oprit la Dixmunde. După această luptă s'au început ostilitățile de tranșee.

4. Pe frontul de Est și Sud. Rușii au pătruns în Prusia Orientală însă au fost bătuți la Tannenberg de armatele comandate de Hindenburg. Pe Austriaci însă i-a învins, cucerind Galiția. Sârbii au învins pe Austriaci, la Șabatz și au pătruns în Bosnia. Dar, în curând a trebuit să se retragă lăsând mai mult

de două treimi din țara lor în mâna Austriacilor. Din nou însă Sârbii au respins pe Austriaci, recâștigându-și pământurile lor, în Decembrie 1914.

5. **Războiul în afară de Europa.** Turcii s'au aliat cu puterile centrale, intrând în luptă la 4 Noembrie 1914. Englezii au început atacurile contra lor în Mesopotamia; Rușii au pătruns în Caucazia și în Armenia. Englezii au cucerit **Bassorah**.

La 23 August Japonezii, aliați ai Angliei, au declarat război Germaniei, cucerindu-le **Kiao-Tscheau**, de pe coasta chineză.

În Africa, armatele franco-engleze au atacat Camerunul pe care l-au și cuprins.

6. **Războiul in 1915.** Anul 1915 a fost anul așteptărilor. O ofensivă franceză hotărâtă în Septembrie n'a dat rezultatele așteptate.

Germanii au întrebuințat gaze asfixiante și toxice, materii inflamante, zepeline, torpiloare, submarine, atacând totul. Purtarea lor a atras atenția întregii lumi. Chiar Americanii s'au gândit să vie contra lor, atunci când marele transatlantic **Luisitania** a fost scufundat de Germani pe coastele Irlandei; în el se aflau peste o mie de Americani, care și-au găsit moartea.

În acest an Italia a intrat în luptă alături de Franța la 23 Maiu 1915, contra Austriei, care nu voia să-i cedeze pământurile italiene din regiunile Triestului și Trentinului. Ofensiva lor a fost plină de succese, câștigând în 1915 frontul Triestului până la malurile lui **Isonzio**.

Rușii s'au retras din Polonia, până în ținuturile lor, din cauza lipsei de tunuri și munițiuni.

Sârbii au fost atacați de austro-germani dinspre Nord și de Bulgari dinspre Sud. Au fost scoși din țara lor. Ei s'au refugiat pe țărmul Adriaticei.

Turcii i-au gonit pe Englezi din Mesopotamia și au împiedicat flota franco-engleză să treacă prin Dardanele. Aceasta a trebuit să se retragă la Salonic.

7. Războiul **Bătălia dela Verdun** este cea mai
în 1916. însemnată faptă de arme din acest
an. Germanii erau conduși de **Kron-**
prinz și la început victoria se părea că va fi de partea lor.

Regina Maria.

Generalii **Petain** și **Castelnau** au organizat rezistența. Bătălia decisivă s'a dat la **Verdun**. Acolo, pentru a doua oară s'a decis soarta Franței, cum se decisese și la **Marna**. Pregătirea luptei a fost făcută de Germani printr'un înspăimântător bombardament de artilerie, început în ziua de 22 Februarie 1916, pe o întindere de 40 de kilometri.

Tot anul s'au hărțuit armatele acolo. În Decembrie, victoria a fost de partea Francezilor, care într'o zi au făcut 11.000 de prizonieri. Bătălia aceasta costase pe Germani o jumătate de milion de oameni. „Verdunul a devenit“ — după cum s'a exprimat Poincaré — un sinonim sintetic al patriotismului, al curajului și al generozității“.

Regele Ferdinand I al Românilor.

Tot în acest an, franco-englezii au luat ofensiva pe Somme, reușind să împingă trupele inamice.

Austriacii au atacat pe Italieni, care au dat înapoi din **Trentin**. Dar trebuind să facă față atacurilor lui **Brussilof**, generalul rus, ei au lăsat pe Italieni în pace. Aceștia au luat ofensiva, biruind pe Austriaci în celebra luptă dela **Gorizia**.

Brussilof, în ofensiva lui a luat peste 400.000 prizonieri. Atunci și Românii au intrat în războiul contra Ungurilor (14/27 August 1916), pentru realizarea visului lor secular: **Dezrobirea Transilvaniei**. Contra Românilor, care la început au fost victorioși, Germanii au trimis două mari armate, care au intrat în țară, împingând oștile române până la Siret. Armatele trimise de Germani contra noas-

Ion I. C. Brătianu sfetnicul Regelui Ferdinand:
susținătorul intrării în război alături de Franța.

tră erau comandate de Falkenhayn și de Mackensen. Acesta din urmă ne-a atacat prin Dobrogea.

Rușii n'au ajutat pe Români. Primul ministru, Sturmer vânduse pe Români și trădase cauza sfântă a aliaților. Indiferența Rusiei erau un semn rău pentru întreaga alianță.

În Armenia Rușii au învins pe Turci, iar aceștia la rân-

dul lor pe Englezi în Mesopotamia. Armatele franco-engeleze trimise contra Constantinopolului au trebuit să se retragă la Salonic, unde au ajutat pe Sârbi și au rupt comunicația cu Puterile Centrale. Grecii în acest timp, au dat ajutoare Bulgarilor. De altfel situația internă a Greciei era precară: Venizelos voia să meargă contra Germanilor, iar regele contra franco-englezilor.

General Berthelot.

Războiul în aer și pe mare s'a complicat și mai mult. La sfârșitul anului Germania cere pace, fără condițiuni din nici o parte, fapt care i se refuză.

8. Războiul în
1917.

La începutul anului chiar, în fața ofensivei engleze, Germanii s'au retras, pustiind totul în urma lor. Italienii în ofensiva lor au luat vreo 60.000 de oameni prizonieri. Dar propaganda pacifistă îi demoralizase, în cât la contra ofensiva Austro-Germanilor s'au retras până la

Piave, unde au primit ajutoarele anglo-franceze. În Rusia orice acțiune a fost paralizată de revoluția iscată. Țarul Nicolae II a abdicat și conducerea a fost lută de **Duma** (Adunare), care a împărțit-o cu Sovietele, formate din soldați și din lucrători. **Kerensky** cu Socialiștii au încercat să lupte, dar armata era dezorganizată și poporul doria pacea. Kerenski încheie cu Germanii pacea dela **Brest-Litowsk**.

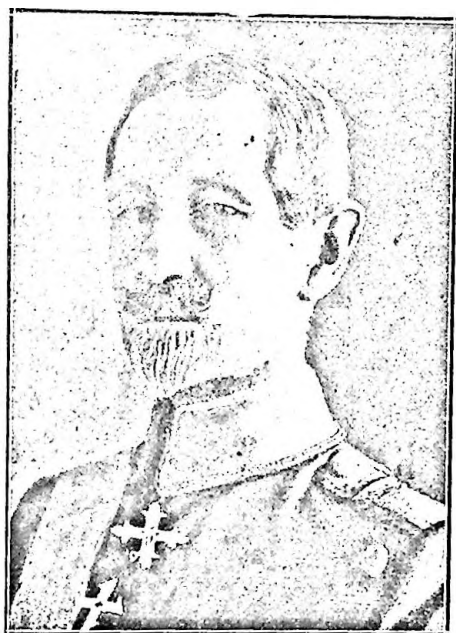
Românii, refăcuți în Moldova, au repurtat, cu toată trădarea Rușilor, celebrele victorii dela Mărăști, Mărășești și Oituz. În urmă a trebuit să se facă un armistițiu și s'a încheiat pacea nenorocită din București. În Răsărit, Englezii au cucerit Bagdadul și Ierusalimul; în Grecia, regele Constantin a abdicat în favoarea lui Alexandru, iar Venizelos ia puterea. Anul 1917 aduce și intervenția Americanilor, provocați de războiul submarinelor germane.

9. Războiul în 1918.

Comanda generală a trupelor inamice o fost dată generalului **Ludendorff**. Acesta a hotărît ofensiva contra Englezilor, având la dispoziție un milion de oameni. Englezii, pierzând legătura cu armata franceză a generalului **Humbert** s'au retras între **Bapaume** și **Perona**. Francezii au numit generalism pe **Foch**. Acesta a ordonat o contra ofensivă în ziua de 18 Iulie și în lupta dela Marna au fost prinși 40.000 de Germani. Din victorie în victorie au mers aliații. La 7 Noembrie dușmanii cereau pace. La 11 Noembrie s'a semnat armistițiul general, în urma căruia Germanii părăsiau Alsacia, Lorena și Belgia. Și în Balcani, Bulgarii, Turcii și Austriacii au trebuit să capituleze. În acest timp revoluția a izbucnit la Viena și la Buda-Pesta. Pacea s'a încheiat în 1919. Războiul mondial a schimbat fața globului. Dreptatea mai mult decât orice s'a afirmat cu deplină putere.

10. Pacea.

La 11 Noembrie 1918, pacea s'a întins peste pământul plin de sânge. Aproape 10 milioane de oameni au murit pe câmpurile de luptă și 15 milioane de invalizi au supraviețuit. Aceasta a fost opera războiului fără să mai vorbim și de banii cheltuiți, de ruina comerțului și industriei, de orașele dărâmate, etc.

General Averescu (astăzi Mareșal).

Conferința de pace s'a deschis la Paris, la 18 Ianuarie 1919 sub președenția lui Clemenceau, primul ministru francez de atunci. La această conferință internațională și interaliată, s'au luat hotăriri importante de către delegații marilor puteri aliante, reunite în „Consiliul celor zece“ apoi în „Consiliul celor patru“. Totul a fost hotărât de Clemenceau, Wilson și Lloyd George.

Wilson a propus în acest consiliu de pace 14 puncte însemnate :

1. Să se facă pe viitor acorduri de pace pe față, nu secrete ;

2. Libertatea absolută de navigație pe mări.

3. Ridicarea pe cât se poate a granițelor economice, și egalitate comercială pentru toate neamurile;

4. Schimb de garanții prin reducerea la minimum a armatelor naționale ;

5. Regularea imparțială a chestiunilor coloniale ținându-se seamă de interesele populațiilor indigene, și cereri echitabile de guvernăminte;

6. Evacuarea ținuturilor rusești și un regulament care să dea voe Rusiei să-și asigure independența dezvoltării ei politice și naționale. sub un guvern pe care și-l va alege.

Evacuarea și restaurarea Belgiei, fără nici o tentativă de a i se limita suveranitatea sa;

8. Evacuarea și restaurarea teritoriului francez ocupat. repararea nedreptății făcute cu Franța în 1871, în ceea ce privește Alsacia și Lorena;

9. Delimitarea frontierelor italiene, după liniile naționalităților precis recunoscute;

10. Asigurarea dezvoltării autonome pentru popoarele din Austro-Ungaria.

11. Evacuarea și refacerea României, a Serbiei și a Muntenegrului; acces la mare pentru Serbia;

12. Asigurarea unei libere dezvoltări pentru toate neamurile din imperiul otoman; garanțiile internaționale pentru libera folosință a Dardanelor;

13. Reconstituirea Poloniei libere cuprinzând ținuturile locuite de popoarele poloneze și garantarea unei eșiri la mare a Poloniei.

14. Creierea unei societăți a Națiunilor cu scopul să asigure garanțiile reciproce de independență politică și socială a tuturor statelor.

11. **Tratatul din Versailles.**

La 7 Mai 1919 a fost convocată la Versailles delegația germană. Delegații germani au semnat pacea în Galeria Oglinzilor, unde se proclamase Imperiul German

la 18 Ianuarie 1871. Ei au numit această pace: **Friedensdiktat** (Pacea dictată).

Germania a pierdut **Alsacia** și **Lorena** pe care le luau Francezii.

Districtul Moresnet a fost luat de Belgieni, provinciile poloneze din Prusia au fost date Poloniei — împreună cu un culoir de deschidere la Marea Baltică. Silezia de Sus și Sudul Prusiei Orientale a trebuit să se pronunțe prin plebiscit.

Portul Danzig a fost considerat oraș liber sub garanția Societății Națiunilor. Spre Apus, teritoriul Saare a rămas timp de 15 ani sub conducerea Societății Națiunilor și apoi a trebuit să se fixeze situația lui prin plebiscit.

Germania a pierdut toate coloniile pe care le-au luat diferite puteri victorioase.

Pe lângă acestea, Germanii au trebuit să plătească mari despăgubiri de război și să respecte multe alte clauze politice, economice, social-morale, etc. Intre altele, aliații au cerut darea în judecată a Împăratului Vilhelm II pentru „ofensa supremă a moralei internaționale și a autorității sacre a tratatelor“.

12. Celelalte tratate de pace.

Tratatul din Versailles a fost completat prin tratate de pace încheiate pe rând cu celelalte țări dușmane.

Cu **Austria** s'a încheiat tratatul dela **Saint-Germain** (Septembrie 1919), cu **Bulgaria** la **Neuilly** (Noembrie 1919), cu **Ungaria** la **Trianon** (1920), cu **Turcia** la **Sèvres** (August 1920).

Prin tratatele dela Saint-Germain și Trianon s'a fixat dezmembrarea monarhiei austro-ungare. Austria e redusă la provinciile germane; Ungaria rămase în ținutul locuit de Unguri. Provinciile slave ale Austro-Ungariei au fost luate de Cehoslovacia, de Polonia și de Jugoslavia; Ro-

mânia lua Transilvania; Italia a luat Istria cu orașele Triest și Trentin.

Le Neuilly și la Sèvres s'a hotărît dezmembrarea Imperiului turcesc. Bulgarii pierdeau ținuturile sudice spre Marea Egee, Grecii luau Adrianopolul și Tracia. O comisiune internațională era însărcinată cu controlul Strimtorilor. Turcii rămâneau în Europa cu Constantinopolul și cu o regiune înconjurătoare.

Turcii au făcut opoziție și guvernul revoluționar din Angora n'a ratificat tratatul dela Sèvres.

Statele Unite au făcut opoziție contra convenției permanente de alianță cu statele europene.

Societatea Națiunilor. În urma războiului s'a creiat o asociație de state cu numele de Societatea Națiunilor, cu scopul menținerii păcii prin arbitraj și pentru stabilirea unei cooperări între popoare. Societatea Națiunilor se bazează pe o convenție sau pact, care formează prima parte din tratatul din Versailles. Societatea a început să funcționeze la 10 Ianuarie 1920, cu sediul la Geneva, iar întemeietor al ei este Wilson.

12. Urmările economice ale războiului.

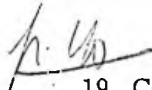
Ca și revoluția franceză, războiul mondial a fost bogat în urmări. Efectele lui s'au simțit aproape în toate domeniile vieții umane. Cea mai de seamă și mai generală urmare a marelui război este starea de criză și nestabilitate atât în ordinea intelectuală și morală, cât și în viața politică, economică și socială.

Desechilibrul economic național și internațional a fost mare. În primul rând s'a rupt echilibrul între producție și consumație. Fiecare țară a urmărit să-și asigure o **autarhie**, adică o independență economică. Statele industriale au adoptat sistemul protecționist. Cu toate acestea s'a deslănțuit criza din cauza supraproducției și s'a ivit șomajul.

O dovadă a dezechilibrului economic este **criza monetară**. Inflația a devalorizat moneda și a slăbit creditul. În țările învinse — în special în Germania, — a fost nevoie de creierea unei noi monete. În Franța, francul a fost stabilizat (1931); leul nostru de asemenea.

13. Dezechilibrul social și politic. În locul claselor mijlocii a apărut în Europa postbelică o clasă de noi îmbogățiți. Munca intelectuală este cu totul depreciată. Tot ca o urmare a războiului este diferența numerică între bărbați și femei. Femeile au superioritate numerică. Bărbații au murit în mare parte în lupte. În multe state, femeile au căpătat drepturi politice.

În ordinea politică, au căzut multe dinastii puternice după război. Astfel: **dinastiile de Habsburg, de Hohenzollern și Romanof**, în locul monarhiilor s'a ridicat **republica**. Tot războiul a adus în unele țări victoria regimului liberal, democratic și parlamentar. În alte țări s'au produs perturbări sociale din care s'au născut dictaturile. **Așa este Fascismul italian și sovietismul rusesc.**

19. COMERȚUL MONDIAL ÎN SECOLUL XIX ȘI ASPECTELE ECONOMICE ÎN SECOLUL XX.

1. Comerțul mondial în veacul XIX. După marea revoluție franceză comerțul mondial intră într'o fază de dezvoltare însemnată. Mașinismul în industrie are ca urmare producerea unei mari cantități de mărfuri și a unei concurențe însemnate.

În urma revoluției s'a introdus **metrul** ca unitate internațională de măsură. El a fost adoptat aproape de toată lumea, afară de Englezi și de Ruși.

Fabricarea în masă a diferitelor mărfuri a reclamat mijloace noi de transport.

În veacul XIX s'a creiat drumul de fier, cari au ajuns la o mare dezvoltare mai ales în a doua jumătate a veacului.

Azi se poate transporta mult, repede și la distanțe mari orice fel de mărfuri. Gara Saint-Lazare din Paris poate primi peste o mie de trenuri pe zi.

Lungimea rețelei ferate azi este de peste 1.300.000 km. Mai mult de jumătate se află în America.

Fiecare țară și-a organizat rețeaua ei de drumuri naționale și apoi s'au făcut legăturile de comerț internaționale între diferite state.

Alături de drumurile uscatului s'au înmulțit drumurile ușoare și mai eftine pe apă, tăindu-se canale noi (Suezul, Panăma), unindu-se fluviile cu canale sigure cari să scurteze drumurile cât mai mult.

Industria mare a adus dezvoltarea negoțului și a circulației.

Țările cu industrie dezvoltată în veacul XIX au fost: Anglia, Franța, Germania, Italia, Boemia, Rusia.

Industrialismul a adus după sine ideea **Imperialismului**, adică politica de cuceriri teritoriale sau economice.

Anglia avea cel mai mare imperiu colonial economic din lume, care trebuia apărat. De aceea și-a întărit flota. Italienii își întăreau stăpânirea în Tripolitania; Franța în Maroc.

În Peninsula Balcanică își disputau influența Austria și Rusia. Cea dintâi ținea spre Salonic iar Rușii spre Constantinopol.

Germanii urmăreau stăpâniri de noi colonii, ciocnindu-se în interese cu celelalte state. Totuși Germanii aveau cea mai mare putere economică și militară.

Concurența comercială a avut loc mai ales după 1870 când Germanii s'au ridicat contra Franței și a Americii.

Statele Europei, afară de Anglia, au adoptat sistemul **protecționist**, pentru a evita concurențele.

Concurența aprigă dintre Germania și Anglia a dus la războiul mondial, care trebuia să decidă cine să rămână putere economică, mai ales în Orient. Războiul a distrus Germania din punctul de vedere economic.

2. Aspecte economice în sec. XX.

Marele război a adus criza și nestabilitatea. El a rupt echilibrul economic al statelor.

Războiul a distrus comerțul internațional, dezechilibrând raportul dintre producție și consumație. Statele, în timpul războiului, și-au închis granițele. Activitatea producătoare s'a intensificat și s'a naționalizat. Fiecare stat a tins la **autarhie** — adică la independența economică.

În sec. XX naționalismul economic s'a întărit și în acelaș timp s'au întărit și granițele de protecție vamală. Fiecare stat veghează să nu fie invadat de mărfurile streine, care să concureze mărfurile naționale. Acest sistem protecționist a fost adoptat chiar și de Englezi.

Industria europeană ne mai având desfacere externă a suferit mai ales în Anglia și în Germania o criză de supraproducție care a adus șomajul.

Ca o urmare a crizei economice a fost a fost dezechilibrul sau criza monetară. Moneta s'a depreciat prin inflație; creditul a slăbit și criza s'a resimțit mai ales în țările învinse.

O viață economică aparte s'a dezvoltat în Soviete. Aici băncile, industria, comerțul au fost luate pe seama statului, ceea ce a adus decăderea totală a clasei burgheze. Proprietatea agricolă a fost desființată. Totul a fost comunizat. Comunismul acesta a desființat inițiativa particulară în viața economică.

Germanii au raționalizat viața economică, însă supraproducția a adus criza în care se sbat peste 5 milioane de șomeri.

Dictatura fascistă a lui Mussolini a ridicat economiceste Italia, care în timpul din urmă a cucerit și Abisinia.

Relațiunile economice se reiau azi între diferite state ale Europei pe bază de convențiuni comerciale și economice. Lumea întregă luptă pentru normalizarea vieții economice, singura care poate asigura pacea și dezvoltarea statelor.

20. NOI CURENTE POLITICE ȘI SOCIALE ÎN VEACUL XX. COMUNISM. FASCISM.

1. Comunismul în Rusia. (Bolșevismul).

Rusia era înainte de război o monarhie absolută; în timpul războiului a devenit **republică comunistă**. Bolșevicii *) conduși de Lenin au desființat tot vechiul regim politic economic și social.

Regimul bolșevic se bazează pe principiul marxist al luptei de clasă. Dictatura proletariatului este admisă și e necesară pentru realizarea comunismului. Bolșevicii sunt organizați în **soviete** (asociații). Congresul Sovietelor a fixat constituția Republicii Socialiste federative a Sovietelor Rusiei, în 1918. Comisarii poporului au toată puterea.

În 1922/23 toate statele care au acceptat bolșevismul au format U. R. S. S. (adică Uniunea Republicilor Sociale Sovietice). Uniunea e condusă de Congresul Sovietelor, de Comitetul Central executiv (Tsik) și Consiliul Comisarilor poporului.

În Rusia, sub regimul bolșevic, toate băncile, industriile, comerțul au fost puse sub conducerea statului. Bolșevicii au confiscat toate proprietățile. Producția e luată de stat, care plătește pe lucrători cu alimente și haine.

În 1920, Bolșevicii au intrat în legătură cu socialiștii din toate țările, cari formaseră a treia internațională. Membrii celei de a treia internațională au activat pretutindeni.

2. Bolșevismul în Germania.

În Noembrie 1918, a izbucnit în Germania o revoluție. Germanii făcuseră consilii de soldați și lucrători, un comitet executiv și consiliul comisarilor poporului sub președinția lui **Ebert** și **Haase**.

*) Cuvântul vine dela **bolșe** (maximum) pentru că revoluționarii voiau să facă cele mai mari reforme.

Dar în Germania erau multe elemente de ordine. Acestea au masacrat pe revoluționari și au înlăturat pericolul.

La Weimar s'au adunat membrii Adunării Constituante și într'un an, din Februarie 1919 până în Mai 1920, — a stabilit constituția cea nouă, prin care Germania a fost declarată republică democrată și parlamentară.

3. Evoluția politică în Germania. Din 1920 până în 1925, Germania n'a cunoscut liniștea. Germanii nu se puteau obșinui cu republica.

În 1925 a fost ales Președinte al Reichu'ui bătrânul generalisim **Hindenburg**. Toți nemulțumiții din cauza crizei economice, au alcătuit partidul **național-socialist** (nazi). Șeful acestui partid **Hitler** a ajuns Președintele Republicei în 1932. Acesta a luat puteri dictatoriale. În 1938 Germanii au ocupat Austria.

4. Statele din Europa Centrală. În Europa Centrală s'au renăscut **Polonia și Cehoslovacia, Jugoslavia și România** s'au mărit din punct de vedere teritorial.

Polonia, Cehoslovacia și Austria sunt republici democratice și parlamentare. România și Jugoslavia sunt monarhii constituționale. Ungaria este condusă de un regent — **Amiralul Horthy**.

În Polonia au fost lupte de partid care au împiedicat funcționarea regimului parlamentar. De aceea Mareșalul **Pilsudski** a exercitat un fel de dictatură, din 1926. Tot așa în Jugoslavia, regele **Alexandru**, asasinat acum câțiva ani în urmă la Marsilia, — a exercitat o dictatură (1928).

Bolșevismul care se aprinsese la un moment dat și în Ungaria, a fost potolit de armatele române, care au ocupat **Buda-Pesta**. După bolșevism s'a instituit în Ungaria teroarea albă. În Cehoslovacia conducerea o are **Președintele**.

Și azi mai sunt în unele state minorități naționale: astfel în Cehoslovacia sunt 3 milioane de Germani, în Polonia

sunt 4 milioane de Ucranieni, în Jugoslavia 300.000 de Români, în România vreo 700.000 de Unguri. În fiecare stat deci sunt **minorități**. Aceste minorități nu sunt tratate în chip egal peste tot.

5. Italia. Fascismul. Italia, după război, a trecut dela regimul parlamentar liberal la **dictatura fascistă** introdusă de **Mussolini**.

Cauzele revoluției italiene, care au întronat dictatura, sunt de ordin național, politic și social.

Comuniștii din Italia instigau grevele, chiar în serviciile publice. Mussolini, un socialist revoluționar, alcătuse în 1919 o grupă de luptă, numită fascistă (fascio-mănunchiu). Grupele fasciste s'au înmulțit și au format o armată, care avea ca uniformă cămăși negre. În Octombrie 1922, Mussolini a organizat un marș contra Romei și a pus stăpânire pe Italia.

Fascismul este un partid de disciplină socială și națională. Legile fasciste publicate între 1925—1928 au eliminat din presă din Parlament și din administrație toată opoziția. Fascismul a redeşeptat energiile naționale, a organizat armata, a anexat **Fiume** (1924) și a creiat un mic stat Papal (Cetatea Vaticanului). Papalitatea a recunoscut regatul Italiei, — făcând un **Concordat** prin care i s'a recunoscut deplina autoritate asupra clerului italian, învățământul religios obligatoriu în școală, validitatea civilă a căsătoriei religioase, etc.

6. Franța după război. Din cauza cheltuielilor de refacere a țării și mai ales a regiunilor devastate de război, **moneta franceză** (francul) s'a depreciat. Între 1926—1928 un guvern de unitate națională prezidat de Poincaré a stabilizat francul. Parlamentul a votat în 1918 legea prin care orele de lucru s'au redus la 8, iar în 1928—1930 legea asigurărilor sociale. Prin aceste măsuri, regimul comunist n'a putut să progreseze.

7. **Anglia.** După război Anglia și-a desăvârșit regimul democratic. Astfel, s'a introdus votul universal cu votul feminin. Partidul lucrătorilor (laburist) a fost de două ori la putere. (Guvernele din 1924 și 1929 ale lui Mac. Donald). Intre patroni și lucrători au fost multe neînțelegeri. Șomajul a crescut mult. În 1921 Irlanda a câștigat deplină autonomie. Egiptul, care era sub protectoratul britanic, a fost recunoscut regat independent (1922). În India, mișcarea naționalistă a lui Gandhi a ridicat pe Indieni contra stăpânirii engleze.

8. **Problemele de ordin internațional.** Politica internațională după război a urmărit lichidările de război și executarea tratatelor de pace. Acestea au fost îngreunate, pentru că statele învingătoare s'au desolidarizat. Astfel Statele- Unite, s'au depărtat de aliați, iar între Francezi, Italieni și Englezi au fost divergențe de păreri.

Statele Unite n'au voit să intre în Societatea Națiunilor și au refuzat să ratifice tratatul din Versailles. Americanii au luat parte însă la toate conferințele internaționale în care s'au luat măsuri mai ales pentru restaurarea Europei.

Francezii observau cu strictețe tratatele; Englezii se preocupau mai mult de criza industrială și comercială voind să facă avantajii celor învinși; Italia urmărea să câștige în Mediterană partea pe care n'o obținuse la Conferința de pace.

Din anul 1920 au fost puse în legătură cu tratatele de pace unele clauze judiciare, care împiedicau executarea tratatului. Astfel Olandezii n'au voit să extrădeze pe Wilhelm II. Germanii n'au consimțit la dezarmare. Sub organizațiile de poliție secretă sau gărzi cetățenești, se ascund organizații pur militare.

Marca germană era devalorizată. Germanii nu puteau să-și achite datoriile de război. De aceea, Francezii au ocupat regiunea **Ruhr** (Ianuarie 1923). Pentru îndreptarea

finanțelor, Germanii au admis planul **Dawes**. Pentru asanarea monetară s'a creit Banca Autonomă Imperială; pentru reparații s'a introdus sistemul anuităților cu taxe variable progresive garantate prin căile ferate, vămi, impozite indirecte, etc.

În timpul războiului, aliații se împrumutaseră unii dela alții. Pentru aceste datorii, Franța, Italia și Anglia au făcut învoeli în conferințele dintre 1923 și 1926, reglementând ca ele să fie plătite în 62 de ani.

Datoriile cu Germania au fost stabilite după planul **Young**. După acest plan, datoriile germane au fost reduse la 38 miliarde mărci aur, cu care se puteau acoperi datoriile Europei în Statele Unite. Planul Young n'a putut fi pus în aplicare din cauza crizei care s'a deslănțuit în toată lumea. În 1931 criza era atât de acută, în cât Președintele Statelor Unite, **Hoover**, a propus ca plata datoriilor să se suspende pe un an. Conferința din Iunie 1932 dela Lausanne a redus datoria germană la vreo 3 miliarde mărci aur și a șters aproape toate datoriile cu privire la reparații. În acelaș timp Conferința a cerut ca și datoriile Europei față de Statele Unite să scadă în aceeași proporție. Guvernul american n'a voit să audă de scădere. Franța a suprimat plățile (15 Decembrie 1932), iar Anglia a spus că plătește cât timp va putea.

9. Probleme teritoriale.

Cea mai grea problemă de fixare a hotarelor a fost aceea a **Polonici**. În 1920 ținuturile Prusiei Orientale și ale Sileziei de Sus s'au alipit la Germania, prin plebiscit. Societatea Națiunilor a împărțit însă Silezia de Sus între Poloni și Germani. De asemenea, Polonezii au luat și cularul care duce la Danzig, tăind în două Prusia Orientală.

Pentru fixarea graniței spre răsărit, Polonezii au purtat lupte cu sovietele (1920). Prin pacea dela Riga (1921) s'au fixat hotarele. Polonezii au ocupat și teritoriul Vilna, pen-

tru care protestează Lituania. Austriacii au voit unirea cu Germanii (Anschluss). Aliații însă n'au admis această unire. Ungurii protestează contra tratatului dela Trianon. Pentru menținerea păcii aici, Românii au format cu Cehoslovacii și cu Jugoslavii **Mica Antantă** (1921). Intre Italiani și Sârbi au fost de asemenea neînțelegeri pentru **Fiume**. Prin acordul dela Rapalo (1920), Fiume a fost recunoscut liber. In 1924, guvernul fascist a obținut anexiunea lui și a făcut cu Albania un tratat. Pentru câștigarea acestor ținuturi, Italianii s'au apropiat politicește de Unguri.

In Angara (Anatolia), **Mustafa Kemal** — un ofițer turc, a făcut un guvern național turc (1919). El a luptat cu Grecii la Sakharia și i-a învins complet în 1922. Turcii au cucerit Smirna. Prin tratatul dela **Lausanne** (1923), Statul turcesc a fost restaurat, dându-i-se Tracia Orientală cu Adrianopolul. Tot acum s'a suprimat și regimul Capitulațiilor — adică acela al privilegiilor de care se bucurau streinii în Turcia.

In Grecia s'a stabilit Republica (1924), iar în Turcia, Kemal a stabilit o republică democratică și laică.

In Siria s'a format un stat Constituțional în 1930. In Mesopotamia s'a alcătuit regatul Irak, în legătură cu Anglia. In Palestina se reconstitue. **Organizația Sionistă**, care ajută emigrarea Evreilor în Palestina.

10. **Societatea Națiunilor și Pacea.** Societatea Națiunilor numără azi 55 de state. Ea a rezolvat multe probleme: a Sileziei de Sus, a Vilnei, — problema frontierelor greco-bulgare (1925), conflictul Paraguay și Bolivia (1928). Societatea Națiunilor reprezintă azi o forță morală.

Pentru asigurarea păcii, ea a luptat și luptă mereu. In 1921/22 prin Conferința dela Washington s'a fixat limita înarmărilor navale.

După liberarea Ruhr-ului, **Conferința dela Locarno** a

stabilit multe legături între Germania și vecinii ei. Cea mai de seamă legătură este **Pactul renan** între Germania de o parte și Franța și Belgia de altă parte — sub garanția Angliei și a Italiei. Prin acest pact se recunosc granițele fixate prin pacea din Versailles.

În 1927 / 28 pactul Kellog 'a hotărît să nu se mai recurgă la război în diferite chestiuni naționale.

Pactul acesta a fost semnat de Soviete cu Germania și Italia.

Ultimul eveniment de azi este ocuparea Austriei de către Germania; de asemenea în Spania se dau lupte între naționaliști și comuniști, iar peste ocean s'a declanșat războiul chino-japonez.

W. Kub

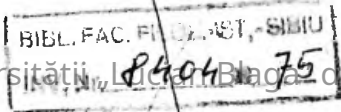
M. S. REGELE CAROL II.

MARELE VEOVOD MIHAI.

TABLA DE MATERII

	<u>Pag.</u>
1. Anglia. Revoluțiile din 1648 și 1688. Coloniile engleze	5
2. Ludovic XIV. Colbert. Coloniile franceze	15
3. Chestiunea Orientului. Războaiele austro-turce	21
4. Rusia. Petru cel Mare. Constantin Brâncoveanu. Dimitrie Cantemir	25
5. Austria și Prusia. Maria Tereza. Frideric II. Revoluția lui Horia	34
6. Rusia. Caterina II. Impărțirea Poloniei. Statele Unite.	42
7. Expansiunea colonială a Statelor Europene. Sistemul lui Law	55
8. Revoluția franceză. Republica. Directoratul. Consulatul	59
9. Imperiul Francez. Napoleon I. Congresul din Viena	79
10. Comerțul și Industria între 1789—1815	100
11. Revoluțiile din 1821 și 1848	103
12. Luptele de unitate națională: Principatele române; Italia; Germania	120
13. Imperialismul și coloniile	131
14. Chestiunea extremului Orient	149
15. Tripla alianță și Tripla înțelegere	152
16. Progresele științei și curente literare și artistice în veacul XIX	160
17. Curente sociale în veacul XIX. Cauzele războiului mondial	176
18. Războiul mondial	186
19. Comerțul mondial în sec. XIX. Aspecte economice în sec. XX	201

EXPLICAȚIA HĂRȚEI :

Puterile mari au urmărit prin **Tratatul din Viena** să aibă ele cât mai multe foloase și să întărească statele mai mici vecine cu Franța.

Rusia — a păstrat **Finlanda** (luată dela Suedia în 1809), **Basarabia** (luată în 1812), cea mai mare parte din **ducatul Varșoviei** sub numele de **regatul Poloniei**.

Prusia a luat **Posnania**, **Pomerania** suedeză, **Saxonia de Nord**, și statele de pe Rin (**Westfalia**), marele ducat de Berg, o mare parte a ținuturilor din stânga Rinului.

Austria se întindea de o parte a Adriaticei și a Italiei ocupând ținuturile ilirice, **Tirolul**, **Salzburgul** și **regatul lombardo-venețian**.

Spania și **Portugalia** au rămas neschimbate.

Belgia a fost unită cu **Olanda** (Regatul Țărilor de Jos).

Elveția s'a mărit cu **Neuchâtel**, **Geneva** și **Valais**.

Regatul Sardiniei compus din **Nisa**, **Savoia**, **Piemont** a mai adăogat și **republica Genua**.

Norvegia a fost luată dela **Danemarca** și dată **Suediei**.

Statele germane formau o confederație cu o dietă la **Frankfurt**. (Erau 39 de state sub președenția Impăratului Austriei.

În Italia erau 7 state separate (regatul **Neapolului**, al **Sardiniei**, **lombardo-venețian** — al **Austriei** —; ducatele **Modena**, **Toscana**, **Parma**.

Papal

22866

LUCIA PAMFIL GEORGIAN
PROFESOARĂ DE ISTORIE

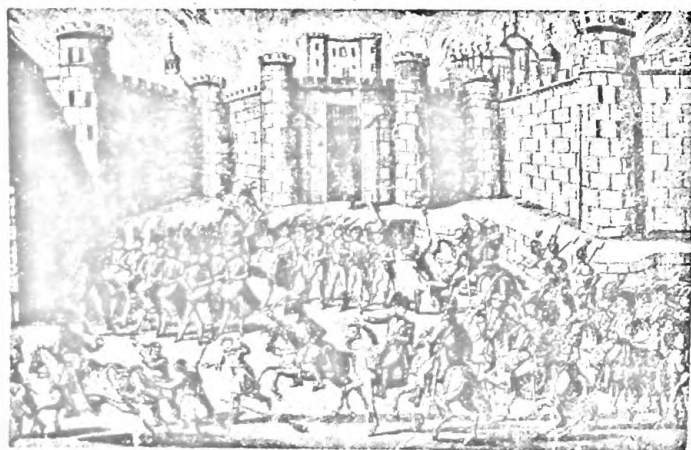
ISTORIA MODERNĂ ȘI CONTEMPORANĂ

MANUAL PENTRU CL. VII-a

A

LICEELOR COMERCIALE DE BĂEȚI ȘI FETE

EDIȚIA I

EDITURA LIBRĂRIA ACADEMICĂ S. A. R. — BUCURȘTI

No. 5970 C. 2000 ex. 1935

DE ACEEAȘ AUTOARE:

Au apărut în Editura Librăria Academică următoarele manuale de Istorie pentru Gimnaziile și Liceele Comerciale :

1. Istoria Antică — pentru cl. I comercială (ed. I).
2. Istoria Evului Mediu și Modern — pentru cl. II comercială (ed. I).
3. Istoria Modernă și Contemporană — pentru cl. III comercială (ed. I).
4. Istoria Românilor — pentru cl. IV comercială (ed. I).
5. Istoria Antică — pentru cl. V comercială (ed. I).
6. Istoria Medic-Modernă — pentru cl. VI comercială (ediția I).
7. Istoria Modernă-Contemporană — pentru cl. VII comercială (ed. I).

* * *

8. Istoria Românilor în legătură cu Istoria Comerțului pentru cl. VIII, de Pamfil Georgian și Mihail Iorgulescu.

Taxa fimbrului didactic
de 5% s'a plătit direct
Casei Corpului Didactic
conf. Dec. nr. 16.619-1935.

Prețul Cărții Lei 110.20
Taxa 5% C. C. D. „ 5.80

Total Lei 116,00

3